

A KEGYES TANÍTÓRENDELK

VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ

SZEGEDI VÁROSI FŐGYMNASIUM ÉRTESÍTŐJE

A Z 1894—95. T A N É V R Ő L.

KÖZZÉTESZI:

M A G Y A R G Á B O R

IGAZGATÓ.

SZEGEDEN, 1895.

NYOMATOTT BÁBA SÁNDOR KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

A gyermek, annak erényei és hibái.

— Dupanloup paedagiájából. —

„Az ifjúság nevelőinek sohasem szabadna feledniök, hogy a gyermek maga az ember, az Isten összes adományainak s az emberiség összes reményeinek a letéteményese, s hogy bármily ifjú is, bir már mindazon kegygyel és méltósággal, melylyel Isten az emberi természetet fölruházta. E gondolat elegendő lesz, hogy a nevelők kilarlását fentartsa, s megakadályozza, hogy valaha is lankadjanak azon magasztos és fáradságos munkában, melyre magukat szentelték“.

Dupanloup, De l'éducation. I. 92.

I.

Körülbelül egy évtizeddel ezelőt, tanári pályám elején, került először kezembe Dupanloupnak, a genialis elméjű és nagy szívé volt orleansi püspöknek († 1878.) »De l'éducation«¹⁾ című három kötetes munkája.

Abban az időben természetesen már tisztában voltam a különféle paedagogiai rendszerek alapelveivel, s a modern paedagogia mindazon sarkalatos kérdéseivel, melyeknek tudását egy középiskolai tanártól kötelességszerűen megkívták.

Az angol paedagogusok józan gyakorlatiassága, a német philosophus-paedagogusok bonczoló éleselműsége már nem egy meglepő szemponttal szolgált feladatombiztosabb alapú felfogásában, nem egy kipróbált útmutatást nyújtott a részletek feldolgozásában, szóval a nevelés-tanítás nehéz terepének nem egy homályosabb helyét világította meg.

S mégis, be kell vallanom, midőn a nagyhírű volt francia püspök gyönyörű munkáját olvastam, mialatt elragadtatással bámultam előadásának tiszta állátszóságát, mely, úgy látszik, a francia írók kiváltsága, s

¹⁾ De l'éducation. Par Mgr. Dupanloup. Onzième édition. Paris, 1887. — Die Erziehung. Von Felix Dupanloup. Autorisirte Uebersetzung. Mainz, 1867.

mialatt meghatottsággal éreztem Dupanloup nemes szívének melegét, mely műve minden lapjára oly rokonszenves életet lehel: új világ tárult föl előttem, s a nagy nevelő minden gondolatával jobb és jobb világításban bontakozott ki tudatomban a nevelés feladatának és munkájának egész magasztossága.

S most, hogy egy évtized után újra elolvastam ez arany-könyvet, Dupanloup álláspontjának és nézeteinek igazsága még meggyőzőbben domborodik ki előttem. Akkor, gyakorlati pályám elején, tapasztalatok és megfigyelések hiányában a nagy katolikus nevelőhöz való rokonszenvemet szerzetes-tanári neveltetésemnél fogva talán előítéletesnek minősíthették, ma — büszkén vallom be — e rokonszenvem rám nézve az utóítélet erejével és igazságával bir. Azóta egy népes tanintézet szolgálatában bőséges alkalmam volt a gyermeki lélek különféle megnyilatkozását megfigyelhetni s a nevelés-tanítás számtalan pontjára nézve közvetlen tapasztalatokat gyűjthetni. És sohasem fordultam Dupanloup művéhez a nélkül, hogy megfigyeléseimnek és tapasztalataimnak igaz magyarázatát, sőt sokszor meglepően mély, további eljárásomat irányító megokolását meg ne találtam volna.

Sokszor fordult meg elmémben a kérdés, mi adja meg tulajdonkép Dupanloup paedagogiai művének a kiválóságot? — Hisz lehetetlen volt nem látnom a nagy különbséget, mely Dupanloup műve s a szorosán vett tudományos paedagogiák közt van. — Maga Dupanloup is azt mondja a nagy szellemek szerénységével műve előszavában »Ce livre, si on peut lui donner ce nom.«¹⁾ »Könyvem, ha ugyan annak e nevet adhatjuk.« S ha skeptikus elmém — sok oka van rá — nem is bízik az emberi tudomány mindenhatóságában, annyira barbár még sem vagyok, hogy ne ismerném a positiv tudományos módszerek értékét és hasznát. Pedig e szempontból Dupanloup műve könnyen kifogásolható. — S ha igaz is, hogy a legműveltebb nyugoti népeknél kiváló tudósok és mélyen gondolkodó fők aggódva vetik föl a kérdést, nem mondanak-e csődöt az emberről, az életről s a társadalmakról szóló tudományok, még aligha vagyunk azon a ponton, hogy a positiv tudományos módszer hiányát, ha mindjárt egy paedagogiai műnél is, megbocsátanak.

Mi az hát, mi e hiányt Dupanloup művében oly előnyösen pótolja, s annak a paedagogia problémájának megoldásában oly határozott fölényt szerez? — Mert tagadhatatlan, s ki e művet elolvassa, tanú rá, hogy Dupanloup a nevelés feladatát megkapó magasztossággal fogja föl, s a nevelés sikeres munkáját meglepően biztos, szerencsés kézzel tárgyalja

¹⁾ I. m. Introduction. XXVIII.

végig. Mig a positivizmus paedagógiája a paedagogia problémáját a hideg bonczoló asztalra helyezi, s a gyermeki lelket a tudomány praecisításával szedi szét idegszállaira, hogy tanait és rendszerét fölépítse, de nem egyszer érezzük, hogy úgy van művével, mint Madách Tudósa az ember teremtésével, hogy hiányzik az életet, igazi melegvérű életet adó szikrája: addig Dupanloup, a nagy tudós, de még nagyobb művész, a megfigyelő tehetség bámulatos erejével s lelkének semmivel sem pótolható mysticus tapintatával és intuitiójával magához az élethez férközik, a gyermek lelki életében működő rugók titkát lesi el, s művében hatalmas nevelői egyéniségének termékenyítő rajzát adja.

A valójában *két alapigazság az*, melyek mesteri kimutatásában látom Dupanloup művének erejét és kiválóságát.

Az egyik a *positiv keresztény nevelés* erejének és igazságának páratlanul szép bebizonyítása.

A másik annak a fényes kimutatása, hogy a nevelés első sorban *művészet*.

A keresztény elveknek az emberi lelket éltető s a társadalmakat fentartó ereje seholsem nyilatkozik meg és használható föl hatásosabban, mint épen az ifjúság neveltetésénél. Ennek igazságát hirdeti Dupanloup paedagógiája. Ez álláspontjában van műve sikerének természetes és szilárd előfeltétele.

S ez álláspont igazságát valójában kevesebben vonják kétségbe, mintsem hinnők. Mert ha úgy van is, hogy az úgynevezett, s az elméket bizony-bizony legtöbbször terrorizáló *fölvilágosodás*, mely lényegében nem más, mint intelligens érzékiesség, a humanizmus mázával bevont pogányság, az egész vonalon ádáz dühvel ront a keresztény elveknek és intézményeknek, s részint felületes jóhiszeműségből, részint titkos érdekei cél-tudatos védelmében nem fogy ki azoknak gyalázásából: de nagyon kevesen vannak, kik a keresztény elveken nyugvó nevelést és iskolát elébe nem helyeznék a vallástalan nevelésnek és iskolának, ha saját gyermekeikről van szó. Épen Franciaország, hol a fölvilágosodás a legkimélettlenebbül dühöng a positiv kereszténység ellen, fényes példája ez igazságnak. Franciaországban, hol tanítási szabadság uralkodik, az 1876-ik évi statisztika szerint 1140 középiskola volt, melyek közül 337 nyilvános középiskola (lycée és collége) az állam közvetlen vezetése alatt állott, a többi 803 magán középiskolának 80%-a egyháziak kezében volt.¹⁾

¹⁾ Dr. Fináczy Ernő. A francia középiskolák multja és jelene. Budapest, 1890.
— »A francia magán középiskolák kétfélék: egyháziak és világiak. Amazok száma — daczára a jezsuiták legújabb kiűzetésének — igen nagy s közkedveltségök, mondhatni, jelentékenyebb ma, mint valaha. A francia nemzet zöme nagyon vallásos és

De hát ez csak természetes elismerése a keresztény álláspont helyességének, mely kötelességszerű szeretettel, sőt odaadással öleli fel az egész ember nevelését, s mely elkerüli azt a nagy hibát, melyben a modern iskoláztatás általán sínylődik. Értem azt, hogy az iskolában úgyszólván csak tanítanak, a nevelésre csak annyiban fektetnek súlyt, mennyiben az általános rend, a fegyelem megkívánja. Administrationalis nevelésnek nevezi e rendszert Dupanloup, s azt hiszem, találóbban alig lehetne elnevezni. Kizárólag intellectualis eredményt követelnek a tanártól, s az ifjúság belső lelki életének, szívének és lelkiismeretének nevelése, mert ez az administrationalis rendszer ellenőrzése alá már természeténél fogva nem tartozhatik, bizony-bizony kevés méltánylásra talál.

Igaztalan volnék a modern iskolával szemben, ha, mint annak szolgálatában álló férfiú, ki ismerem szervezetét, úgy érteném e vádat, mintha ez iskola nem tűzné ki czélul egyszersmind az ifjúság szívének és jellemének nevelését. A dolog inkább úgy van, hogy ez iskola nem használja ki a czél elérésére szolgáló összes eszközöket. A modern iskola pusztán az értelem nevelése útján gondolja e czélt elérhetni. A tanítás anyagát úgy állapítja meg, a tanítás módszerét úgy írja elő, hogy e czélt lehetőleg biztosítsa. — S e részben igazán remekel. — A positivismus paedagiájában könnyen érthetőleg a didactica a legkiműveltebb rész, s ha e pontot illetőleg is a minden oldalról felhangzó elégedetlenség gondolkozóba ejthet, tagadhatlan, hogy itt rendkívül nagy a haladás. A tévedés azonban épen abban van, hogy az értelem nevelésétől várunk mindent. A modern iskola szervezetében az intellectualis nevelés absorbeál mindent, pedig alighanem úgy vagyunk, hogy nem kifejlett értelmi erőknak, mint inkább charactereknek, idealis, alkut nem ismerő becsületességnek vagyunk hiával.

Hisz az élet lépten-nyomon bizonyítja, hogy erősen kifejlett értelem mellett a lelkiismeret érzéketlen lehet, mint volt pl. Rousseaué, ki szívtelesenül hagyta el atyját és küldte lelenczházba gyermekeit, vagy az akaró

őszintén hívó, ez a rész úgy van meggyőződve, hogy saját vallásos elveit biztosabban sajátítja el neveltje az egyháziak oltalma alatt, mintha a felekezet nélküli állami intézetek valamelyikébe jár, hol vallást csak az tanul, ki akar, s hol a gyermek sürűen érintkezik oly társával is, kinek semmiféle vallása nincsen. Nem tagadható továbbá, hogy az állami intézetekben az internatus fegyelme merevebb és chablonszerűbb, míg a szerzetesek gyengédebb és simább formában éreztetik neveltjeikkel tekintélyen alapuló felsőbbségüket. Végül, a radicalis érzületű polgárokat illetőleg, Cournotnak, e kiváló tanügyi adminisztratornak egy észrevétele jut e helyütt eszembe. *Ő azt tapasztalta, hogy a legradikálisabb gondolkozásu atheista apa igen sokszor a legvalóságosabb hírben álló intézetbe küldi gyermekét.* Nem akarja, hogy mint ő benne, úgy fiában is düljön majdan a kételyek harcza, mely az embert tán okosabbá, de boldogabbá nem teszi. (I. m. 129. 1.)

tehetség számalmasan gyöngé, mint pl. századunk egyik legkedveltebb philosophusánál, Schoppenhauernál.

Nagyon tudom, hogy e kérdés mily complicált. Sőt, hogy a rendszer e kérdés megfejtésénél csak másodrendű. S ha Dupanloupnak azon fejezeteiben, melyekben a nevelés eszközeiről szól, ¹⁾ e baj elkerülésére nagyon kezére játszik helyes álláspontja, mégis érezteti, hogy e kérdés megoldása végső sorban a nevelő egyéniségétől függ.

S Dupanloup művének termékenyítő hatása ép abban van, hogy e művet egy hatalmas nevelői egyéniség, egy valódi művész írta. Midőn paedagogiáját olvassuk, úgy érezzük, mintha e hatalmas embert működésében, gondjaira bízott gyermekei közepette látnók. Egy kiváló elmének okoskodása, az ifjúság iránt élő szeretettel eltelt szív melege s a nevelés terén eltöltött huszonhárom év tapasztalata működésének közepette van élénk tárva. Dupanloup művében azt írja le, hogy ő hogyan járt el s hogyan érte el sikereit. Minden lapja arról tanúskodik, hogy a nevelés művészet, melynek csak általános vezéreszméit, a keretét lehet eltanulni, de a munka végrehajtása mindig az egyén érdeme. A nevelés tudománya — ép mint a philosophia — valójában minden paedagogus főben újra ered, a nevelés készsége és ügyessége minden paedagogus lélekben újra alakul. A lökés e fejlődéshez kívülről jő, a szempontokat és vezéreszméket másoktól leshetni el, de az erő, mely ezeket rendszerbe fűzi és alkalmazni tudja, az egyén veleszületett ereje. *A nevelő, a tanár az első kérdés* minden más kérdés csak másodrendű. S az igazi nevelő-tanárnál nem pusztán ismeretekről, diplomáról van szó, hanem még inkább philosophicus szellemről, ethicus lélekről, idealis, tiszta szívről, művészi erőről.

Ez Dupanloup művének tanúsága, s egyszersmind értéke.

E műből szándékozom néhány fejezetet közölni. Azokra esett választásom, melyek a gyermekről, jó és rossz tulajdonairól,²⁾ az elkényeztetett gyermekről,³⁾ s a gyermek iránt tartozó tisztelet forrásáról⁴⁾ szólnak. *Kérve-kérem a szülőket*, s a finomabb lelkeket, kik a gyermekeket szeretni tudják, ne sajnálják a fáradságot, a kitünő nevelő szép sorait elolvasni. Meg vagyok győződve, hogy közlésükkel nem végeztem haszontalan munkát.

¹⁾ I. m. I. 98—176.

²⁾ I m. I. 36—55. L'enfant, ses qualités, ses défauts, ses ressources. Mes expériences.

³⁾ I. m. I. 55—74. L'enfant gâté.

⁴⁾ I. m. I. 88—97. Le respect qui est du a la dignité de l'enfance est un respect religieux.

II.

A nevelés munkája a gyermek természetét és emberi méltóságát megalkotó összes testi, értelmi és vallás-erkölcsi képességeknek ápolásában, gyakorlásában, fejlesztésében, erősítésében és nemesítésében áll.

A nevelésnek személyi tárgya tehát a gyermek.

Nagy fontosságú, hogy a gyermeket alaposan tanulmányozzuk, hogy pontosan megállapítsuk, mi nagy van benne, mily segédeszközöket nyújt neveltetéséhez, minő az a nemes természet, s minők azon nagy tulajdonságok, melyek a gyermek részére a valláson alapuló tiszteletnek leggyöngédebb és legalaposabb figyelmét s legodaadóbb gondját követelik.

Ha soraim azok kezébe kerülnek, kiket szerencsés voltam nevelhetni, úgy e kijelentésem nem fognak csodálkozni. Természetesen neveltetésök napjaiban gyakrabban éreztettem velök szeretetemet, mint mutattam ki irántuk tiszteletemet. De azért nem haboztam, hogy alkalmadtán föltárjam előttük lelkökkel szemben legnemesebb kötelességeim titkát és szívesen elbeszélgettem velök annak a tiszteletnek mysteriumáról, melylyel őket jámbor nevelők meggyőződésszerűen nevelni tartoznak. A kedves fiúk megértették ez oktatásokat, s nekem ép úgy örömmre szolgál, hogy előttük hódolatomat nyilváníthatom, mint dicséretes lehet rájuk nézve azt elfogadni; hódolatomat t. i. azért, hogy mindig méltók voltak rá, hogy a tisztelet iskolájának növendékei legyenek.

De hát mi a gyermek, hogy valláson alapuló tiszteletet érdemel?

A gyermek maga az ember, életének első éveibe zárt egész jövőjével. A gyermek a család és társadalom reménye; az emberi nem, mely újra születik, a haza, mely folytatódik, s az emberiségnek virágában való megifjulása.

A gyermek szeretetreméltó teremtés, kinek tisztasága, naiv egyszerűsége s bizalmas engedelmissége megnyerik szeretetünket s fölkelik a jövő legszebb reményeit; a gyermek Isten áldása és az Ég záloga; ártatlan lélek, melynek békés szunnyadását még nem zavarták meg a szenvedélyek, egyenességét még nem érintették a hazugság csábításai s a világ ámitásai.

A gyermek egyszerű és tiszta szív, ki bizalommal veti magát a vallás karjaiba, kinek még nem kell ellenében titkos érdekeket védelmeznie s szívesen hallgat annak anyai szavára.

Az életnek ezen első korát oly édes nézni, oly kellemes ápolni, legtöbnyire oly könnyű képezni és a legszentebb kötelességekben oktatni, s mindig oly érdekes alaposan tanulmányozni! Oh, én értem, hogy a gyermekkor miért volt oly drága az Evangelium. Istene előtt. Ártatlanságot

és kellemet lehel rajta minden! Van e koron valami újra az égből le szálló, mely az isteni kéznek minden áldását magára vonta, s mely e földön a tisztaságnak és erénynek legszeretreméltóbb vonásait tárja föl előttünk.

De, vethetné valaki közbe, ön ily gyönyörűséggel azokról az áldott gyermekekről beszél, kik maga az ártatlanság, tanulékonyság és illedelem, kiknek művelésében égi kegyelem és természet versenyezni látszottak, s kik egyaránt születtek az Ég örömére s a föld gyönyörűségére.

Nem; én az összes gyermekekről beszélek, bármilyenek is ők, én e kort legnagyobb általánosságában veszem és állítom, hogy van e koron valami jellemző kellem, méltóság és nemesség; van e koron valami boldogság, mely hiányzik az emberek nagy tömegéből, és mely égi eredetről tanúskodik; az én nézetem szerint a gyermekben semmi sincs még bemooskolva vagy lealacsonyítva. Gazságot meggondoltan még nem követett el; gyakorlottsággal még nem hazudott; az erényt öntudatosan még nem vetette meg és nem gyűlölte meg; az igazságosság, a természetes méltányosság és a bizalom teljesen élnek benne. Kétségkívül az eredendő bűn következményekép magában hordja a gonoszra való hajlamot, mely természetünk szomorú öröksége; de az lelke mélyébe zárt csira, mely fejlődésnek még nem indult.

Én az első gyermekkor hibáit jobban megtanultam ismerni, mint sok más, s csakhamar ki fog tűnni hogy sem kedvem, sem szükségem azokat elsimitanom. A hosszú évek, melyeket gyermekek között töltöttem, életem legédesebb, de egyszersmind legfáradtságosabb évei voltak, s ha hajam idő előtt őszült meg, úgy ez a gyermekek szolgálatában történt. És ki foglalkozhatik gyermekekkel a nélkül, hogy mindazt, mit rajtuk a nevelésnek javitania és alakitania kell, meg ne figyelje és ne tanulmányozza? Tehát megengedem, ezen korban a legnemesebb hajlamok mellett a legromlottabb ösztönökre akad az ember: önfejűségre, hirtelen haragra, féltékenységre, hazugságra, sőt hálátlanságra; s az önzés különösen e korban, a mily mértékben öntudatlan, oly mértékben szenvedélyes, alattomos, erőszakos. Sehoh sem találtam mélyebb önszeretetet, mint épen a gyermekeknél.

Ha első életéveikben elkényeztették őket, mely alattomos utálattal löknek el maguktól minden igazságot, mely őket bántja! Mily szánalomra méltó ösztönnel kapaszkodnak minden álba és gonoszba, ha az hizeleg nekik.

A gyermekkor továbbá kíváncsi, ingadozó, nyugtalan, gyönyörhajtászó s minden kényszertől idegenkedő kor; az a kor, mely veszedelmes buzgalommal lesi az életet, hogy minden kecsét fölfedezze; az a kor, mely vágyó pillantásait nyugtalanul fordítja az élet mosolygó jeleneteire, hogy csalékony szépségeit bámulja; végre az a kor, melyben a szív, bármily

ifjú is, ébredez és minden előtt, mi környezi, feltáru, hevesen tör a táp után, mely vágyát ingerli és siet azon hiú örömök élvezetére, melyek ártatlanságát csakhamar beszeplősítik.

Én mindezt bevallom s mért is tagadjam? Hisz ép e tapasztalatlanság, e gyöngeség, a számtalan veszély s kiváltképe e kor hibái érdeklük szívemet, keltik fel gyöngédségemet, s kell, hogy még a közönyösség részéről is atyai gondot és figyelmet csikarjanak ki.

Ismétem tehát: a gyermekkor hanyag, figyelmetlen, gögös, heves, önfejű; a szórakozottságnak, a hirtelen haragnak és gyönyörhajhászatnak kora, minden illúsióknak s ezért minden elfajulhatásnak s így a nevelés összes fárasztó gondjának kora. De mondaná Fenelon, ez egyszersmind az egyetlen kor, melyben az ember mindent megkísérel magán, hogy megjavuljon. És kérdem, mi kelthet nagyobb szeretetet, sőt hozzáteszem, mi érdemelhet nagyobb tiszteletet, mint az oly fiatal lény, ki összes erejével azon van, hogy megjavuljon? Nem ez-e egyike a gyermekkor legfőnségesebb és legmegindítóbb kiváltságainak?

A férfikor s különösen az aggkor úgyszólván támasz nélkül áll hibáival szemben; csak nagy nehezen térhet le az egyszer választott szerencsétlen útról, s csak nagy nehezen irthatja ki a vele öregedett hibát. Számára rendszerint csak a szokás által meggyöngített és megromlott természete marad meg.

A gyermekeket illetőleg, ha nekik is megvannak a felnőttekhez hasonlóan természeti hibáik, de legalább nincsenek szerzett hibáik, melyeknek az idő folyása, a megszokás hatalma s a teljesen rossz útra tért természet végzetes ereje joggal adja a bűn nevét.

Rajtok még minden hajlítható és új; könnyű dolog e gyöngéd növényeket feltámasztani és az égnek irányítani. Semmi kopott, semmi avult nincs ez ifjú és élettől duzzadó teremtéseken.

S ezért minden hibái daczára nincs szeretetreméltóbb valami, mint a gyermek értelme és veleszületett erénye — »lilium inter spinas, lilium tövisek között«, mondja a Szentírás; — nincs megindítóbb, mint megfigyelni, midőn a gyermek az első erőfeszítéseket végzi önmagával szemben, hogy megjavuljon. Mint kell őt ilyenkor bátorítani és támogatni! Mily szeretettel kell vele éreztetni és megértetni, hogy igyekezeteért áldjuk az Istent, s boldognak érezzük magunkat. Teljesen át kell bennünket hatnia a meggyőződésnek, hogy egy gyermeknek, ki azon van, hogy szélségeit legyőzze és maga fölött úr legyen, ki hibáit érzi, azokat őszintén bevallja s miattok magának szemrehányásokat tesz, ki a bűnök ócsárlóit szereti s maga kezdi meg ily korán tökélyesítésének nagy művét — ily gyermeknek sohasem lehetünk gyöngéd bátorítással elegendőképen segélyére.

Mindazonáltal nem lehetünk eléggé körültekintők, mert igen gyakran csalódhatunk; igen gyakran minden alap nélkül ijesztenek meg bennünket az első kor hibái. A legérdeesebb kéreg nem egyszer takar erős és nedvdús törzset, mely a legpompásabb gyümölcsöt fogja majd hozni; mint másrészt a síma és lágy lölület nem egyszer csalóka mélységet és a romlottság gyógyíthatlan alaptételeit rejt. Egyáltalán nem szabad bízni azon gyermekekben, kiket rendszeren »jó gyermekek«-nek neveznek; nem azt mondom evvel, hogy elfogultak legyünk velök szemben, de résen legyünk, mert ritkán váltják be, amit ígérnek.

Ellenben a gyermek kitörő pajkossága és élénk gyönyörhajhászata mellett is eszes és az erény iránt fogékony lehet. Többször volt dolgom oly ifjú lényekkel, kik koruk erőszakos külseje alatt már kifejlett értelmet rejtettek, kiknek világos felfogásuk s benyomásaik élénksége közepette is szilárd és határozott jellemük volt, s én megvallom, hogy épen ezek a gyermekek érdekeltek legjobban, s hogy épen ezeknél kellett szívem előszeretetével szemben résen lennem.

Én hát ellenvetés nélkül megengedem, hogy a gyermek, még az is, kit az Ég születésekor a legszerencsésebb jellemmel áldott meg, könnyelmű, csélesap teremtés, ki mint állhatatlanságának rabja kívánságról kívánságra röppen. Látszat szerint semmi sem köti le; nem képes figyelmét valamire komolyan irányítani, magát valamire eltökélni, valamit komolyan venni; úgy tetszik, hogy mindenek előtt csak saját hajlamait, leghaszontalanabb és legjelentéktelenebb ábrándképeit követi, s hogy állandó tulajdona az örökös izgékonyságon kívül nincs. Engedjék meg a vallásos nevelők, hogy nevökben mondjam: a nevelés munkája és dicsősége ép e könnyelműség legyőzésében és ez állhatatlanság megállításában áll; ugyanez munkája és dicsősége magának az ifjuságnak is.

Én tanúja voltam ily győzelemnek és nagy örömöm volt rajta; én láttam tizenkét éven alóli gyermekeket, kik hallgatni tudtak, kik a tanításokra figyelmesek, a munkában buzgók, a versenyzésben lelkesek s az imában elmerülők voltak — s így szóltam magamban: Mily öröme és dicsősége ez azoknak, kik e gyermekeket nevelték, kiknek sikerült ily ifjú korban oly érett szellemet, oly erős szívet s oly komoly lelket képezni. De hát ki ne szeretné az ily derék és kedves gyermeket! Mily szerencse kiművelődésükre összes szeretetünket és gondoskodásunkat fordíthatni! Ki ne csodálná az ily szép és tiszta, nemes és tanulékony gyermekkort!

Bocsássák meg előszereteteimet e kor iránt! De én nyíltan bevallom, hogy a legnagyobb súlyt arra fektetem, hogy az ifjuság tanítóit meggyőzzem arról, miszerint ép a gyermek természeti hibáinak, sőt ép a leg-

ijesztőbb hibáknak kell bennök az ifjúság iránt buzgalmat, szeretetet, sőt azt mondom, tiszteletet kelteniök.

Ha jól megfigyelik a dolgot, látni fogják, hogy a legélénkebb, a leg-rakonzátlanabb gyermekben hibái mellett van valami igaz, eredeti és természetes, mi nagy értékű és teljes figyelmet érdemel. Élőrehaladottabb korban fájdalom, még jó tulajdonainkon is van valami mesterkéeltség, mi változtat azok értékén. A gyermek természetől egyenes és őszinte; nincs rajta semmi mesterkéltség, semmi cziczoma; néha, igaz, s panaszkodnak is miatta, semmire sincs tekintettel. Részemről e miatt nem nagyon panaszkodom, mert majdnem minden esetben úgy találtam, hogy a gyermek e hibája is affectált tartózkodás nélkül, frigység nélkül s természetes önzése daczára önmagára való aggódó vagy okos körültekintés és érdekelt meg-gondoltság nélkül van.

Az egyszerűen, fesztelenül és szabadon eljáró gyermek nem tesz magán erőszakot, hogy mesterkélten lépjen fel; s azon drága órákban, melyekben a gyermek hozzátok símul, rátok figyelmesen hallgat, csodálkozva láthatjátok, mit én ezerszer tapasztaltam, hogy mennyire méltó a legbensőbb, a legszebb bizalomra, mily mélyen hatott culturátok e fiatal földbe, s mily könnyen található meg az út szívéhez, hogy rögtön a legmélyebb benyomásokat hagyhassátok abban hátra.

Sőt gyakran épen a legszilajabb, szinte mondanám a legerőszakosabb gyermek azok előtt, kik szeretetét meg tudták nyerni, hirtelen elragadóan őszinte és igaz, s ha banni tudunk vele, szívében egyszerre csak mélyen megindító szelidséget, ártatlanságot, derűtséget és békességet fedezhetünk fel. Szándékosan időzöm a gondolatnál, hogy nincs ok nyugtalanságra, bármily durva is a gyermek jelleme, s erősek szenvedélyei, csak ne legyen aljas érzésű, legyen benne egyenesség, kedv, s az igazi érzésnek és vallásos érzületnek csirája.

Fenelon néhány helyen szól egy gyermekről, kit egy időre rábízta, ki magát szellemesen, bátran és könnyen tudta megérintni, de kinek jelleme a durvasáig erős, szenvedélyei izzók, képzelőereje élénk, önfejűsége fékezhetetlen, s az önuralomhoz értelme gyöngye volt. Ha egyszer elragadtatta magát, nem tudott magához jönni; még annyira sem lehetett vele jutni, hogy hibáját belássa. Hideg vérrrel daczolt s a büntetést semmibe sem vette.

De épen e hibák keltették Fenelonban a gyermek jövője iránt a legszebb reményeket. »Hibái, — mondá ő — vérmérsékletéből és korából erednek. Nagy okom van hinni, hogy jó nevelés és érettebb ész e hibákat igazi tehetségekké változtatja át. Bor az, melynek csipőssége erővé vál-

tozik. Túlságos erős természet, s csak arról van szó, hogy azt fékezzük. A kor, mely az értelemnek több erőt ad, továbbá a példa, az oktatás, a tekintély a gyermekes heveskedést mérsékelni fogják.*

»Nagy szelidségre, türelemre és szilárdságra van vele szemben szükségünk.*

Szelíd, türelmes és egyenletes szilárdsággal kell őt vezetni. Az értelemnek és erőnek oly tökéjével bir, mely nagy figyelemre méltó; s ha sikerül őt lassan-lassan az önmérséklésre szoktatni, úgy a gyermeknek nagyon is előnyös tulajdonságai lesznek.

Fenelon itt egy titkot tár fel, mely kétségkívül az emberi természetnek és a keresztyén erkölcstannak legmélyebb titkaihoz tartozik, melynek megértése arra nézve, ki magát az ifjúság nevelésének szenteli, a legnagyobb fontossága.

A legéletrevalóbb, legerőteljesebb és legszerencsésebb természetek a valóságban nem a hibák, szenvedélyek és küzdelmek nélkül való természetek. Ki ne ismerné egy szt. Pálnak, szt. Ágostonnak, szt. Teréznek, szt. Jeromosnak, Xav. szt. Ferencznek és sok másnak küzdelmeit és győzelmeit?

Sohasem az volt a feladat, hogy szenvedélyek és hibák nélkül való gyermekeket neveljünk; sőt majdnem azt állítom, hogy semmi sem rosszabb, mint ily gyermekek, semmi sem kétségesebb, mint neveltetésük eredménye. Részemről mindig ez volt előérzetem, s azt szoktam mondani: »Csöndes és csalóka vizek; több rossz, mint jó fog belőlük származni.*

Ezerszer többet érnek az élénk, rakoncátlan, szenvedélyes természetek. Kétségkívül erős vezetést igényelnek, de nagy eredményekhez hatalmas segédeszközökkel kínálkoznak.

Mit is értenek tulajdonkép az erkölcstanárok szenvedélyek alatt? Értik a léleknek azon hatalmas rugóit, erős rázkódtatásait, melyek szeretetre és gyűlöletre indítanak. S mihez hasonlították azokat? Nemes versenylovakhoz, melyek a lelket vagy a kiválóság legmagasb fokára viszik vagy a gonoszság legmélyebb örvényébe ragadják, a szerint, amint erős vagy gyöngye kézbe került a gyeplő.

Legyenek hát a gyermekek még oly indulatosak, rakoncátlanok, szilajok; birjanak még oly élénk képzelő erővel, közben nagyzó hajlamokkal, ingerlékeny jellemmel s túlhajtott érzékenységgel: én nem rettenek vissza nevelésüktől; legalább nem vonszolják magokat nyomorúságosan tova azon középszerűségben, melynek bár nincsenek is hibái és szemrehányásai, de erénye sincs; én csak oly kezet kérek számukra, mely képes a gyeplőt megragadni s erős és nemes természetüket ügyesen vezetni.

Azon gyermekek, kik nekem annyi gondot okoztak, alapjokban kitünő szívvvel, nagyratörő szellemmel és nemes lélekkel voltak megáldva.

Én őket mindig igazaknak, érző szívűeknek és őszintéknek találtam, ők voltak rendszerint valamennyi közt a leghálásabbak, s alapjokban a legtanulékonyabbak; olyanok, kik a legnagyobb buzgalommal szoktak az engedelmességhez, a munkához, a tudományok iránti szeretethez s tanítóik iránti tisztelethez; legtöbbnyire inkább volt meg bennök a jóra való lelkesedés, mint a rosra való élénk fogékonyság. S ha végre Isten kegyelméből s neveltetésük által a bennük lakozó szerencsés természet koruk hibái és gyöngéi fölött diadalmaskodott s bölcseségben és erényben megerősödtek, úgy valójában azon gyermekekké lőnek, kik kezességet nyújtottak arra, hogy hűsz éves korukban a »szeretetre legmúltóbb, legrokonszenvesebb és legnemesebb emberek lesznek.« (Rousseau.)

III.

Hogy a gyermekeknek hasznokra lehessünk, hogy hibáik el ne kedvetlenítsenek, hogy minden tulajdonságukat felfedezhessük, bizonynyal szeretnünk kell őket; éreznünk kell a viszonzszeretet édességét; érdeklődnünk kell irántuk, örömmüket kell találnunk megfigyelésükön; értelmesen és szeretetteljesen kell őket tanulmányoznunk; gyönyörűségünkre kell szolgálnia a velök való bizalmas beszélgetésnek, mert ily beszélgetések közben egész lényök mérséklődik és szelidül. Így lassankint tünedezik belőlük minden nyers és nagyzó vonás; nemcsak illedelmesek, barátságosak, őszinték, vidámak, kedvesek, hálásak s gyöngédek lesznek, hanem lelkök emelkedik, szívök kitárul, s abban a legmegindítóbb vonásokat fődözhetjük fel. Lelkők teljesen kibontakozik, s néha a kedves és mosolygó arcok mögött, az élénk teremtések belsejében egyszerre csak valami nagyot és istenit találhatunk, mely először meglep, majd gyöngéd tiszteletünket vívja ki.

Midőn Fenelon az egyszerűség lönséges kegyelméről beszél, hozzáteszi, hogy az az evangéliumi gyöngy, mely megérdemli, hogy a legtávolabb országokban kerestessék! Az oly tiszta vízű gyémánt, hogy a legszebb fényt sugározza vissza!

A Ganges partjai, melyek kelet gyöngyeit adják nekünk, nem adták nekünk az egyszerűséget; én a gyermekek szívében találtam azt meg.

Homlokuk nyíltsága, tekintetük élénksége, tiszta színök, kedves mosolyuk, egyszerű és édes beszédük, s koruknak minden többi ártatlan szépsége és külső kecske mindenesetre nagy hatalom; de szívök kellemei még hatalmasabbak. Mint oltja e naiv egyszerűség öntudatlanul a gyermekekbe a legnagyobb erényeket! Elmondhatjuk a gyermekről, mit az Apos-

tol mond a keresztény szeretetről: »Mindent hisz, mindent remél«. Fölkeres minden jót és kedvest, megcsodál minden nagyot és nemest; a gonoszról még nincs sejtelve, a jót még nem irigyli. Örvend mindennek, ami szerencsés. Szeretitek őt, ő is szeret benneteket; erényeseknek tűnök fel előtte, s ő tisztel titeket. Nagyravágyás, boszúság, kedvetlenség és keserűség nélkül jár el. Nemeslelkű tett elbeszélésénél ver a szíve, csillognak szemei. Szerencsétlenség láttára megindulnak könnyei; nem vár arra, hogy fejteggessék neki, megérti, kitalálja a nyomor szenvedését. Az ő szeme veszi észre legelőbb a lépteit reszketve követő koldust; az ő keze a segítségre legelőbb nyílik meg. Nem csodálkozom, hogy Jézus Krisztus egy napon, midőn tanítványai azon vitakoztak egymás közt, hogy ki a legnagyobb a menyeknek országában, egy gyermeket hívott magához s azt átölelvén, odaállította a figyelő csoport középebe, mondván: »Bizony mondom nektek, ha meg nem tértek, és nem lesztek mint a kisdedek, nem mentek be a menyeknek országába. (»Máté: 18.)

Látható, hogy én nem a gyermekek és ifjak iránti előszeretemen ábrándjait beszélem el! Mióta Krisztus az ifjúkor barátjakép és tanítójakép lépett fel, melyik az isteni hívására méltó tanító, ki nem tapasztalta volna, miket az imént elmondtam? Ki ne figyelte volna gyakran mély meghatottsággal a nemes buzgalmat, a készséges engedelmességet, a bizó nemeslelkűséget, az élénk és erős ösztönöket, s ha eljött az ideje, hogy mily emelkedett gondolkozás, mily lelkesülő csodálkozás ragadta őket egyszerre az igazság és erény felé! Oh, mennyire tévednek azok, kik a gyermekkort és az erényt oly kevésre becsülik!

Oh, e szép és tiszta kor! E nemes és őszinte kor! Az élet e hősi kora! Csodálatra méltó kor, ha vallásos nevelés oltja bele az érzéseket, irányítja törekvését, szentesíti buzgóságát, mérsékli szenvedélyeit, javítja hibáit, megelőzi tévedéseit, s szépekké teszi erényeit! Ez a legtisztább gondolatoknak, a legnemesebb érzelmeknek, a leghívebb barátságoknak, a jóra való legrettenthetlenebb bátorságnak s ha kell, a legnagyobb önfeláldozásnak kora!

Ezek azon szerencsés kiváltságok, melyek a gyermek- és ifjúkort a legkitartóbb gondosságra, s a leggyöngédebb szeretetre érdemesítik, s a vallásos nevelő mindig kifejezhetetlen vígaszszal és gyönyörteljes hódolattal fogja szemét a gyermekeken pihentetni vagy emlékeit az első kornak annyira igaz és erőteljes, annyira tiszta és öntudatlan erényeire irányozni.

A nevelés gondjainak áldozott életem szép és boldog éveiben szívesen néztem a gondjaimra bízott gyermekeket, szívesen irányítottam rájuk szememet; legkedvesebb örömeim egyike volt szabadidejökben játszótereim-

ken és kertjeikben tartózkodni, szórakozásaikba belevegyülni, s néha játékaikban résztvenni; talán még emlékezni fognak rá.

Vagy, ha fáradságom nem engedte, hogy játékaiknak kissé szilaj élénkségében résztvegyek, csendes és nyugodt szemlélő szerettem lenni, s teljesen némán jártam-keltem szórakozásaik legerősebb zajában; s itt ki-mondhatatlanul édes békességet találtam. Gyakran, ha hivatalom követelte, hogy rövid időre a világba s annak hullámozó életébe vessem magam, s az élet fájdalmas jelenetein elszomorodtam, titkos és igaz megbéküléssel tértem vissza finöveldémbé.¹⁾ Tanítványaim játékában és szórakozásában eltöltött fél óra előzött minden borús felhőt; köztük elfelejtettem gondjaimat, nehéz terheit, szomorú csalódásaimat.

Sőt néha, ha nem időzhettem köztük s csak a távolból hallottam vidámságuk zaját, víg kurjongatásaikat, gyermekes vitatkozásaikat, gyors kibéküléseiket, benyomásaik kifejezésében való élénkségöket, ha észrevettem — miért ne mondanám el — örömeiket, hogy engem, ha a távolból is láthattak, ha kivettem kétszeres buzgalmukat, midőn erőlködéseiknél és sikereiknél rám mint tanúra és bíróra hivatkoztak — úgy enyhet és üdülést éreztem, melyért Istennek hálát adtam, mialatt kértem a Mindenhatót, hogy áldásával legyen folyton e hű sereggel, e felnövő ifjú népséggel, e buzgalmamra és gondjaimra bizott drága záloggal, a vallás és haza reményével.

Láttam világi férfiakat, kik évek hosszú során át állottak már hazájok legfontosabb ügyeinek becsületes szolgálatában, s kiket gyermekeink látása ép ily érzelmekre hangolt; könnyekig megindulva találtam őket, mikor Gentilly-ben²⁾ levő házunk hűvös árnyában elnézték a nagyszámú, minden részen vidám csoportokban csapongó ifjúságot, s élvezték ártatlan játékaik közepette oly tiszta örömeiket.

Mily örömmel figyeltem meg munkájokat is! Hányszor szakítottam félbe hirtelen saját dolgaimat, hogy őket munkaközben meglepjem! Mily szép látványt nyújtottak ez együttlevő, hallgató gyermekek. Szívemet és szememet elbájolta e kétszáz ifjú lélek, amint tanulmányaiba elmerült, amint serényen igyekezett a világirodalom remekműveit megérteni, csodálni!

¹⁾ Finöveldének fordítottam az eredeti »Pe'it-Séminaire« szót, mely tulajdonkép »kis-seminariumot« »gyermek-seminariumot« jelent. I. Napoleon ugyanis a tanítás jogát kizárólag állami monopoliummá tette, csak a kath. egyháznak adta meg az 1801. Concordatum értelmében azt a jogot, hogy a papi pályára készülő növendékeiket külön egyházmegyei középiskolákban (petits séminaires) képezzék. Idővel azonban ez iskolák magukhoz ragadták a nem papi pályára készülő tanulóknak igen nagy számát, úgy hogy eredeti jellegéből kivetkőződött. Ezért neveztem egyszerűen »finöveldének«.

²⁾ Páristól egy mértföldnyire fekvő kis falu, hol a Szt.-Miklós finöveldének nyaraló-háza volt.

De e téren semmi sem hasonlítható a gyönyörhöz, melyet nekem vizsgálataik szereztek.

Igaz öröm hatott át, midőn hallottam, hogy Vergilius, Homeros, Cicero, Titus Livius, Fenelon és Bossuet legszebb helyeit mily biztossággal recitálták, mennyi izléssel fejtegették, mily hűséggel, melegséggel és lelkesedéssel értelmezték. Mi lehetett volna rám nézve vigasztalóbb, mint tapasztalhatni a szellem nemes élvezetei iránt a meleg érzéket! — Ébredező értelmök e szellemek fényétől világosodott, s e nagy lángelmék tűzénél lánggra gyúlt!

Csodálatosnak találtam, hogy századok múltán is egy Homeros, egy Vergilius, egy Bossuet, egy aranyszájú szt. János szelleme e fiatal lelkekkel egyesül, azokat megvilágosítják, megtermékenyítik s magukhoz emelik.

Ha játékaik, ha tanulmányaik nekem ennyi örömet szereztek, mit mondjak még jámborságukról? Ezt szóval el sem lehet mondani.

Mily gyönyör volt őket áhitatra gerjesztő kis kápolnájukban együtt látni! Mily élő hit! Mily forró imádság! Ünnepeinken és a soha el nem felejthető fölséges hajnali ájtatosságainkon valóban úgy tetszett, mintha az Úr angyala gyűjtötte volna és rejtette volna őket szent szárnyai alá.

Különösen ily áldott napokban közeledtem szívesen hozzájuk, társalogtam velök, s iparkodtam szívükben olvasni. Úgy éreztem, hogy boldogságot, az ártatlanság békességét s az ég minden illatát lehelik.

Természetesen koruk emberi gyöngése felhővel homályosítá el az ártatlanság és kegyelem ez örömeit; de ha a gyermeki természet e könnyű felhőzete egyszer szétoszlott, úgy e fiatal lelkek mélye hasonló volt az azur-kék éghez, melynek horizontjáról maga a Mindenható csillogtatta az isteni fénynek végtelen tisztaságát.

Ilyenkor minden tettőknek bizonyos szép és kedves szemérmesség, bizonyos öntudatlan erényesség új és rejtett értéket kölcsönzött. Ilyenkor legkisebb beszélgetésöknek, legegyszerűbb szavoknak megmagyarázhatlan és kimondhatlan kelleme volt, melynek lehetetlen volt ellenállni. Hányszor hallottam ilyenkor édes és bizalmas beszélgetés közben a gyermekek ajkairól valóban fönséges naivításokat!

Szeretetem a gyermekek iránt nagy volt, s mégis csak részben bírtam kifejezni szívem érzelmeit, különösen azok iránt, kiknél jól láttam, hogy a kegyelem lassan-lassan mint változtatja át, mint szelidíti, tisztítja és nemesíti természetöket.

Mily gyakran voltak köztük olyanok, kikről elmondhatom, hogy benők a jelenlevő és személyes Istent ismertem föl és szerettem meg! Gyermekkoruk hasonló volt a Megváltóéhoz; »növekedtek korban, bölcseségben s Isten és emberek előtt szeretetben.«

Gyakran kérdeztem magamtól: »Honnan van a gyermek- és ifjúkornak e kimondhatlan vonzóereje? Miért bír e legkorábbi életkor avval a leírhatatlan kellemmel, mely elragad, megindít és soha sem fáraszt?« Egyik tisztelt barátom adta meg erre nekem egyszer a választ: »A gyermek kétségkívül maga az egyszerűség, tisztaság és ártatlanság; mi azonban mindennek megmagyarázhatlan és ellenállhatlan vonzóerőt kölcsönöz, az, hogy a gyermek maga a remény! Mindenesetre a jelennek öröme, de mindenekelőtt a jövőnek reménye!«

E szavak megleptek és eszembe juttatták Pisieux őrgrófnőjének szavait, melyeket XV. Lajoshoz intézett királylány szenteltetése után. »Fölség — úgymond — ekkor kellett önt látni . . . Fölség szép volt, szép mint a remény!«

Ez mindent megmagyarázott. Még egy királyi gyermek sem nyerhetett szebb dicséretet, de egyszersmind tapintatosabb oktatást. De bármilyen is legyen is a helyzete, a gyermek mindig a mosolygó, a szép, az édes és tiszta remény!

A Szentírás ezt a legkedvesebb hasonlatokban fejezte ki.

A gyermek bizonyára gyöngéd csemete, gyöngé növény; de egy napon talán hatalmas, az erény minden gyümölcsével megrakott fává lesz, mely messze nyújtja pompás árnyékát.

A gyermek gazdag kifejlődéssel kecsegtető nyíló virág, mely ha már első óráiban is oly szép, minő lesz akkor, midőn minden kellemmel fölékesítve, s az Ég minden adományával szépítve kifejlődik, hogy a földet díszítse.

A gyermek még kis patakocska, fölfakadó forrás; de egykor hatalmas folyammá lehet. A nevelő az ügyes kútmester, kiről a Szentírás szól; az ő keze irányítja az engedelmes vizeket, melyek akarata szerint veszik irányukat, s ő nem engedi, hogy folyásukat idegen, tisztátalan vagy ellenséges vizek zavarják.

Igen, a gyermek a remény, magának az Égnek reménye; mert örököse a dicsőség pálmájának, tárgya az Isten tetszésének, testvére és barátja az angyaloknak!

A gyermek reménye a földnek, melynek gazdagsága és kincse a jelenben, ereje és dicsősége a jövőben. Reménye a hazának és az egész emberiségnek, mely benne megújul és megifjodik. Legelső sorban azonban e földön reménye a családnak, melynek öröme és gyönyörűsége a jelenben, s melynek koronája és ékessége a jövőben.

E kedves teremtés! A világra jövése, első mosolya, első pillantása már a békeesség jele, s valamennyiünknel a derűtség hirmondója. Figyeljétek csak meg! Felhő nem sötétíti homlokát, a multat nem ismeri, a

jelent mosolyogva üdvözli, s a jövő elé siet, s úgy tetszik, mintha evvel az egész világot magával ragadná.

Többször kérdeztem is magamtól: »Miért öröme a gyermek különösen szülőinek?« Sohasem fáradnak bele látásába, hallásába, megáldásába, erejének, mozgékonyságának és kellemének dicséretébe. A gyermek derült, tiszta homloka, kedves, édes mosolya, tiszta, csillogó tekintete valószínűleg arra figyelmezteti őket, hogy mi öregsünk, halványodunk, s naponkint haldoklunk; de arra is, hogy nem kellene sem halványodnunk, sem öregednünk, sem meghalnunk és a gyermek szemökben visszfénye és emlékeztetője annak az örök ifjúságnak, mely lényünknek először öröksége volt.

Minél tovább gondolkozom — újra elmondom, ha ismétlésbe esem is — annál kevésbé csodálkozom, hogy az Isten fia földi pályáján a gyermekeket szerette s megáldásukban örömét lelte. Jézus Krisztus szerette az embereket, s mindenkit megáldott akkor, mikor megáldotta a gyermekeket, kik a nagy emberi családnak reményei. Ki ne ismerné az evangéliumi jeleneteket? Urunk bejárta a városokat és falvakat, jót cselekedve és betegeket gyógyítva. Az anyák, kik a nemes szíveket oly igaz érzéssel ismerik föl, utánna tódultak s kicsiny gyermekeiket hozzája vezették kérve rájuk áldását. A gyermekek és anyák annyian voltak, hogy az apostolok az alkalmatlankodás miatt zúgolódtak s őket eltávolítani akarták. De az isteni mester magához rendelé őket. »Engedjétek hozzám a kisdedeket, mert ezeké s az ezekhez hasonlóké a mennyek országa.« Ekkor aztán magához vonta a kisdedeket, fejükre tévé kezeit, gyöngéden megáldá, szívére szorítá és ismélle: »Engedjétek a kisdedeket hozzám jönni, mert övék a mennyek országa.«

Ez mindent megmagyarázott. Az örök élet ára meg volt állapítva. Az újraszületés és az új ártatlanság szükségessége ki volt nyilatkoztatva; s ezentúl az Ég kapui zárva maradtak azok előtt, kik vonakodtak e korhoz leszállani.

Ha az Isten fia csak azért jött volna a földre, hogy e szavakat mondja, úgy már ez elegendő lett volna az Ő dicsőségéhez s az emberi nem boldogságához. Ő előtte ki beszélt így? Ki gondolkozott és érzett így? Egy-egy bölcsész elméjéből kisurrant néhány hideg szót leszámítva, a gyermek e földön négyezer éven át a bölcsék megvetésének s a törvényhozók kegyetlen közönyösségének volt tárgya. Az általános romlottság közepette a gyermek volt az Ég legdrágább, egyetlen szerelme, s midőn a Családatya jött, hogy gyermekeit fölkeresse, midőn a Teremtő magát övéinek kinyilatkoztatni akará, ezt nem büszke, hangzatos szavakkal tévé. Mielőtt magát a világ Urának és Oktatójának mutatá, úgy tetszett neki,

hogy egy sokkal meghatóbb alakban és sokkal édesebb név alatt nyilatkoztassa ki magát; mindenesetre érezték az Ég Királyának nagyságát és hatalmát, de Ő mindenek előtt gyöngéd atya volt; különösen szeretetét érezték s midőn azt mondá: »Engedjétek hozzám a kisdedeket, mert a mennyek országa ezeké s az ezekhez hasonlóké . . . a meghatott atyák és anyák lábaihoz borultak és imádták őt!

Értem, miért dicsőítették a próféták oly fönséges zsoltórokban a patriarchák dicsőségét s az anyai termékenység magasztos büszkeségét. Örömet ismétlem velök e sorok befejezéseké az evangéliumi mondást: »Boldog az anya, kinek áldottan megtermékenyített öle a földnek és Égnek sok gyermeket adott! Boldogok az emlékek, melyek őket szoptatták! Sohasem rakott anya nemesebb gyöngyököt szívére, sohasem koszorúzta szebb korona dicsőséges homlokát!«

IV.

Az elkényeztetett gyermek! Szerettem volna, ha e szomorú tárgyat nem kellett volna érintenem, de nem kerülhettem ki, különösen oly műben, mely a tekintélyről és tiszteletéről szól.

Az elkényeztetett gyermek a tekintélynek és tiszteletnek esküdt ellensége.

Másrészt meg gyermeket elkényeztetni annyi, mint a legszomorúbb módon megvonni tőle azon figyelmet, melylyel természete méltóságának s rendeltetése és boldogsága érdekének tartozunk.

Sokszor nevetnek, ha elkényeztetett gyermekről van szó; én sohasem nevettem; elkényeztetett gyermek látása sohasem csalt ajkaimra mosolyt. Alig van ennél vigasztalanabb látvány. Rám nézve legalább ijesztő; ijesztő a jelent és ijesztő a jövőt illetőleg.

Az igazság és igazságosság nem egyszer érvényre jut még a világ könnyelmű phrasisaiban is; »enfant terrible — rettenetes gyerek«, mondjuk sokszor helybenhagyó gondtalansággal, sőt bizonyos kielégített hiúsággal. Igen, rettenetes, és sokkal rettenetesebb, mint majd egykor még óhajtanók. Az elkényeztetett gyermekre alkalmazhatjuk a Szentírás szavait: »Ki is az oroszánok között jára, és oroszlánná lön, és ragadományt tanula fogni és embert enni.« (Ezekiel XIX. 6.)

»Mivel foglalkozik egész nap?« kérdeztek egy alközlommal egy fiatal asszonyt. — »Kényeztetem gyermekeimet«, volt a felelet. — Azt hitte, hogy evvel többé-kevésbé tréfásan vagy szellemesen fejezte ki magát; szavai azonban komolyabbak voltak, mintsem hitte. Keserű ítéletet mondott sok oktalan anya fölött, kik tényleg gyermekeiket életök egész első

korán át kényeztetik; de maga fölött is keserű ítéletet mondott. Kegyetlen tapasztalás tanította meg erre később.

»De hisz a gyermekek még oly fiatalok!« — mondogatják. — »Mit árt, ha egy kevésse elkényeztetjük? Nincs káros hatása; hisz csak egy-néhány évről van szó!« Oh nem, az egész életről van a szó! — Az örök Igazság nyíltan kimondotta: »Az ifjú az ő útja szerint, midőn megvénül, sem távozik el attól.« (Prov. XXII. 6.)

A gyermek elkényeztetésének különféle módja van.

Elkényeztetjük szellemét meggondolatlanul túlhajtott dicséretekkel.

Elkényeztetjük jellemét, ha mindenben saját akarataira hagyjuk; elkényeztetjük szívét, ha tulságosan foglalkozunk a gyermekkel, ha imádjuk, istentjük őt.

A gyermekek elkényeztetésének minden módját, azt a szomorú művészetet: tönkretenni az egész élet reményeinek korát két, minden emberi romlottság forrását alkotó szomorú elvre vihetjük vissza, t. i. az elpuhultságra és gögre.

El sem képzelhetjük, mi lesz az oly gyermekekből, kiket puha neveléssel elrontottunk, kiket folytonos hízlekedésekkel elkényeztettünk, kiket mindig érezhető gyöngédséggel vettünk körül, s hajlamaiknak, kívánságaiknak, tekintetöknek, lomhaságuknak s vágyaiknak mindenben engedtünk.

Sokszor igazi kis vadállatok. Rendesen olyanoknak látszanak, kiket illedelmes, kedves, kellemes és rokonszenves gyermekeknek szoktak nevezni. Nincs oly behízegő simulékonyosság, nincs oly megnyerő alakoskodás, melynek titkát ne tudnák oly czélből, hogy tőletek óhajuk teljesítését kinyerjék; ha nem figyelitek meg őket alaposan, elragadóknak találjátok; ha azonban hirtelen észreveszitek az ő ravaszságukat és a ti gyöngeségteket, ha ellenállást kísérletek meg, ha tőlük a legkisebb fáradságot s a legkönnyebb figyelmet követelitek, úgy csakhamar tudtokra fogja adni elkedvetlenedésök, haragos és daczos hallgatásuk, sőt durva és heves gorombaságuk, hogy e gyermekek szeretetreméltósága csalódás, hogy alapjukban és igazság szerint a szelíditett állatokhoz hasonlóan csak a megszelídítésökre használt csaleszközök iránt fogékonyak s mihelyt kívánságuktól valamit megtagadunk, újra vad és rosszakarátú állatok, melyek harapnak és karmolnak.

De talán túlhajtom a dolgot. — Hát képes-e ez annyira gyöngéd kor oly sokféle gonoszságra? Halljátok, miként gondolkoztak e tárgyról Fenelon és Szt. Ágoston; mindketten a kora gyermekorról szólnak. »Figyeljétek csak meg, — úgymond Fenelon — mint keresik már e korban is a gyermekek azokat, kik hízelegnek nekik, s mint kerülük azokat, kik szigorúan bánnak velök; mily jól értenek a kiabáláshoz vagy hallgatás-

hoz, hogy megnyerjék kívánságukat, s hogy mennyi ravaszság és mily nagy feltékenység van már bennök!«

»En — úgymond Szt.-Ágoston — egy feltékeny gyermeket láttam, ki még nem tudott beszélni, de ki a másik ugyanazon emléket szopó gyermeket már halványodó arczczal és ingerült tekintettel nézte.«

En bizonyára nem szeretem a komor, hideg, gőgös fiúkat; de nem kevésbé félelmetesek rám nézve azon fiúk, kik az első perczekben, csak hogy szeretetreméltóbbaknak látszassanak, gyöngédek, behizelgők, kedvesek, simulékonyak, mert neveltetésök sokkal nagyobb nehézségekkel jár, melyeket csak súlyosít, hogy egyéniségök igen könnyen megveszteget bennünket. A legokosabbak is gyakran elámittatják magokat.

»Meg kell gondolnunk — úgymond Fenelon — hogy vannak gyermektermészetek, melyekben rendkívül csalódunk. Eleinte jóknak látszanak, mert a gyermekkor első kellemének oly ragyogása van, hogy mindent elföd; a bennök talált rendkívüli gyöngédség és szeretetreméltóság visszatartanak bennünket, hogy minden egyes vonást alaposabb vizsgálatnak vessük alá.«

S mi eunek a következménye? Mulatunk rajtok, sőt nagyra vagyunk velök; hízolgünk nekik s megengedjük, hogy az egész világ hízelegjen nekik; kis rabszolgák, szolgatermészetű nők nagyon közönséges és veszedelmes előzékenységgel hízolgik be magukat, engedelmeskednek minden szeszélyöknek és ötletöknek, s táplálják legromlottabb szenvedélyeiket.

Csakhamar eltűnik a gyermekkor csalóka kelleme, az élénkség megszűnik, s a szív látszólagos gyöngédsége elvész. Egyszerre csak borzalommal látjuk lelkök kétségbeejtő sivárságát, mély romlottságát; végre e jó fiúk igazán rettenetesek lesznek. Ekkor aztán, későn bár, belátjuk, hogy a kényeztetéssel megrontott fiúknál nincsenek nyersebb, gonoszabb, gőgösebb, erőszakosabb, önzőbb, hálátlanabb, igazságtalanabb, ellenszenvesebb fiúk!

Ne vegyék tőlem rossz néven, hogy ennyit foglalkozom ez apróságokkal! Hisz nincs örömem benne. De a részvét, a kötelesség, a szeretet késztetnek, hogy megkíméljem a szülőket, családokat, sőt a gyermekeket a pótolhatlan károktól, melyek az általam oly erősen felpanaszolt bajnak szükségképeni eredményei.

A gyöngé és meggondolatlan szülők, kik fiaik és leányaik szeszélyeivel és növekvő szenvedélyeivel játszanak, kik gyermekségök egész ideje alatt csak mulatnak velök, míg végre mindennemű szilajságot meg nem engednek nekik, nem gondolták meg és nem látták előre, hogy mennyit kell majd egykor e szerencsétlen gyermekek szilajságától, hálátlanságától és ostoba ötleteitől szenvedniök. Bárcsak legalább most sejtjenék! Bárcsak sikerülne nekem összes figyelmöket e fontos tárgyra irányítani!

Már a pogányok is megértették ennek a fontosságát. »A gyermekek élete — így szól egy régi bölcsész — legyen mindenekelőtt mértékletes, ruházatuk egyszerű s társaikéhoz hasonló. Ne engedjük a restséget és tétlenséget fölöttük úrrá lenni, s óvjuk őket minden elpuhulástól. Mert semmi sem ápolja annyira a harag indulatát, mint a kényeztető, puha nevelés. Az egyetlen gyermekek iránt tanúsított elnézés s a kicsinyeknek nem korlátolt szabadsága a lelkiromlás forrásaivá lesznek. Hogy küzdjenek meg az élet akadályaival azok, kiktől sohasem tagadtak meg semmit, kiknek anyjok minden könnyet letörölt, kiknek tanítóikkal szemben mindig igazok volt?»

»A hízeltől el kell szoktatni a gyermeket; az igazat tudja meg; féljen is közbe-közbe, főlebbvalói iránt mindig tiszteletteljes hajlammal viseltessék s haraggal soha semmit se érjen el. Amit megtagadtunk tőlük, ha sirtak, adjuk meg, ha megnyugodtak».¹⁾

Ha e szomorú megfigyeléseknél időzöm, úgy azt az ifjúság nevelői iránt érzett részvéteimből is teszem, hogy megkíméljem őket mindattól, mi feladatukat még hálátlanabbá tenné. E megjegyzések mind tapasztalatok és visszaemlékezések: Non ignara mali, miseris succurrere disco.

A nyilvános nevelés fáradságos munkájában a legkinosabb munka az elkényeztetett gyermekek nevelése; s be kell vallanom, hogy majdnem minden esetben hiábavalók voltak összes gondjaim és erőfeszítéseim. S ezt különösen a puha nevelés által elrontott gyermekekről mondom; ezeket majdnem mindig gyógyíthatatlanoknak találtam.

A gőg által elrontott gyermekek évek során át a legerősebb munkát adták nekünk; de hála a tanítók együttes működésének, odaadásának és ügyességének, hála a szigorú nevelésnek, melyet tudatosan vittünk keresztül, idővel gyakran czélt értünk.

A gőg által elrontott gyermekek kétségkívül szomorú látványt nyújtanak, de még mindig nem oly ijesztőt, mint a puha neveléssel elrontott fiúk. A gyermek gőgje, hála ifjúkora naivitásának, még nem képes minden szép és nemes tulajdonát alapjában megrontani. Ily büszke természetek-

---

¹⁾ Tenuis ante omnia victus et non pretiosa vestis, et similis cultus cum aequalibus. In desidiam otiumque non resolvemus, et procul a contactu deliciarum retinebimus. Nihil enim magis facit iracundos, quam educatio mollis et blanda. Ideo animus quo plus indulgetur, pupillisque quo plus licet, corruptior animus est. Non resistet offensis, cui nihil unquam negatum est, cui lacrymas sollicita semper mater abstersit, cui de paedagogo satisfactum est . . . Longe itaque ab assentatione pueritia removenda est; audiat verum et timeat interim, vereatur semper; maioribus assurgat, nihil per iracundiam exoret, quod flenti negatum est, quieto offeratur. (Seneca, t. VII. p. 162).

nél megmaradnak legalább a nevelés legnagyobb segédeszközei, míg a puha neveléssel megrontott gyermekekben nem marad más, mint romlottságuk, gonoszságuk, vad és érzéki önzésük.

Valóban ez egy az értelmi, erkölcsi és testi megsemmisüléssel. Nem lelhető itt csak puha gyávaság, melyből természetszerűleg sarjadzik elő minden gonosz, minden gyalázat s minden erkölcsi nyomorúság.

Részvétemben sokszor hasonlítottam ilyeneket a fiatal fákhhoz, melyeket gonosz talaj mérges nedvekkkel táplált, gyöngéd virágokhoz, melyeket kártékony szellők értek, s melyek természetes illata a rothadás és halál szagává változott.

Ily gyermek nevelése egy új teremtést igényel. A természetet nemcsak megjavítani, hanem újraalkotni kell. Csodás vállalkozás! Idő, következetes együttműködés, türelem, állhatatosság és intelligencia kell ehhez oly mértékben, minőben ritkán találhatni együtt s még ekkor is Istennek különös kegyelme nélkül alig mehetni valamire. A megújulás e csodáját csak a mindenható és végtelen' irgalmú természetfölötti Erő viheti végbe.

Reményem is csak az első szent áldozás előtt van; utánna sohasem.

A régi idők bölcse bizonyára valódi isteni sugallat folytán mondta a következő tanokat, melyeket a szülők lelkébe óhajtának vésni:

»Aki szereti fiát, folyvást fenyíték alatt tartja, hogy végtére öröme legyen benne és ne kopogtasson felebarátjai ajtain.« (Eccl. XXX. 1.)

»Vannak fiaid? oktasd őket, és hajtsd meg őket gyermekeségöktől.« (Eccl. VII. 25.)

»Ki a vesszőt kiméli, fiát gyűlöli; aki pedig szereti azt, szüntelen oktatja.« (Prov. XIII. 24.)

»Fenyítsd fiadat, ne essél kétségbe; de megöléseig el ne ragadtasd magadat.« (Prov. XIX. 18.)

»A délczeg ló keménynyé válik, és a magára hagyott fiú vakmerővé lesz.« (Eccl. XXX. 8.)

»Kényeztesd csak fiadat, majd félned kell tőle · játszáll vele, majd megszomorít téged.« (Eccl. XXX. 9.)

»Ne nevetgélj vele, nehogy megbánjad, és végre elvássanak fogaid.« (Eccl. XXX. 10.)

»Ne adj hatalmat neki ifjúságában, és légy figyelmes gondolkozására.« (Eccl. XXX. 11.)

»Hajtsd meg nyakát ifjúságában, és egyengesd oldalait, míg gyermek, netalán megátalkodván, ne higgyen neked, mi lelkednek fájdalomra lesz.« (Eccl. XXX. 12.)

»Tanítsd fiadat és bajlódjál vele, hogy gyalázatában ne kelljen megütköznöd.« (Eccl. XXX. 13.)

»A gyermektől ne vond meg a fegyelmet; mert ha megvered őt vesszővel, nem hal meg.« (Prov. XXIII. 13.)

»Te vesszővel vered őt, és lelkét megszabadítod a pokoltól.« (Prov. XXIII. 14.)

»Balgaság van kötve a gyermek szívéhez, de a fegyelem vesszeje elüzi azt.« (Prov. XXII. 15.)

E fölséges elvekhez csak egy megjegyzést szándékozom fűzni, melylyel az igazságnak az elkényeztetett gyermekek egy külön fajának érdekében tartozom; e gyermekek érdemlik meg a legnagyobb részvétet s mégis a legnagyobb óvatossággal kell velök elbánni! Értem azon gyermekeket, kiket betegeskedésök, gyámoltalanságuk, testi gyöngeségök miatt vagy ezek ürügye alatt kényeztettek el.

A gondoskodás, melyben betegeskedő gyermekeket részesítenek, melyet rájuk fordítanak, s melylyel őket folyton-folyvást körülveszik, gyakran a sajnálatra legméltóbb módon ronlják meg őket. Nincs sajnálatraméltóbb teremtés, mint oly gyermek, ki éveken át egyedüli, állandó tárgya volt atyja, anyja s minden házicseléd összes gondjának, körültekintésének és figyelmének.

Semmit sēm tudnak tőle megtagadni, minden gondolat, minden tekintet folyton rá van irányítva; ő minden gyengétség központja.

Ismétellem: ez a legnagyobb mértékben érdemes részvétünkre, mert majdnem elkerülhetetlen és mégis nagy baj, s mert állandó egészségnak és a jó nevelésnek hosszú éveire van szükség, hogy e nagy bajt ismét jóvá tehesük!

Legalább ismerjük a veszélyt, s kerüljünk el mindent, amit elkerülni lehetséges. Vigyáznunk kell, hogy e kedves kis betegeknek szükség nélkül ne szolgáljunk, s okos gyöngédséggel s valódi gondoskodással csak azt adjunk, mire igazán szükségök van. Nem kell mondanom, hogy semmiféle nevelés sem követel a szülők részéről nagyobb okosságot, körültekintést, ügyességet és éleslátást, mint ily szegény gyermekek nevelése.

Most még a gög által elromlott fiúkról kell szólanom; igen gyakran derék és gazdagon megáldott fiúk: s mégis mennyi akadály merül föl neveltetésöknél!

El sem mondható, hogy sokszor mily fokra emelkedik engedetlenségök, neveltelenségök, hiúságuk, kérkedésök, durvaságuk, nagyzásuk, sőt szemtelenségök! Ha a nevelés a helyett, hogy még idejében e rossz hajlamaikat megjavítaná, azokat támogatja és erősíti, úgy a szülők egykor keservesen fogják érezni a végzetes engedékenységök által nagyra növesztett gögnek egész erejét.

Fájdalom, be kell vallanunk, hogy legtöbbször a szülők nagyravágyása kelti föl, fokozza és fejleszti ki a gyermekek gőgjét. Fenelon, ki ezt megfigyelte, a gőg által elrontott gyermekeknek következő rajzát adja :

« Anyja oly büszkeségben és gőgben nevelte föl, hogy minden szeretetreméltó tulajdonsága elhomályosult. Természetül jó és őszinte volt, de kevéssé rokonszenves ; sohasem gondolt arra, hogy másoknak örömet szerezzen ; nem értett hozzá, hogy nemes és jóra hajló szívvel adjon valamit : sem előzékeny, sem barátságos, sem nyílt, sem a ráfordított gondoskodásért hálás, vagy az érdemet elismerő nem volt ; hajlamát meggondolás nélkül követte. A szerencse, hogy őt szolgálhatják, nézete szerint gazdag jutalom volt azokra nézve, kik szolgáltak. Semmi sem lehetett lehetetlen, ha arról volt szó, hogy őt kielégítsék, s a legkisebb halogatás fölingerelte indulatos természetét. »

» Anyja a bölcsőtől kezdve kényeztette, s a szerencsétlenségnek kitűnő példája volt azok számára, kik előkelő családból származnak. A sors kegyetlensége, mely kora ifjúságától sujtotta, nem tudott mérsékelni semmit indulatos és nagyravágyó lényén. Büszkesége mindig újra föltámadt, mint fölegyenesedik a karcsu pálma, bármennyire iparkodunk is azt lehajlítani. »

Nem ismételhetem tehát eléggé a szülőknek és a nevelőknek : Vigyázatok ! Minél gazdagabb és szebb a nevelendő gyermek természete, annál jobban vigyázatok, hogy a gőg benne kárt ne tegyen. Ha e szép természet erőteljes is, úgy a gyermekből, kiből kitűnő és nemes férfiú válhatott volna, zsarnokot és ellenséges lényt csináltak. A többi embernél egészen más fajú teremtménynek fogja magát képzelni. Hite szerint a többiek csak azért vannak a földön, hogy az ő tetszését megnyerjék és őt szolgálják, minden óhaját teljesítsék, minden szeszélyét dicsőítsék, mindent ő rá, mint egy istenségre vezessenek vissza, minő volt a burgundi herceg, kiről Saint Simon hercege következőkép szól : Hetedik évétől fogva durva és haragos volt az élettelen tárgyak ellen való legingerültebb kifakadásokig ; indulatos a dühösségig, s képtelen eltűrni még az idő vagy elemek részéről is a legkisebb ellentállást a nélkül, hogy ne jutott volna oly dühbe, hogy valami belső szakadástól kellett tartani ; végnélkül önfejű, mulatságokban és lakomázásokban mértéktelen, szenvedélyes vadász, a zenétől mámorba eső, s a játékban, mert legyőzetését nem bírta elviselni, nagyon veszedelmes volt ; végre minden szenvedélynek és mulatságnak játéklapdája ; gyakran vad, természetül kegyetlenségre hajló, a gúnyolódásban barbár, s a nevetségesen maró gúnynyal kapó volt. Az embereket az ég magasságából tekinté, mint atomokat, kiknek nem volt vele semmi hasonlóságuk, bárkik voltak is. »

Ezt csinálta az első rossz nevelés azon gyermekből, ki később Camb-ray érsekének nevelése alatt az a nemes herczeg lett, kiról még Voltaire is dicsérőleg mondta : »Kormányzása alatt Franciaország nagyon is boldog lett volna.«

Ha az ily gazdagon megáldott természet hiú és gyöngé, úgy nagyra-vágyástok belőle egy ostoba és szemtelen, egy haszontalan és álnok lényt csinál, ki mindenről össze-vissza fecseg, komolyabb tanulmányra és nagyobb eredményre képtelen s legfőlebb az lesz, kit ti kellemes világnak hívtok, ripók, ki sem magának, sem másoknak hasznára nincs, s ki, ha a körülmények úgy alakulnak, 25 éves korában magát és családját szégyenbe sodorja.

Fenelon, a nevelés nagy mestere, azt szeretné, ha e bajnak a legelső gyermekkortól vennők elejét, s hogy a gyermekekből ne válják az, mit napjainkban »gögös arslánok«-nak neveznek, fölhozzuk Fenelon tanácsát, hogy miként lehet eleitől fogva megakadályozni, hogy szemtelenekké és önhittekké ne legyenek. Azt hiszem, örömükre fog szolgálni olvasóimnak, ha közlöm az ép oly finom, mint mély megfigyeléseit.

»Sokszor — ugymond ő — az a gyönyör rontja meg a kicsinyeket, melyet a jó gyermekeken találunk ; hozzászoktatjuk őket, hogy mindent megpróbáljanak, mi eszökbe ötlük, s hogy oly dolgokról beszéljenek, melyekről még határozott fogalmuk sincs ; úgy egész életökben megmarad a szokásuk elsielve ítélni s oly dolgokról beszélni, melyekről világos képzetük nincs, mi aztán szellemi jellemöket megrontja.«

»A gyönyörnek, melyet gyermekeken lehet találni, még más rossz hatása is van. Észreveszik, hogy őket tetszéssel nézzük, hogy minden tettüket megfigyeljük s hogy őket gyönyörűséggel hallgatjuk. Ezáltal megszokják azt hinni, hogy az egész világ mindig velök foglalkozik.«

»E korban, melyben minden tetszésre talál s melyben még ellenmondásra nem akadunk, támadnak azon agyrémes remények, melyek az egész életre végnélküli csalódásokat hoznak. Láttam gyermekeket, kik azt hitték, hogy valahányszor halkan beszéltek, róluk beszélnek, mert észrevették, hogy gyakran így történt ; azt hitték, hogy rajtok minden rendkívüli és csodálatra méltó. Úgy kell tehát a gyermekekről gondoskodni, hogy ne vétessük velök észre, hogy sokat gondolunk velök. Éztessétek velök, hogy viselkedésökkel szeretetből és a jó útra való vezetés szükségességéből törődtek, nem pedig azért, mert szellemöket csodáljátok.«

Fenelon továbbá azt mondja : »Minden, mit bennök a szellemből találunk, elragad minket, mert e kortól még semmit sem várunk. Ítéleteik minden hibáját elnézzük, sőt az eredetiség kellemét látjuk rajtok ; a testnek bizonyos élénkségét, mely gyermekeknél sohasem hiányzik, a szellem

élénkségének veszszük. Innen van, hogy az ifjúság látszólag oly sokat ígér, és oly keveset ad. S nem egynek, kit szelleméért öt éves korában megdicsérték, haladó korával párhuzamban a feledékenység és kicsinylés lőn osztályrésze.«

Van a kis csodáknak még egy más faja, kikben szintén nem szabad bízunk. Ne vegyék kérem rossz néven, amit mondani fogok, s ne csodálkozzanak el rajta ; oly kényes és egyszersmind fontos pont, hogy nem szabad itt elhallgatnom, amit arról gondolok és tudok. Az okosság-nak és erénynek azon kis csodáiról akarok szólni, azon erényesen és hiba nélkül született gyermekekről, kik minden gyarlóság nélkül valóknak látszanak, s kik szemrehányás nélkül nőnek fel.

Párisi finöveldémben mindig bizonyos borzalom és akaratlan rémület fogott el, ha egy atya vagy anya fiát a következő szavakkal hozta hozzám : »Soha még szemrehányást sem kellett neki tennünk, a fiú maga a tökéletesség«. Ellenvelést nem tettem, hisz nem is tehettem ; de magamban mondám : »No, ez munka lesz ; türelemre lesz szükségünk gyermekkel és szülőkkel szemben egyaránt.«

Ez talán meglepő ; a csodálkozás azonban szünni fog, ha elmondom azt, mit e fontos pontról elmondhatok. Huszonöt év tapasztalatának megfigyeléseiből a legkomolyabb, a legmélyebb, s a legfájdalmasabb megfigyeléseket mondom el.

Én nemcsak akkor ijedtem meg, midőn a szülők fiokat e szavakkal hozták hozzám : »Sohasem kellett őt megrónunk« — hanem még jobban megijedtem, ha finöveldémben több évi nevelés alatt minden figyelem és ügyelés daczára sohasem kellett azt meginteniük s egymáshoz így szólhattunk »Csakugyan tökéletes lény«. Ily eredménynek örvendve, meglévesztettük magunkat, hogy a fiatal emberrel, a gyermekkel, mint tökéletes lényvel bánjunk.

S mi lett a vége? — Önszeretete csendben nőtt, erősödött és sokszor óriási, szörnyű lett.

A fiú sem puha, sem hiú, sem tunya, sem gyöngö nem volt ; komoly szellemű, élénk értelmű, erős szívű és meggondolt jellemű volt. Gyakran nemcsak buzgó, hanem szenvedélyes is volt a munkában. E kitünő természet, mely lelkiismeretből is, de a dicséret utáni nemes büszkeségű vágyból is ügyelt magára, sohasem adott okot tanítóinak szemrehányásra, s elkerülte a legnagyobb és legkisebb hibákat egyaránt ; s mégis — a rossz legmélyebb gyökereit verte benne.

Ez az emberi természet egyik legszomorúbb titkával van összefüggésben. Az erénynek s az elismerésnek, mely az erény nyomában jár, sőt a békének, melyet az erény terem, meg van a veszedelme, mely abban

áll, hogy a szívet túlságos meglepődésével megrontja, minden iránt, mely e meglepődést zavarja, érzékenynyé teszi, csalódásokkal felingerli, elke-seríti, s ha csak az erény szilárd alapon nem nyugszik s az ellenvetés próbáit többször ki nem állotta, a szelídséget hirtelen haragra változtatja. Ehhez járul, hogy talán nincsen erény, mely ne rejtene magában hibát, mely annak árnyékában és üntudatlan nő és erősödik, hasonlóan a vad növényekhez, melyek a szép fa tövében kúsznak, s ennek eldőltevel ezer tövisökkel fenyegetően kerülnek szemünk elé.

Sok éven át nem vettem észre az ily korai tökéletességnek veszedelmét; midőn azonban a tapasztalat megtanított rá, midőn e gazdagon megáldott természetekben észrevettem a nagyravágyásnak rejtett mélységeit, sőt örvényeit: az ily fiúra fordítottam legnagyobb gondomat és figyelmemet. S ez érthető is volt; hisz ezeknél dőlhetett romba legnagyobb sikerű munkánk; ezeknél dőlhetett romba nevelésünk a legnemesebb egyé-
nekben, ezeknél dőlhetett romba a legszebb épület.

Nem habozom kimondani, hogy valami nincs rendén oly nevelésnél, melyben sem hibák, sem szemrehányások elő nem fordulnak.

Hányszor nem mondtam magamban, ha ily gyermeket megfigyeltem: »Mikor tehetek neki jogos szemrehányást, hogy fölszúrjam azt a kelevényt, mely lelkében támad; azt a kelevényt, mely lelkén rágódik s évek mulva minden jó tulajdonságát megrontja?»

De hogy lehet ily műtétet egyszerre erővel is, szeretettel is végezni? Erővel, mert különben legyőzhetetlen ellenállásra akadunk. Látszólagos tisztelet takarója alatt belsejében a gyermek ellöki magától minden tanítástokat és figyelmeztetéseket. Ellenállása észrevehető csodálkozásán, arcjátékán, arczsfíne változásán, bizonyos hideg és megindulás nélküli válaszában, sőt hallgatása is megsértett méltóságának jele. Ezután feltámad szívében lázongó büszkesége, s hullámhoz hasonlóan dühöng és csapkod s nem értek el nála mást, mint daczos megvetést és elfojthatlan lázadást; ekkor kell oly erővel fellépni, mely ez ellentállást megtöri, vagy minden elveszett!

De azt is mondtam: szeretettel; mert ha a gyermek, miután büszkeségét megtörtétek, nem érzi, hogy a leggyöngédebb, legodaadóbb szeretet, atyai, sőt mondhatom, természetfölötti, isteni szeretet hat át benne-
teket, úgy megtörve visszavonul, de csakhamar fölegyenesedik, hogy gyűlölettel forduljon felétek; gyakran gyűlölete megvetéssel párosul, és újra minden elveszett!

E tárgyról még néhány nagyfontosságú megjegyzést kell tennünk. Rendesen csak a tizenhetedik vagy tizennyolczadik év körül árulják el magukat az ily fiúk, s tör ki látszólagos tökéletességük valamely nagy hibában; s ez többnyire a következő okoknál fogva áll be:

Ha az osztályukban való rendes sikereik felsőbb osztályba való lépés alkalmával egyszerre megszűnnek ; ha tanáraik változásánál olyanra akadnak, ki kevesebb előszeretettel viseltetik irántuk, akkor szívük fekélyes kelevénye, a plaga cordis, mint a Szt.-Írás mondja, tanáraik és önnönmaguk előtt felnyílik. Néha egyszerre az új osztály iránt sajtátszerű ellenszenvet, s új tanáruk iránt mély gyűlöletet éreztek ; menekültek előle, kerülték szabad óráikban a vele való találkozást, sőt még szemüket is elfordították róla, s csak a távolban nézték nyugtalan, gyűlöletes pillantásaikkal.

Más alkalommal e változást egy érzés ébredésének kellett tulajdonítunk, mely érzés a gyermeki kor egyszerű napjaiban s az ifjú tanuló sokoldalú elfoglaltsága közepette szívökben szunnyadt s előttük is ismeretlen maradt ; társadalmi helyzetök érzését értem. A jobb állású és gazdagabb családból való iskolatárs látása a gyermek szívében egy napon keserű fájdalommal és éretlen kívánságokkal kísért összehasonlításokat ébresztett ; fellázadt büszkeségének sivar bosszúságában és bűnös irigységében szülői körében zavarban és kényelmetlenül érezte magát, nem volt többé oly boldog, ha őket láthatta, s hogy e belső nyugtalan-ságát társai és önmaga előtt elrejtse, új magatartást öltött fel ; belsejének feszélyezettsége egész lényén, beszédén, arcán tükröződik ; az ember nem tudja, mily okra vigye vissza e sajtáságos és rossz változást ; a nagyravágyás legcsúnyább neme vett rajta erőt. A romlás e tünete némelykor a tizenötödik évtől a tizennyolczadikig jelentkezik, s mint már jelzém, oly ifjakkal is, kiket addig sohasem kellett inteni.

Oh, mily igaz és megfontolt szeretet kell hozzá, hogy e szerencsétlen lelkeket megnyerjük, s e veszedelmes krisist legyőzzük ! Ebben van a nevelői tehetség legszebb sikere, mely egyszersmind legméltóbb is a szent hivatáshoz.

Minden eszköz jó ekkor, melyet a szív és az odaadás tanácsol. A legszelidebb s talán a leghatásosabb eszköz, melyet legalább én megkísértem, az, hogy czélpontul egyenesen a gyermek szívét veszszük. Én gyakran ily gyermeket magamhoz hívtam, s miközben kezemet szívére tettem, gyöngéd, atyai hangon körülbelül így szoltam hozzá : »Szomorú vagy gyermekem ; ez baj. Nekem úgy tetszik, hogy már nem vagy egészen boldog ; lássuk csak, talán a jóságban fogyatkoztál meg ? Ez néha megesik anélkül, hogy az ember maga észrevenné. Részemről nem tehetek neked szemrehányást ; de te meg vagy-e elégedve magaddal s a többivel ? Talán valaki vagy valami bántott ? Keressük csak a hibást ! Kívüled van-e, vagy talán épen benned ? Nem a büszkeség bánt-e téged ? Rossz bosszúságodban, melyről hallgatsz, nem haragszol-e részben Istenre, a Gond-

viselésre s az egész világra? Én úgy látom, hogy körülötted változás nem esett; szülőid, tanítóid ugyanazok maradtak hozzád; nem te változtál-e irányukban? Tedd szívedre kezedet, s Isten és legjobb barátod előtt hagyd nyugodtan szólni eszedet, értelmeket, szívedet, vallásodat, jó természetedet! Lássuk hát!

Gyakran ezek után a szegény fiúk könnyekbe törtek ki; szomorúan és zavarodottan néztek rám, karjaimba vetették magokat és — meg voltak mentve. Nincs erre más magyarázatom, mint hogy van a léleknek bizonyos meghatottsága és szemérme, melyet gondosan kell felhasználnunk! Elég ezeket felébreszteni!

Mennyi gondolatot lehetne e tárgyhoz fűzni, nemcsak természetünk szomorú tökéletlenségeiről, hanem kínálgató segédeszközeiről is, ha azt a vallás segíti, áthatja és világosítja!

Avval a fájdalom, általános és kétségbevonhatatlan megjegyzéssel szándékozom e fejezetet végezni, hogy az eredendő bűn az emberi szív természetes érzelmeit és legnemesebb szándékait megrontotta.

Elkényeztetett gyerekekről és az ezeket elkényeztető szülőkről szóltam; az elkényeztetett gyermekek gyakran az előbbi romlásnak példányai, a szülők pedig az utóbbi romlásnak példányai. Hányszor nem láthatni gyermekeket, kik semmi hálával és szeretettel nem viseltetnek szülőik iránt, kik semmi tiszteletet nem tanúsítanak azok irányában, kiktől életüket és tápjokat nyerték, de akik fájdalom, egész buzgó odaadásukat csak hiú és puha nevelésben emésztették föl!

Nem kell-e végre újra mondanunk, ha a gyermekek annyira büntetésre méltóak, vajjon első sorban gyakran nem-e a szülők azok? Nem ezt bizonyította-e szomorúan az e fejezetben tárgyalt tétel? Nem elég-e ez arra, hogy belássuk, mennyi fáradságot kell magára vállalnia az atyának és anyának, hogy gyermekeiket el ne kényeztessék, s mily erőt kell kifejteniök magokkal szemben, hogy e bajt elkerüljék? Nem elég-e az, hogy lássuk, mily mértékben vész el néha a szülőknél az egészséges értelem és ép érzék s téved el észrevehetően mély elfogultságban? Ifjú szülők könnyelműsége és meggondolatlansága mily szerencsétlen befolyást érvényesít? Kötelességük lett volna az első percztől gondolkozniok gyermekeik neveltetésénél követendő elvekről. Pedig hány frigy köttetik meg, hány gyermek nő fel anélkül, hogy atya vagy anya csak egy pillanatig is gondolkoztak volna a nevelés kötelességeiről. Hány családban nem tanúskodnak naponkinti hibák és ostobaságok oly szülőkről, kiknek teljesítendő feladatukról legkisebb fogalmuk sincsen! Mily sajnálatra méltó tévedések, mily ártalmas vezetések, mily veszedelmes kihágások! Hogyan várhatnánk ily nevelőktől határozott irányt, s igaz elveken nyugvó, s az ezekből folyó szükségletek-

hez mért nevelési rendszert? És mi váljék a magára hagyatott, első fejlődésében hamisan vezetett s egészséges erkölcsi neveléstől megfosztott gyermekből?

Ezt a kérdést veté föl magának Fenelon, midőn rámutatott e hanyagság és vakság borzasztó következményeire. »Mi lesz a gyermekekből« — így szólt — »kik idővel az emberi nemet fogják alkotni, ha anyjok az első években elkényeztetni? Az emberek kihágásai sokszor a rossz nevelésben birják forrásukat, melyben anyjok részesítette.«

Mit kell hát tennünk? Gondolkoznunk kell, előre néznünk kell, erővel, áthatatossággal és következetességgel kell eljárunk! de ez nem kis feladat. Mi rendesen csak napról-napra élünk; hisz nem is oly sok, mit öt-hat éves gyermekektől túrnunk kell; ők szeretetreméltóak; nevetünk hibáikon és bohóságaikon; mulatunk kedves szemtelenségükön s nem akarjuk belátni, hogy ez öt-hat éves gyermekek egyszer húsz-harmincz évesek lesznek s drágán fogják szülőikkel megfizettetni azt a szerencsétlenséget, hogy őket elkényeztették, azaz elveszítették.

»Az igaz és jól megfontolt szeretetnek — mondja Montaigne — bennünk a gyermek megismerésével kell növekednie és gyarapodnia, s mialatt természetes hajlandóságunk az értelemmel karöltve halad, igazán atyai barátsággá kell válnia. Gyakran azonban ép az ellenkező lörténik, és minket rendesen jobban érdekelnek haragjuk kicsinyes kitörései, gyermekes játékaik és bohóságaik, mint erkölcsi eljárásuk, mintha őket nem mint embereket, hanem mint majmocskákat pusztán időtöltésből szertették volna.«

Montaigne ítélete keserű, de a szöveget fején találja. Részemről, ha arra voltam ítélve, hogy tanúja legyek oly szülők vakságának és gyöngeségének, kik gyermekeiket csak kényeztetni tudták, ha látnom kellett, mint játszanak oly hibákkal, melyek később ijesztő, sőt sokszor szörnyű szenvedélyekké fajultak: szomorúan ismétellem a Szentírás szavait: »Ki is oroszlánok között jára, és oroszláná lön. Játszál vele, majd megszomorít téged.«

Ugyanezt mondta egyszer egy anya, talán még borzalmasabb határozottsággal. Azt beszéltek el neki, hogy egy fiatal asszony, midőn gyermekeinek neveléséről és a velejáró fáradozalmáról szólt, a többi közt így nyilatkozott: »A kínok húsz éve volt!« »Csalódik — veté közbe a tapasztalatokban gazdag anya — húsz évvel kezdődik csak a kín!«

V.

Ha a gyermek a hit által megnemesített bölcsészet előtt oly lénynek tűnik fel, ki vallási alapon nyugvó tiszteletet érdemel, úgy ez annak tulajdonítandó, hogy e kor természetes előnyei és kegyelmei között van va-

lami magasabb és isteni, mely e tiszteletet felkelti s a gyermeket egészen az Istenhez emeli.

Valóban a gyermeknek teremtője, atyja, példája az Isten. Összes naiv kelleme, melyen oly nagy gyönyörűséggel pihentetjük tekintetünket, maga az isteni kegynek sugárzása; s éppen abban, hogy e nemes teremtés természetének alapjában s tehetségeinek főséges voltában, erejében és harmóniájában az Isten képmása, rejlik oka, hogy neveltetését magasztosan s teljes vallási odaadással kell megvalósítanunk.

Az igénytelen gyermek kettős hazának lakója. Ha méltóan hordja e földön koronáját, úgy egykor megnyilik előtte a mennyek országa; s mi már e földön sokszor az angyalok nevével díszítjük, mert Isten őt is, mint angyalait, bőkezűen megajándékozta étellel, értelemmel és szeretettel, s ez égi természetével mindama gazdag képességekkel, adományokkal és főséges tulajdonokkal, melyek belőle fakadnak.

»Alkossunk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra!« «E csodás szavak — úgymond Bossuet — nyilvánvalóvá teszik, hogy Isten az ember teremtésénél önmagát vette mintaképül, s azt akarta, hogy az emberen tökéletességének és főségeségének vonásai ragyogóan vissz sugározzanak.»

Nem akarok e titokzatos pontról kelletnél többet mondani, de nem tehetem, hogy ne figyelmeztessék arra a meglepő háromságra, mely a teremtett tökéletlen emberi természet egységében él s mely a mindenható Istennek oly élő mását és bámulatos hasonlatosságát sejteti.

Isten a végnélküli Élet, Értelem és Szeretet.

Isten a legmagasabb Igazság, Szépség és Jóság.

És Istenünknek tetszett, hogy saját lényének e szükségképeni tökéletessége a gyöngye gyermek létének tulajdonképeni alapja legyen. Istenünk úgy akarta, hogy isteni természetének legmagasztosabb erői ez igénytelen teremtés fejlődő tehetségeiben vissz sugározzanak.

A gyermek tehát él, gondolkozik és szeret, mint szeret, gondolkozik és él az Isten! Az értelmi és erkölcsi oktatásnak egyetlen és lényeges tárgya az Igaz, a Jó és a Szép lesz!

S az ember nagy képességeinek az Igazzal, a Széppel, a Jóval, a legmagasabb Igazsággal, Szépséggel és Jósággal való teljes öszhangjában áll a képességek harmóniájának, békéjének, teljének és erejének elve; s egyedül ez a nevelés munkája.

Az ember tehetségeinek e magasztos theoriája, melyet én e helyütt csak röviden említek, mert más helyütt bővebben fejtegetek, magának a nevelés theoriájának elve és alapja. E theoria megfejtí az emberi képességek fejlődését és gyakorlását; egyedül ez magyarázza meg azok össz-

működését, természetét és tevékenységét, úgy a meglelt emberben, mint a gyermekben. Egyidejűleg egyedül ez magyarázza meg a tudományokat, a nyelveket és irodalmakat, a költészetet és művészeteket. Mind e dolgok élén Isten áll: az Ő neve, az Ő fénye világít be minden részökbe, s mintegy isteni fényben sugározatják az emberi természet minden szépségét, s Isten által adományozott minden gazdagságát. Az isteni tökéletesség tehát azon hasonlatosságban, melyre a gyermek teremtett: czélja, elve, képmása, lényeges típusa az ő neveltetésének. »Alkossunk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra.« Isten szava világosabb nem lehetett. Isten lesz tehát a gyermek lényének tökéletessége, értelmének halhatatlan tápja, szeretetének éltető eleme s egész lelkének élete.

Most már érthető, miért mondtam én, hogy a nevelés isteni munka; miért mondtam, hogy a gyermek természetét és méltóságát megillető tisztelet valláson alapuló tisztelet és az Istenig emelkedik.

De azt is meg kell értenünk, hogy e szép és nemes természet, a Teremtőnek mindezen adományai csírázni és nőni akarnak, s hogy a valláson alapuló ezen tisztelet részéről a kifejlesztést és ápolást várják.

Élet, intelligentia és szeretet; szellem, talantum és genie: egészséges értelem, jó ízlés; akarat, jellem, lelkiismeret, tudományok, művészetek, sőt az ipar; vallás, erkölcs, igazság, erény, az emberiségnek mind e nagy és isteni tulajdona a gyermekben homályban és névtelenül rejlik, s természetének mélyében használatlanul és eltemetve maradna, ha nem fordítanánk gondot arra, hogy tisztelettel tanulmányozzuk és a vallás segítségével képezzük.

Ez a nevelés szép munkája; de újra ismétlem, csak tiszteletteljes nevelés elégítheti ki e magas követeléseket és felelhet meg ily nemes tulajdonoknak. Csak odaadás és igazán s őszintén vallási alapokon nyugvó tisztelet ápolhatja illően a Teremtőnek e csodás ajándékait, csak az segítheti e szép tehetségeket természetes teljességökhöz, hozhatja erejük nyilvánításának teljes kifejlődéséhez, adhatja meg legszebb gyarapodásukat s koronázhatja meg végre a tudomány és erény virágaival és gyümölcseivel!

S így a nevelés az én felfogásom szerint leghatározottabb bizonyítéka annak a tiszteletnek, mely az emberi természet megilleti. Bármily magasnak is látszik ez elmélet, mégis a tulajdonképeni alap, melyen az egész nevelés épülete nyugszik és emelkedik.

Bizonyára nem könnyű e munka; hatalmas arányai vannak és látszólagos egyszerűségében számos és impozáns szempontokkal szolgál; s ott mindig alapjában hiányzik a tisztelet, a hol nincsenek azon, hogy egész nagyságát megértsek, felfogják és végrehajtsák.

Mindig, hol nem vallásos alapon fognak hozzá, hogy a gyermekben a természetet és emberi méltóságot képezzék és fölemeljék; mindig, hol elmulasztják benne az embert úgy képezni, mint Isten őt tervezte és megteremtette, úgy mint Isten akarja, hogy képezzük és tökéletesítsük; mindannyiszor, valahányszor ezt nem teszik, elárulják vagy megsértik a tiszteletet, melylyel a gyermeknek és eredeti nagyságának tartozunk; s hozzá kell tennem, hogy e szerencsétlenség nem ritka.

Az ifjúság nevelőinek tehát sohasem szabadna feledniök, hogy a gyermek maga az ember, az Isten összes adományainak s az emberiség összes reményeinek a letéteményese; s hogy bármely ifjú is, bir már mindazon kegygyel és méltósággal, melylyel Isten az emberi természetet felruházta. E gondolat elegendő lesz, hogy a nevelők kitartását fentartsa s megakadályozza, hogy valaha is lankadjanak azon magasztos és fáradtsággal teljes munkában, melyre magukat szentelték.

Midőn az Alkotó az embert teremteni készült, bizonyára nem vette e nagy munkát könnyelműen vagy közömbösen; ez nem volt előtte csak játék, mint volt az anyagi világ teremtése. Figyelemre méltó, hogy Isten itt nem azokat a parancsoló és rövid szavakat használta, melyekkel a Semminek örökké terméketlen öléből a közönséges teremtések sokaságát hozta elő, melyek a világosságot és napot is beszámítva, szemünket gyönyörködtetik. Nem, Ő magába mélyedt, s a tanakodásnak, s ha szabad mondanom, a tiszteletnek szavait ejté ki: e nagy és halhatatlan szavakat: „Alkossunk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra.” S utána ily ünnepélyes munkához illő komolysággal járt el.

Az ember teremtése tehát első sorban a legnagyobb megfontolásnak volt eredménye, aztán egészen isteni cselekedet, végre: spiraculum vitae, az örök életnek lehellete, beoltása.

Ez volt az ember teremtésében a nagy; ilyennek kell lennie a nevelés munkájának, komolyságának, s nagyságának, s az őt megillető tiszteletnek.

Különösen ezt kell jól megértenünk, ha e munkának szenteljük magunkat.

Most még néhány gyakorlati részletre térek át.

A nevelésnek célja az embert képezni; de mi ennek az értelme s mi hát a nevelőnek igazi feladata?

Az ember test és lélek; értelem, akarat, szív és lelkiismeret. Így teremté őt az Isten.

Az embert nevelni tehát annyi, mint eszközölni, hogy a gyermek egész kifejlődését, egész nemesedését, egész erejét és szépségét, melyre testi, értelmi és vallás-erkölcsi tehetségei képesek, el-

érje ; azaz : megadni testének a szükséges erőt, hajlékonyságot és ügyeséget, hogy a léleknek jó szolgája lehessen ; de ez, könnyen érthetőleg, még nagyon kevés ; maguk a pogányok is úgy találják, hogy az ember csak akkor nyújt szép látványt, ha a lélek szépsége és ereje összhangban van a test szépségével és erejével. (Plató, Republ. I. 3. c. 9.)

Gratior et pulchro veniens in corpore virtus. (Vergilius)

Mens sana in corpore sano. (Juvenalis.)

Továbbá embert művelni első sorban annyit tesz, mint szellemének megadni mindazon szép ismereteket, feltárni előtte mindazon magasztos tanokat, melyek életének fénye és disze lesznek ; annyit tesz, mint szellemét alkalmas gyakorlatok és okos munkásság által egész erejéhez és tartalmához juttatni ; annyit tesz mint benne az ítélő erőt, az ízlést, az éleslátást, az emlékező- és képzelő erőt, a kifejezésben való könnyűséget, szóval a gondolatot és szót, az ember e két nagy előnyét kifejteni.

Az embert művelni, úgy mint Isten akarja, annyit tesz, mint egyúttal edzeni jellemét, szilárdítani akaratát, világosságra és határozottságra juttatni lelkiismeretét ; s a nemes érzelmek iránt fogékonyá tenni szívét.

Annyit tesz, mint lelkében felkelteni és ápolni azon erényes hajlamokat, melyek segítségére lesznek, hogy Teremtője, önmaga, a társadalom és felebarátjai iránt való kötelességeit teljesíthesse.

Mindenesetre ez már sok és még sem elég ; ha evvel megelégednénk, művünk tökéletlen lenne, sőt inkább csakhamar teljesen romba dőlne.

Láttuk, hogy az embernek sok sajnálatos hibája van. Szerencsés, kiben csak a természetünkkel veleszületett hibák vannak meg !

Jó nevelésnél a jó tulajdonok a hibák folytán erősödnek, mert amazok emezeket lassankint elfojtják és fölöttük győzedelmeskednek ; így lesznek idővel és a küzdés eredményeképp — erények. Rossz nevelésnél ellenben elhatalmasodnak a hibák, megsemmisítik a jó tulajdonokat és bűnökké lesznek.

Mi tehát a nevelőnek nagy és sokszor legterheesebb munkája ? A következő :

Ha a nevelő a gyermeket tehetségeinek természetes és teljes birtokába akarja juttatni, mint ez kötelessége is, ha belőle embert, és pedig e névre igazán érdemes embert akar képezni, úgy nem szabad csak arra szorítkoznia, hogy a gyermeki szív mélyében mindent, mi a kötelességérzetet felkelti, felébresztszen és tulajdonságait kifejleszsze, hanem egész erejével azon lesz, hogy hibáit megfigyelje, veszélyes hajlamait kiirtsa, rossz szokásait megnesemítse, s ha szerencsétlenségre a fiatal teremtésben megfészkeltek volna már bűnök is magokat, azokat elfojtsa ; azon lesz,

hogy — ha lehetséges a szenvedélyek ébredését megelőzze, vagy legalább az alkalmas időig erővel és okossággal vezesse. Csak ily áron lehet a művet befejezni, s ezért mondtam, hogy a nevelés lényegében a tisztelet munkája. Semmit sem ismerek, mi nagyobb odaadást igényelne, mint e nehéz munka. Istenre való gondolás nélkül, az emberi természet méltósága iránt való vallásos tisztelet nélkül sohasem fogunk őszintén és odaadással azon munkálkodni, hogy e természetet javítsuk, nemesítsük és fölemeljük.

Mindezt röviden összefoglalva : a nevelésnek az embert kell kialakítania, a gyermekből embert alkotnia, azaz neki egészséges és erős testet, átható és gyakorlott szellemet, egészséges és erős értelmet, termékeny képzelőerőt, érző és tiszta szívet juttatnia, s mindezt oly fokban, milyenre csak a rábízott gyermek képes.

Ez a nevelés munkája, ez jótéteménye ; ez azon nagy és magasztos gondolat, melynek az emberi nevelés minden fokán át, az anyai nevelésen, az első és második nevelésen át, vezérlő gondolatnak kell lennie. A nevelés csak akkor bocsátja el az embert, midőn az életnek átadja, és pedig átadja mint kész embert. E magas szempontból lehet a nevelést a Quintilianus és Bossuet által használt szép latin szóval: *Institutio*¹⁾ nevezni.

Ekkor van csak befejezve a vallásos tiszteletnek műve, mely vallásos tisztelet az Isten nemes teremtményét megilleti

De, kérdezhetné valaki, mindig ily magasra kell emelkednünk ? Nincs megengedve, hogy kevesebbet tegyünk ? Hol vegyük akkor e névre érdemes nevelőket ?

Nem érzem magam hivatva, hogy ez utolsó kérdést eldöntsem ; de habozás nélkül felelek : Nem, kevesebbet tenni nem szabad.

A nevelésnek, ha nem akar hiányos lenni s az embert befejezetlenül hagyni annyira, hogy szép természete méltóságának teljes hiával lesz, kötelessége a gyermekből minden tekintetben befejezett embert alkotni.

A nevelésnek kötelessége az embert önmagának teljes birtokába helyezni ; s így kötelessége összes nemes tehetségeit a lehető teljőkben kifejlesztetni, nemesíteni és fölemelni ; egyet sem szabad közülük elhanyagolnia.

Ellenkező esetben csak tökéletlen munka, rossz nevelés, nyomorult férczmű ; s ha elgondoljuk, hogy e mű maga az ember, kiről Isten mondta : »Alkossunk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra«, úgy készek

¹⁾ Itt a francia és a latin szó közt rokonság van. »L' Education ne quitte l' homme qu' en l' *instituant* dans la vie, et qu'en l'y *instituant* homme fait.« A latin »*institutio*« alapszava az *instituo* ige és alapértelmében annyit jelent, mint *beállítani*.

vagyunk kérdőre vonni ama méltatlan nevelőket, hogy mi joron bátorkodtak rátenni bűnös kezüket az Isten művére és képére, hogy azt eltorzítsák; oly szép és tiszta reményekre, hogy azokat megfojtsák, oly magasztos tehetségekre, hogy azokat romba döntsék? Joggal ámulunk el azon büntetésre méltó könnyelműségen, azon gőgös kicsinylésen, melytől a nevelés annyiszor szenved. Végre mély felháborodást érzünk azon szentségtörően tiszteletlen bánásmódon, s hogy mindent elmondjak, azon pénzen vett két-színű gondoskodáson, melynek a gyermek oly gyakran tárgya és áldozata.

E baj, szívesen hiszem, többnyire az intelligencia és a gondolkodás hiányossága folytán áll elő; rendesen nem tudják, s valljuk be, nem is igen iparkodnak megtudni, hogy tulajdonkép mi is a nevelés nagy műve. Természetesen nem vitatják el a nevelés általános szükségességét, sem az egyénre, a családra és a társadalomra való mérhetlen hatását; sőt nem vonakodnak elismerni, hogy a nevelés célja az ember művelése, fölemeleése és tökéletesítése; de úgy látszik, hogy vagy teljesen nem tudják, vagy csak félig-meddig tudják, hogy a nevelésnek célját, tulajdonképeni való lényegét csak úgy érthetni el, ha az ember összes tehetségeit nem kicsinyelve egyet sem, vallásos alapon ápoljuk, fejlesztjük és erősítjük.

Nem akarják megérteni, hogy a nevelésnek, hasonlóan az emberhez, kit alakítani igyekszik, egyszerűnek, egységesnek, következetesnek és egésznek kell lennie. Az ember valójában semmit sem nyert az Isten-től, mit joga volna a nevelésnek elhanyagolnia; oly lény, ki méltó arra, hogy minden tekintetben neveltessék. Neveltetésének teljessége életének és jövőjének gondviselészerű törvénye. Tudatosan vagy hanyagságból nem mulaszthatunk el semmit, a nélkül, hogy e törvény ellen a legsúlyosabban ne vétkezzünk. S mégis — majdnem soha sem törődünk azon eszközökkel és módokkal, melyeket a nevelés használhat és használnia kell, hogy nagy munkáját végrehajtsa és egész művét tiszteletteljesen befejezze. Így láthatni aztán annyi szármalmas nevelést, mely ép úgy szerencsétlensége a növendékeknek, mint szégyene a nevelőknek.

Váradí Károly.

Adatok a főgymnasium történetéhez

az 1894—95. tanévben.

A) A tanintézet beléletére vonatkozó fontosabb mozzanatok.

Beírások s a tanév megnyitása. Vallási ügy. Fegyelem, rendtartás és tankönyvek. A tanári személyzetben történt változás. Főigazgatói látogatások. Vizsgálatok. Lévay Imre rendfőnök halála. Iskolai ünnepélyek. Egészségügy. Halálozás. Alapítványok és segélyezések.

Az 1894—95. tanévre a felvételi, pótló és javító vizsgálatok aug. hó két utolsó, a beiratások pedig szept. hó négy első napján történtek. A helybeliek szept. 1-én és 2-án, a vidékiek pedig 3-án és 4-én irattak be.

Jóllehet a vall. és közokt. miniszterium 40601. sz. a. megengette, hogy e tanévre azon osztályokban, melyeknek területe 60□ méternél nagyobb, a felveendő tanulók száma a törvényes maximális számot (60) nyolczzal meghaladhassa, mégis el kellett utasítanunk több ifjút, kik a II. osztályra jelentkeztek. Utólag még néhány tanulónak megengette a miniszterium a főtvételt s így a II. a) osztályba 71, a II. b)-be pedig 70 tanuló iratott be. A beírt nyilvános rendes tanulók száma 782, s így az előző évi létszámnál 19-el nagyobb.

Az alsóbb osztályok nagy népessége szükségessé tette a már évek előtt felállított párhuzamos osztályok fentartását s így a tanintézet ez évben is 13 osztályra volt beosztva. Az első osztálynak két, a második, harmadik és negyediknek egy-egy párhuzamos osztálya volt.

Szept. hó 5-én nyitottuk meg a tanévet a Szentlélek ünnepélyes segítségével hívásával s a tanítást 6-án kezdtük meg.

Az előadásokat az egész tanéven át reggel 8, május, június és szeptember hónapban délután 3, a többi hónapokban pedig 2 órakor kezdtük.

A róm. kath. ifjúság a téli időszak kivételével naponként szent misét hallgatott, mely után vasár- és ünnepnapokon keresztény tanításban részesült; az előírt időben elvégezte a szent gyónást és áldozást, megtartotta a nagyheti szent gyakorlatokat, jelen volt az egyházi körmeneteken, továbbá I. Ferencz József dicsőségesen uralkodó apostoli királyunk és Erzsébet királyné 6. felsége legmagasb névnapján, úgyszintén koronáztatásuk évfordulóján tartott ünnepélyes szent miséken.

Nem kath. vallású ifjaink saját lelkészeiktől nyertek vallási oktatást, megjelentek egyházi ünnepeiken s lelkészeik felügyelete alatt végezték előírt vallási kötelességüket.

Az iskolai fegyelmi szabályokat a tanév folytán kétszer olvastuk föl és magyaráztuk meg az ifjúságnak, miután már előbb, mindjárt a beírások alkalmával, a szülőkkel és szállásadókkal írásban is közöltük azokat.

A nevelés-oktatásban szükséges egyöntetű eljárás végett a kiegészített időben megtartottuk az előírt tanácskozmányokat s az iskola szellemi és tanulmányi életére vonatkozó minden ügyben a vall. és közokt. ministerium által kiadott Középiszkolai Rendtartást, tantervet és az erre vonatkozó utasításokat követtük.

Tankönyvektől kizárólag a felsőbb tanhatóságtól ajánlott vagy engedélyezett munkákat használtuk.

A tanári személyzetben az 1894—95. tanévre csak az a változás történt, hogy Való Mihály nyugalmazott kegy. r. tanár helyét, ki az 1893—94. tanév második felében mint helyettesítő működött intézetünkben, a kegyes-tanítórend kormányja Bite Béla kegy. r. áldozár s. h. tanárral töltötte be.

A szegedi tankerület kir. főigazgatója, nsgos és főt. dr. Platz Bonifác ur a tanév folytán öt ízben szerencsétlenül intézetünket látogatásával. Szept., decz., márcz. és június hónapokban, midőn a pótló, javító és rendes érettségi vizsgálatokon elnökölt s márczius elején, midőn szokásos évi látogatását végezte. Ez alkalommal hat napot (1—6) töltött körünkben s többször meghallgatta minden egyes osztályban úgy a tanárok előadásait, mint a tanulók feleleteit; tüzetesen megvizsgálta a szer- és könyvárakat s látogatása végeztével az intézet anyagi és szellemi állapotáról szerzett tapasztalatait közölte a tanári karral.

Június 10-én tartottuk a vallástani vizsgálatokat, melyeken ft. Vargha Ferencz esperes, belvárosi plébános úr, mint püspöki biztos elnökölt.

A többi tantárgyakból a nyilvános rendes tanulókat jún. 17., 18., 19., 20., 21., 22., 24. és 25-én, a magántanulókat pedig valamennyi tantárgyból 26-án és 27-én vizsgáltuk meg.

Jún. 30-án osztottuk ki az iskolai bizonyítványokat és zártuk be a tanévet hálaadó isteni tisztelettel.

Azon szoros viszonynál fogva, mely intézetünket a magyarországi kegyes-tanítórendhez fűzi, meg kell emlékeznünk iskolánk történetében is a nagy csapásról, mely tanítórendünket máj. hó 20-án Lévy Imre rendfőnök halálával érte. A boldogult mindig kiváló szeretettel viseltetett intézetünk iránt, melyben neveltetése egy részét nyerte s melyet nagymérvű elfoglaltsága mellett is nem egyszer megtisztelt látogatásával. Temetésén, máj. hó 23-án, Budapesten, intézetünket a tanári kar két tagja képviselte. Ifjúságunk pedig jelen volt a boldogult lelkiüdvéért a belvárosi templomban tartott ünnepélyes gyász-szentmisén.

Iskolai ünnepélyt a lefolyt tanévben hármat rendeztünk, nevezetesen megünnepeltük márczius 15-ikét, továbbá br. Jósika Miklós, a nagy regényíró születésének 100-ik és Szt. István apostoli királyunk megkezesztelésének 900-ik évfordulóját. A két utóbbi ünnepélyen, melyek műsora ének, zene, emlékbeszéd és szavaltból állott, nagyszámú közönség tisztelte meg intézetünket látogatásával, az első kizáróan az ifjúság körében folyt le.

Az intézet egészségügyi viszonyai az egész tanévben kielégítők voltak. Tek. dr. Gyuritz Sándor, I. ker. orvos úr többször meglátogatta intézetünket; mindjárt a tanév kezdetén teljesítette a himlőoltást, majd később háromszor a szemvizsgálatot.

Halálózási eset az év folyamán egy fordult elő. Márcz. hó 25-én kísértük korai sírjába Bakos Pál VI. osztálybeli növendékünket, ki a legszebb reményekre jogosító testi- és lelkitulajdonokkal volt megáldva s ki ajánlatos magaviselete, ernyedetlen szorgalma és kitűnő előmenetelével egyaránt kiérdemelte tanárainak és tanulóársainak szeretetét és becsülését. A mélyen sujtott szülők, kik benne egyetlen gyermeküket, életük büszkeségét és reményét veszítették el, emléke megörökítésére két alapítványt tettek intézetünknel. Az egyiket »Bakos Pali alapítvány« czímen; ez 400 koronából áll, s kamatai évenként a főgymnasiumi önképző-körben egy pályamunka jutalmazására fordítatnak; a másikat »Szinger Kornél és Bakos Pali-alapítvány« megnevezés alatt, emlékére annak, hogy a szépreményű ifjút, ki hatodfél évig a szegedi kegyesrendi ház konviktorja volt, Szinger Kornél kegyesrendi tanár nevelte. Ezen alapítvány 1000 koronából áll, melynek kamataival évenként egy, a szegedi főgymnasiumban az érettségi vizsgálaton a hazai történelemből leg-szebb előmenetelt tanúsító róm. kath. vallású ifjú jutalmaztatik. (Lásd az »Ösztöndíjak és jutalmak« kimutatását.)

Végül örömmel jegyezzük fel intézetünk történetébe, hogy szegénysorsú, jó tanulóink segítségével és jutalmazására ez évben is többen adakoztak. Nevezetesen nagyságos és ft. dr. Kiss János ur, pápai kamarás.

a Szent-István-társulat igazgatója, 150 frtot küldött egy jó magaviseletű, s előmenetelű, szegedi születésű, róm. kath. vallású szegény ifjú számára; nagysgos és ft. Debreczeni János egri apát-kanonok ur 10 aranyat bocsájtot az igazgatóság rendelkezésére, hogy abban több szegedi születésű, róm. kath. vallású tanuló részesüljön; tek. dr. Zápoly Nándor szegedi orvos úr 2 aranyat, tek. Jung Antal zsombolyai állomásfőnök úr 10 frtot; tek. Rényi Gyula szeged-csongrádi takaréktári pénztárnok úr 1 aranyat adtak jó tanulók jutalmazására.

Egyéb adományok alább, a Segélyegylet és Önképző-kör kimutatásainál nyugtáztatnak.

Kedves kötelességet teljesítünk, midőn a kegyes adakozóknak intézünk s ifjúságunk nevében hálás köszönetünket nyilvánítjuk.

B) Felsőbb hatóságoktól érkezett fontosabb leiratok

1894. évi 168. sz. Az 1896-iki ezredéves kiállítás közoktatásügyi bizottsága felhívja a tanintézetet a kiállításban való részvételre s az erre vonatkozó utasításokat megküldi.

1894. évi 40601. miniszt. sz. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium megengedi, hogy az 1894—95. tanévre azon osztályokban, melyeknek területe 60□ méternél nagyobb, a felveendő tanulók száma a törvényes maximális számot (60) nyolczczal meghaladhassa.

1894. évi 629. főigazg. sz. A tankerületi kir. főigazgatóság elrendeli, hogy a javító vizsgálatért folyamodó ifjak kérvényeikhez az I. és II. időszakról szóló értesítőjüket is mellékeljék.

1894. évi 50668. miniszt. sz. A vallás- és közoktatásügyi miniszter elrendeli, hogy a beírás után jelentkező tanulók félévételt, az egész tanéven át, a tanker. kir. főigazgatók engedélyezhessék.

1895. évi 50667. miniszt. sz. A vallás- és közoktatási miniszterium elrendeli, hogy a középiskolák valamennyi osztályába a beíratások már a tanév végén is eszközöltessenek és pedig jún. 30-tól júl. 5-ig bezárólag.

1895. évi 10134. tanácsi sz. Szeged szab. kir. város hatósága a főgymn. 1894—95. tanévi tanügyi szükségleteire a tandíjából 2376 frtot engedélyez.

1895. évi 12670. miniszt. sz. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a millennium alkalmából felhívja a középiskolákat, hogy iparkodjanak társadalmi úton ifjúsági segélyegyesületeket alapítani.

C) Ifjúsági segélyző-egyesület.

Intézetünk kebelében az ifjúsági segélyző-egyesület az 1868—69-iki iskolai évben kezdte meg működését mint szervezett egyesület, jöllehet már 1857—58-tól a tanulók ajándékaiból és más nemeskeblű emberbarátok adományaiból a szegénysorsú tanulók tankönyv-segítségben részesültek. A szervezett munkálkodás idejétől kezdve néhány éven át az volt a főczél, hogy oly alaptőke létesüljön, melynek kamataiból az évi segélyezés biztosan történhessék és csak másodsorban törekedett az egyesület arra, hogy egyenkint néhány tanulót pénzzel és tankönyvekkel gyámolítson. Ezen eljárásunknak az lett az eredménye, hogy a mérsékeltbb évi segélyezés mellett ma már örömmel jelezhetjük, hogy az egyesület több mint 9000 frt alaptőkével rendelkezik. Az alaptőke létesítéséhez hozzájárultak: Apostoli királyunk Ő Felsege, továbbá dr. Bamberger Béla budapesti ügyvéd és Bakos Sándor, gr. Wimpffner Simon bánáti jószágainak felügyelője. Különös hálaival kell itt följegyeznünk a helybeli pénzügyezteteket, mint a melyek nagy mértékben karolták föl ifjúságunk segélyző-egyesületét; első sorban kell kiemelnünk a Szeged-Csongrádi Takarékpénztárat, mely az egyesület keletkezésétől számítva 26 éven keresztül állandóan évenként 55 frttal járult az alap növeléséhez, a Kereskedelmi és Iparbank 17 év óta minden évben megjelenik 10—15 frnyi adományával; az Általános Takarékpénztár és Kézművesbank évi ajándékai szintén tekintélyes összegre rugnak. Végül dicsérettel jegyezzük föl felsőbb osztályú tanuló-ifjúságunk nemes buzgalmát, melynél fogva mint a segélyző-egyesületnek tagjai nagy számmal állottak a magasztos czél szolgálatába s tagságdíjaik befizetésével, a 8. osztályt végeztek ezen felül még önkéntes adományaikkal nagyobb részben létesíték a most már tekintélyes pénzalapot.

Ami az egyesületnek a lefolyt 1894—95-iki működését illeti, arról a következőkben számolunk be.

Az egyesület 1894. szept. 16-án alakult meg és 1895. június 2-án tartá zárógyűlését. A jelen iskolai évben Sáfrán József tanár vezetése alatt a következő választott tisztviselők végezték az egyesület munkáját: elnök: Nyáry Béla, 8. o. tanuló, főjegyző: Caesar Gyula, 8. o. tanuló, titkár: Nesztor Kamill, 8. o. tanuló, pénztárnok: Klumak János, 7. o. tanuló, ellenőr: Mészáros Lajos, 7. o. tanuló, aljegyzők: Wagner Ede és Thomay Ernő, 6. o. tanulók, főkönyvtárnok: Bakos Pál, 6. o. tanuló, alkönyvtárnok: Telbisz Jenő, 5. o. tanuló.

Ezen iskolai évben a segélyző-egyesületnek tagjai voltak a **VIII. osztályból**: Bauer János, Beke Béla, Berdenich Ernő, Bosnyák Dezső, Böröcz

Mihály, *Caesar Gyula*, Eisenstein Károly, *Gönczi Dezső*, Heimann József, Horváth József, Janikievics Vazul, Juhász István, Jungen László, Klein Béla, Letz Lajos, Martinovits Endre, Mathias Arthur, *Milkó Vilmos*, Müller Vilmos, *Nesztor Kamill*, *Nyáry Béla*, Paleta Győző, Pap Imre, Pavlás Kálmán, Penszl Antal, Rochnyák József, Rozgonyi György, Sterba Emil, Szauer Béla, Szeles József, *Telbisz Arthur*, Tóth Kálmán, Ungar Adolf és Vidacs Béla. A **VII. osztályból**: Barna Leander, Barcsay Károly, Biacs Nándor, Bogner János, Csillag László, Curry Richard, Dewald Vilmos, Egyedy István, Erőskövy Gyula, *Grüner Fülöp*, Illics Ulászló, Jójárt Illés, Kiss Károly, *Klumak János*, Korponay János, Mayer Fülöp, Mányov Ráfael, *Mészáros Lajos*, Ofner Ödön, *Ottovay Zoltán*, Reichenthal Marczell, Reinhardt Péter, Rósa Géza, Rósa Imre, Schiller György, Steigerwald Ádám, Stejskál Ottó, Szöry József, *Tarnai Béla*, Topcsiov János, *Vedres Andor* és Vidákovich Dániel. A **VI. osztályból**: *Bakos Pál*, Balla János, Benedek Elemér, *Brandstetter Arthur*, Csányi Károly, Deli Győző, *Eisenstein Rezső*, Fromm József, Horváth Dénes, Kamráth Jenő, Kátay Ferdinand, Klein Andor, Kordás Mihály, Kőszeghy Antal Kriván Dénes, Lelik István, Mannheim Mór, Marschang József, Mosony Emil, Müller Jenő, Parassin József, Rajner Aladár, Rozenzweig Miklós, *Tauber Rezső*, *Thomay Ernő*, Timina Zoltán, *Wagner Ede* és Winkler Sándor. Az **V. osztályból**: Barna Domokos, Bohn Antal, Brommer Ödön, Csányi László, Cserey Gedeon, Dózsa Imre, Engel Sándor, Fajka Sándor, Fendler Frigyes, Friedrich András, *Geyer Henrik*, Gönczi Elemér, (Grüner Manó, Hammer Károly, Hubacsek Béla, Kafka Ferencz, Lázár György, Meiszner Péter, Mészáros Kálmán, Mixich Emil, Müller Dezső, Neuhausz József, Perhács Sándor, Polgár Péter, Póth János, *Rósa Lajos*, Rosenfeld Richard, Salamon Gyula, Schreiber Jakab, Schorsch Antal, Spitzer József, Szárnyas Kálmán, Szegeő Gábor, Szigeti Károly, Takács Antal, *Telbisz Jenő*, Tengg Ferencz, Török Béla, *Várnay Dezső* és Vedres László. A **IV. B) osztályból**: Bosnyák László, Bruch József, *Burián József*, Csillag Győző, Dettre István, Frater Béla, Gassenfeit József, Gombos József, Góth Emil, Grüner Ede, Haber Ernő, Holczer Jenő, Jakóbi Péter, Karakasevics Károly, Kelemen Károly, Kelsch Péter, Kneip Miklós, *Márki Imre*, Nyáry Viktor, Pollák Lajos, Rajner Kálmán, Schaar Elemér, Silberleitner Ferencz, Sternlicht Manó, Timcsák Béla és Treisz József. A **IV. A) osztályból**: Blau Henrik, Czirner Károly, *Gábrriel János*, Goldgruber Árpád, Gombos Lajos, Grosz Ferencz, Groszmann Adolf, Gruber Jenő, Heksch Oszkár, Herczogh Árpád, *Hiszál Bálint*, Kohn Ármin, Kőhegyi Andor, Lauritz Miklós, Leichnam Miklós, Luczay Livius, Lulay Mátyás, Miskolczy István, Pekl Mihály, Rósa Ernő, Szűts Ferencz és Tantschitz Felix.

Az egyesület tőkéje az iskolai év elején 8698 frt és 40 kr volt, a tőkének ez évi gyarapodása 549 frt 57 kr., s így a tőke ezen iskolai év végén 9247 frt és 97 kr., mely összeg a Szeged-Csongrádi Takarékpénztárban van elhelyezve.

Az egyesület vagyona jótékony adományokból és tagdíjakból gyarapodott.

Az adományok ezen iskolai évben a következők: A Szeged-Csongrádi Takarékpénztártól: 60 frt, a Szegedi Kereskedelmi és Iparbanktól 20 frt, tek. Bakos Sándor úrtól: 50 frt, özv. Rátkovics Károlyné ő nagyságától: 3 frt, az érettségit végzett ifjaktól: 40 frt 33 kr., Ulrich József IV. o. tanulótól 40 kr., gyűjtések maradványa: 13 frt 84 kr., összesen: 187 frt és 57 kr.

A tagdíjakból 181 tag után 2 frtjával befolyt összesen 392 frt, mely összeg az ajándékokkal együtt az alaptőkének ez évi gyarapodását tünteti föl.

Az egyesület tankönyvtárát ajándékaikkal gyarapították: Singer és Wolfner cég 3 drb, a következő egyetemi hallgatók: Kiss Zoltán 9 drb, Liptai Imre 2 drb, Mészáros Pál 6 drb, Reitter Imre 2 drb és Schreiber Vilmos 4 drb; továbbá a következő tanulók: Berdenich Ernő 8 o. t. 10 drb, Milkó Vilmos 8. o. t. 14 drb, Paleta Győző 8. o. t. 7 drb, Mészáros Lajos 7. o. t. 8 drb, Tarnai Béla 7. o. t. 5 drb, Bakos Pál 6. o. t. 31 drb, Kátay Ferdinand 6. o. t. 16 drb, Várnay Dezső 5. t. 10 drb, Jakóbi Péter IV. A) o. t. 3 drb, Gombos Lajos 4. A) o. t. 4 drb, Büchler Géza 2. o. t. 4 drb, Issekutz Gergely 2. A) o. t. 15 drb és Návay László 2. o. t. 11 drb iskolai könyvvel.

Az egyesületnek segélyezés céljából rendelkezésére állottak: az alaptőkének a múlt évre eső kamatai 349 frt és 6 kr., tek. Nyáry János helybeli ügyvéd úr adománya 23 frt és 50 kr., végre mások ajándéka 6 frt, összesen: 378 frt és 56 kr.; ezen összegből 26 tanulót segélyezett 288 frttal, a megmaradt 90 frt 56 krt pedig tankönyvekre fordítja, ezen fölül 74 tanulónak kiosztott használatra 658 drb tankönyvet.

Kedves köteletségünknek tartjuk itt is kifejezni köszönetünket azon nemeskeblű emberbarátoknak, akik a hazai műveltség előmozdításához ez úton is hozzájárulni szívesek voltak.

D) Önképző-kör.

A helyesen fölfogott önképzés elve, a célra vezető módszer és alkalmas eszközök az igazi önművelésnek mellőzhetetlen tényezői. Az ember a fejlődés és haladás útján másoknak és önmagának hatása alatt áll, csak az a nagyon kívánatos e dologban, hogy azon hatások úgy rendeltetésé-

nek, mint természetének és egyéb viszonyainak megfeleljenek. Természet-szerű kötelesség tehát, hogy az iskola az ifjú lelket se el ne fojtsa, se teljesen szabadjára ne hagyja, hanem az igazi nevelő bölcseségével és szeretetével kalauzolja.

Iskolánkban az önképzés ügyét Dr. Horváth Cyrill, tud. akad. rendes tag, később egyetemi bölcsélettanár 1840-ben karolta föl, az ő buzdítására alakult meg ezen évben május hó 7-én »A szegedi bölcselkedők olvasó- és működő társasága,« s még ugyanezen év november havának 5-én tartott ünnepélyes gyűléssel meg is kezdte működését. A következő évben megerősített szervezeti szabályok alapján munkálkodott a társaság 1845. jun. haváig, amikor a Helytartó-tanács az ifjúság között fennálló mindennemű társaságot feloszlatozott. Két évi szünetelés után 1848-ban ismét életre kelt az önképzés munkája, melynek azonban az osztrák uralom csakhamar véget vetett. 1852-ben Dr. Horváth Cyrill másodizben jött Szegedre tanárnak; az ő buzgósa, bölcsesége és tapintatossága megtalálta a módot és eszközöket, hogy e szomorú politikai időszakban miként kell az ifjúság lelkében, szívében a magyarság, tudomány és erény csírait ápolni és melegengetni; ha a nyilvánosság nem is vehetett tudomást a nemes munkáról, ez azért folyt az intézet falain belül, talán még tisztább és őszintébb volt a buzgóság, mert csak a lelkes tanárnak és a lelkesedő ifjúságnak szívéből láplálkozott. 1862. évi okt. hó 19-én alakult meg újra a társaság Dr. Somhegyi Ferencz akad. tag s később egyetemi történelem tanár elnöklete alatt, ekkor vette föl az »Önképző-kör« nevet s ez időtől fogva mostanig ezen név alatt végzi munkáját.

A lefolyt iskolai évben az önképzőkör 1894. szept. 23-án kezdte meg működését 84 taggal, akik elismerésre méltó buzgósággal, szorgalommal és eredménynyel használták föl az eszközöket, melyeket az önképzőkör nyújtott. A czélszerű és sikerrel járó munkában hathatós támaszul és buzdításul szolgált a tanári karnak élénk érdeklődése a kör ügyei iránt, amennyiben tanácsaival és útmutatásaival elősegítette az önmunkálkodás sikerét és gondoskodott arról, hogy a rendes tanítás közben fölmerült elvek itt is érvényre emelkedjenek; a tanároknak a kör gyűlésein való megjelenése pedig az ifjaknak elismerésül és ösztönzőül szolgált. Ezeken kívül voltak a körnek olyan jötevői is, akik az ifjúság szorgalmának és előmenetelének jutalmazásához anyagi áldozatokkal járultak; névszerint: ft. Pap János kegyesrendi kormánysegéd és főgymn. tanár úr 15 frtot, t. Kőszeghy Antal úr 1 drb aranyat, ft. Szinger Kornél főgymn. tanár úr 1 drb aranyat, t. Czapik Gyula ur helybeli könyvkereskedő 5 drb könyvet, mások 20 frtot ajánlottak föl a kör céljainak elérésére. Fogadják e jötevők az ifjúság köszönetét.

Ezen több részről nyilvánuló figyelemtől ösztönözten, végezte az önképző-kör működését a szept. 23-án tartott alakuló gyűléstől kezdve 25 gyűlésen át 1895. május hó 26-ig, a mikor munkálkodását ünnepélyes gyűléssel fejezte be. Mint az elmúlt iskolai években, úgy a mostaniban sem hiányoztak egyes jelentékenyebb mozzanatok, melyek a kör belélétere és tevékenységének fokozására hatással voltak; így október 28-án ünnepélyes gyűlést szentelt Dugonics András emlékezetének, decz. 2-án gazdag és tartalmas tárgysorozatban ünnepelte Vörösmarty Mihályt, márcz. 15-én pedig alkotmányunk és társadalmunk átalakulását méltatta változatos munkarendjében. Nyilvános ünnepélyt hármalt tartott az önképző-kör; az első nov. 18-án volt, a mikor regényirodalmunk atyjának, *Jósika Miklós bárónak* emlékezetét ünnepelte születésének százados évfordulója alkalmából. Nagy közönség érdeklődő figyelme kísérte végig e gyűlést, melyet az önképző kör énekkara nyitott meg Beethoven »Hymnus az éjhez« című darabjának eléneklésével, erre Pap Imre, 8. o. tanuló erőteljes szavalata következett: »A magyar nyelv« Ábrányitól, ezt Mozartnak »Nyitány a Don Juan« operához című zenedarabja követte a zenekar öntudatos előadásában, majd Juhász István, 8. o. tanuló olvasta fel értekezését ezen tárgyról: »Jósika hatása és érdemei«, a tetszéssel fogadott felolvasást követte az »Erdő, erdő, sűrű erdő« kezdetű népdal eléneklése, ezután Milkó Vilmos, 8. o. tanuló sikerült zongora-játéka gyönyörködtette a közönséget, előadta Rubinstein »Barcarole« és Chopin »Fantasie Impromptu« darabjait, erre Károlyi Lajos, 8. o. tanuló olvasta fel gonddal készített értekezését ily czimmal: »Jósika regényhősei.« Váradinak »Rákóczy Rodostón« című költeménye következett ezután Szeles József, 8. o. tanuló hatásos előadásában, melyet Klein Béla, 8. o. tanuló zongorán, Berdenich Ernő, 8. o. tanuló cimbalmon és Marthias Arthúr, 8. o. tanuló gordonkán kísérték, s az ünnepély Erkel »Hymnus«-ának eléneklésével véget ért. Az önképző-kör május hó 12-én tartotta a második nyilvános ünnepélyt, a melyet *Szent István, első apostoli királyunk* emlékezetének szentelt, megkeresztelésének kilenczszázados évfordulója alkalmából. Nagy közönség tetszése jutalmazta a gazdag és változatos tárgysorozat minden egyes számát, melyek között első volt Erkel »Hymnusa«, az önképző-köri énekkar előadásában, a második Váradinak »István király ünnepére« című költeménye, melyet Pap Imre, 8. o. tanuló sikerülten szavalt el, a harmadik »Nyitány a Nabucodonosor cz. operához« Verdítől az ifj. zenekar hatásos előadásában, negyedik tárgyl Juhász István, 8. o. tanuló olvasta fel sikerült értekezését ily czimmal: »A kereszténység hatása öseinkre«, ötödik tárgya volt az ünnepélynek Liszt »A lelkesedés dala«, hatodik volt Szokolszky

»Csendes magányomban« című költeményének sikerült szavallata Bogner János, 7. o. tanulótól; hetedik tárgyul Liszt »6. magyar rhapsodiája« következett, melyet Milkó Vilmos, 8. o. tanuló adott elő nagy szabatos-sággal, az ünnepély nyolczadik tárgya Sáfrán József tanár alkalmi beszéde volt, ezután az önképző-köri énekkar énekelt lelkesedéssel Hubay »A magyarok Istene« című darabját, s bezárta az ünnepélyt Mendelssohn „Indulója“ az ifj. zenekar előadásában.

Az önképző-kör munkássága dícséretes törekvésről és eredményről tesz tanúságot. A tagok munkakörét 237 vegyes tartalmú dolgozat és szavallat tölté ki; ezek között van: 8 szónoki beszéd, 77 komoly prózai felolvasás, értekezés és elmélkedés, 26 költemény és elbeszélés, 43 bírálat és ellenbírálat, 74 komoly és 9 víg szavallat. A tagok közül leginkább ki tűntek szorgalmukkal: *Bauer János, Berdenich Ernő, Juhász István, Károlyi Lajos, Nyáry Béla, Pap Imre, Szauer Béla, Szeles József és Zimányi Lajos*, 8. *Bogner János*, Egyedy István, Grünwald Ignác, Jójárt Illés és *Ottovay Zoltán* 7. o. tanulók. Az önképző-kör tagjai dícséretes buzgóságot fejtettek ki a zene és ének terén is, a mennyiben a templomban az isteni tisztelet alatt műdarabok eléneklésével járultak az áhitat emeléséhez, az ünnepélyes gyűlések programját pedig az alkalmakhoz mért ének- és zenedarabok előadásával tették változatossabbá; a megtanult és előadott zene- és énekdarabok száma 32. A darabok megtanításában elismerésre méltó buzgalmat fejtettek ki Eisenstein Károly és Mathias Arthúr, 8. o. tanulók

A kör május 19-én szavallati versenyt tartott, a melyen ketten komoly és ugyancsak ketten víg darabokkal léptek föl. A komoly szavallatok mindketten sikerültek, az első volt közülök Szeles József 8. o. tanuló szavallata, a ki ft. Pap János ur adományából 5 frtot nyert jutalmul; Bogner János, 7. o. tanuló jutalma: Szász K. Fordítások Byron, Hugo Viktor, Beranger műveiből.

A víg szavallók közül az egyik sikerült, a másik nem; a sikerült szavallatért Grünwald Ignác, 7. o. t. Dalmady Hazafias költemények cz. művet kapta.

Az önképző-kör tagjainak munkásságát általában véve a komolyság és a folytonos érdeklődés jellemezte, az előbbi az írásbeli dolgozatok nagy számában, a körültekintő, gondos kidolgozásban és tanulókhöz mért értékükben, az utóbbi az önképző-köri gyűlések szorgalmas látogatásában nyilvánult; ugyanezen komolyság volt az uralkodó a szavallati darabok megválasztásában is. Főlemlithető még e tárgy körül az a szorgalom és gondosság is, melylyel az egyes szavallatokat a szavallás után szóbelileg azonnal megbírálták.

Ezekon kívül a tanári kar, hogy az ifjak munkálkodását az iskolai tanulmányokkal még inkább kapcsolatban tartsa és a követendő irányt a

lányak meghatározásával még biztosabban megjelölje, a különböző tan-
szakok köréből pályatételeket tűzött ki.

A meghatározott időig 14 tételről 25 mű adatott be; egy jelige nél-
kül s így figyelmen kívül maradt. Ezen 24 dolgozat közül a bíráló tanár
urak ítélete szerint sikerült 18, nem sikerült 5; jutalomra érdemes 16,
dícséretre 2. A tételek és nyertes kidolgozók a következők:

1. Az engedelmesség természetes és természetfölötti okai és határai.
— Értekezés. — Egy mű pályázott, mely a kitűzött 5 frtnyi jutalomra
érdemes, jeligéje: »Discite a me, stb.«, szerzője: Zimányi Lajos 8. oszt.
tanuló.

2. Vörösmarty epigrammáinak széptani fejtegetése. — Egy jó dol-
gozat pályázott; jeligéje: »Hazát kíván, hazáért ver szívem.« Jutalma
5 frt, szerzője: Szeles József, 8. o. tanuló.

3. Miként valósult Pelófi jeligéje életében és költészetében? Egy dol-
gozat pályázott, de sikertelenül.

4. A főhős jelleme Torquato Tasso »Megszabadított Jeruzsálem« cz.
hősközlteményében. — Két jó dolgozat versenyzett. Első az, melynek jel-
igéje: »Ez volt az ember, vedd akármi részben«; jutalma 5 frt, szerzője:
Szeles József, 8. o. tanuló, a másodiknak jeligéje: »Kézzel, észszel a hős
sokat fáradt érte«; jutalma: Csényi. Elbeszélések; szerzője: Ottovay Zoltán,
7. o. tanuló.

5. Tell Vilmos jelleme Schiller, Wilhelm Tell cz. színművében. A
beadott három dolgozat közül egy nem sikerült; a jók közül első az,
melynek jeligéje: »An's Vaterland, an's theure schliess dich an«; jutalma
1 arany, szerzője: Szeles József, 8. o. tanuló, a másodiknak jeligéje:
»Der brawe Mann denkt an sich selbst zuletzt«; jutalma: Kisteleki, Sza-
bad ég alatt; szerzője: Vidacs Béla, 8. o. tanuló.

6. Horatius irói méltatása költeményei alapján. — Egy jó és egy
rossz dolgozat pályázott; a jónak jeligéje: Vivam, parsque mei multa
superstes erit«; jutalma 1 arany, szerzője: Zimányi Lajos, 8. o. tanuló.

7. Az érvelés módja Cicero »Sextus Roscius« című beszédben. —
Szónoklattani fejtegetés. — A két beadott és sikerült dolgozat közül az
első 3 frt jutalomra, a második dícséretre érdemes; az előbbinek jel-
igéje: »Conscia mens recti fama mendacia ridet« Szerzője: Szeles József,
8. o. tanuló; az utóbbinak jeligéje: »Quis occidit Sextum Roscium?«
szerzője: Ottovay Zoltán, 7. o. tanuló.

8. Az istenek részvéte a trójai háboruban. — Ismertetés. — Két
jutalomra méltó dolgozat pályázott; az első az, melynek jeligéje:
τη Καλλιόπη; jutalma 3 frt, szerzője: Ottovay Zoltán, 7. o. tanuló; a
másodiknak jeligéje: »A naivitás a meg nem romlott léleknek öntudatlan

megnyilatkozása; jutalma: Tolsztoj »Iljics Iván halála« szerzője: Szeles József, 8. o. tanuló.

9. Az Ilias XXIV. énekében a 188-ik sortól a 338-ikiig terjedő rész fordítása. Egy fordítás adatott be jelige nélkül s így érvénytelen.

10. Miért választotta a nemzet egy része Szapolyai Jánossal szemben Ferdinándot királylává? — Értekezés. — Két jutalomra érdemes dolgozat versenyzett; az elsőnek jeligéje: »Első és legszentebb legyen előtted a haza«; jutalma 2 frt, szerzője Böröcz Mihály, 8. o. tanuló; a másodiknak jeligéje: »Tisztán, szabadon és önkénytelen fogadtatott«; jutalma: Pósa. „Tíz év alatt“ című könyve, szerzője: Nyáry Béla, 8. o. tanuló.

11. A tengeráramok és jelentőségük. Két jutalmazott és egy megdicsért mű pályázott: az első jutalom, 3 frt, azé, melynek jeligéje: »Isten, kit a bölcs lángesze föl nem ér«; szerzője: Szeles József, 8. o. tanuló; a második jutalom; Frankl, A magyar nemzet története — azé, melynek jeligéje: »Tengerre magyar!« szerzője: Zimányi Lajos, 8. o. tanuló; a megdicsért mű jeligéje: »A természetben minden örök mozgalomban van,« szerzője: Ottovay Zoltán, 7. o. tanuló.

12. A rovarok szerepe a virágok életében. — Értekezés. — Két jó dolgozat versenyzett; az elsőnek jutalma 10 frt, jeligéje: »Wo im ungeschlichteten Zwist der Völker nach geistiger Ruhe strebt«; szerzője: Bauer János, 8. o. tanuló, a másodiknak jutalma 5 frt, jeligéje: »Kéz kezét mos«, szerzője: Ottovay Zoltán, 7. o. tanuló.

13. 14. A mennyiségtani és természettani tételre egy-egy dolgozat pályázott, de egyik sem ért célhoz.

A pályázatok eredménye május hó 26-án a főgymnasium igazgatójának elnöklété alatt tartott ünnepélyes gyűlésen lőn kihirdetve, mely az intézet dísztermében folyt le. A közönség érdeklődése a gymnasium ifjuság ezen ünnepe iránt is oly nagy volt, hogy a különben tágas terem kicsinynek bizonyult a vendégek befogadására. Az önképző-kör énekkara nyitotta meg az ünnepélyt Egressy »Szózatával«, ezt követte Juhász István, 8. o. tanuló beszéde, melyben az évi munkálkodásra való visszapillantás után az önképző-kör jövődöbeli tagjaihoz fordult, buzdítván öket az önképzés eszközeinek lelkiismeretes fölhasználására. Erre a zenekar Wéber »Nyitány a Preciosához« című darabot adta elő általános tetszéstől kísérve, ezután Bogner János, 7. o. tanuló szavaltta el nagy biztossággal a »Walesi bárdokat« Arany Jánostól, majd az énekkar »Rákóczy-Bercsényi emlékezete« című dalt énekelte el, ezután Pap Imre, 8. o. tanuló olvasta fel Szeles József dolgozatát ily címmel: »Bouillon Gotfrid jellemzése«, e felolvasás után Grünwald Ignác, 7. o. tanuló szavallatában gyönyörködött a hallgatóság, melylyel Arany János »A bajúsz« című költeményét adta elő, a

következő darab Károlyi Lajos, 8. o. tanulónak tartalmas titkári jelentése volt az önképző-kör ez évi munkálkodásáról; ezután a „Repülj fecském“ című kellemes zenedarab következett, melyet Nesztor Kamill, 8. o. tanuló adott elő, Milkó Vilmos, 8. o. tanuló zongora-játékának kíséretében. Erre Szeles József, 8. o. tanuló szavalta el Váradi Antalnak költeményét: „Petőfi Hortobágyon“, zongorán kísérte: Klein Béla, 8. o. tanuló, czimbalmon: Berdenich Ernő 8. o. tanuló, hegedűn: Rósa Lajos, 5. o. tanuló; a nagy tetszést aratott szavalat után a tárgysorozat legérdekesebb száma következett: az önképző-köri pályadolgozatok eredményének kihirdetése. A főgymnasium igazgatója elismeréssel emelé ki a kör egész évi működését s azt a szorgalmat és eredményt, melyet a pályadolgozatok elkészítésében fölmutatott; lelkükre köté az ifjaknak, hogy a lelkiismeretes munkálkodást, amelyben irányt kaptak, ezentul is kötelességöknek tartsák; az elért eredmény legyen az önbizalomnak forrása, a tanári-testület ítélete munkájok jutalma, a közönség érdeklődése pedig lelkesedésök fokozója; majd köszönetet mondott a kör jótevőinek, hogy az ifjak törekvését anyagi áldozatokkal is gyámolíták s így nem kis mértékben járultak az elért eredményhez. Különösen kiemelte t. buziási Eisenstädter Róbert urat, kinek ajándékából most már ötödízben kapnak jutalmat az önképző-kör legszorgalmasabb tagjai: az ezüstérem Juhász István, 8. o. tanulóé, a bronz-érem Berdenich Ernő, 8. osztályú tanulóé a kör tevékenységében kifejtett nagyobb szorgalmukért. Károlyi Lajos, 8. o. tanuló a „Kisfaludydíjat“ 25 frt értékű magyar szépirodalmi művet, Zimányi Lajos, 8. o. tanuló 17 frt értékben ugyancsak magyar szépirodalmi művet kapott jutalmul, mindketten az önképző-kör munkásságában tanúsított buzgalmukért. Végül az igazgató köszönetét fejezte ki a kör vezető tanárának fáradságáért, úgyszintén a jelenlevő közönségnek, hogy az ünnep fényét megjelenésével emelni s az ifjak munkálkodását érdeklődésével jutalmazni szíves volt; befejezésül az énekkar Zsasskovszkynak „Nem törődve“ kezdetű darabját énekelte el.

Az ünnepély végeztével a nagyszámú közönség a rajzterembe vonult, hogy megtekintse a tanuló ifjúságnak közzemlére kiállított rajzait.

A kör tagjainak változatos tartalmú s elég gazdag könyvtár állt rendelkezésükre, mely az előző iskolai év végén 1064 művet tartalmazott 1519 frt és 15 kr. értékben, a jelen évi gyarapodás 42 mű 103 frt és 30 kr. értékben s így a könyvtár jelenleg 1106 műből áll és 1622 frt és 45 kr. értékben. A könyvtárt használták 74-en, az egész évi forgalom 1740 kötet volt. A könyvtár szaporodásának részletes kimutatása az »Ifjúsági könyvtár« cím alatt van közölve.

Az önképző-kör ez évben előfizetett a Magyar Nyelvőrre, a Századokra, a Történelmi Életrajzokra, a Philologiai Közölnyre, a Természet-tudományi Közölnyre és Pótlüzeteire és tagja volt a M. T. Akadémia könyvkiadó vállalatának.

A lefolyt iskolai évben a körnek bevétele 224 frt 42 kr. volt, kiadása pedig 218 frt 52 kr.

A kör anyagi ügyeit bizottsági üléseken intézte el. Ezen iskolai évben a kör tisztviselői voltak: elnök: Juhász István, 8. o. tanuló, jegyző: Károlyi Lajos, 8. o. tanuló, pénztárnok: Zimányi Lajos, 8. o. tanuló, főkönyvtárnok: Bauer János, 8. o. tanuló, első titkár: Kiss Károly, 7. o. tanuló, második titkár: Ilies Ulászló, 7. o. tanuló, alkönyvtárnok: Ottovay Zoltán, 7. o. tanuló

E) Gyorsíró-kör.

A szegedi főgymnasium a legelsőek egyike volt, melyben a gyorsírás már kezdő korában fölkarolva később mind nagyobb sikerrel tanítatott.

Így már 1864—65 és a következő 1865—66. tanévben *Szólósy* Mihály nevezetű tanár kezdte tanítani a csak nemrég meghonosított Gabelsberger Markovits-féle rendszerű gyorsírást az ifjúságot.

1867—1872 ig néhány felsőbb osztályú tanuló (Rohrbach Kálmán, Krizsa Mihály, Kalmár Antal) dícséretes buzgalommal oktatta társait az írás művészetére.

Az 1872 - 73. a korán elhunyt nagytudományú Volly István kegyesrendi áldozó-pap törekedett a gyorsírás jövőjét intézetünkben biztosítani. Utána a következő években Keszthelyi Endre, k. r. tanár oktatta a felsőbb osztályok növendékeit, évről-évre növekvő számban.

Ilyen előzmények után vette át a gyorsírás tanítását 1876 - 77-ben Bódogh János, m. kir. távirótiszt és okl. gyorsíró. A legnagyobb buzgalommal fogván a munkához, a gyorsírás praktikus haszna iránt már érdeklődni tudó ifjúságban olyan lelkesedést támasztott, hogy a következő 1877—78. tanévben Magyar Gábor igazgató védnöksége alatt a *gyorsíró-kör* megalakult.

Ettől fogva a »Szegedi Főgymn. Gyorsíró Kör« a gyorsírás terén fölmutatható sikerek egész sorával dicsekszik. Az évenként tartott budapesti és helybeli írásversenyeken a legszabatosabb stenogrammmokkal a kör tagjai pályáztak; a helyi praxisban pedig nevezetes bűnpörök törv. tárgyalásainak vagy kiválóbb szónoklatoknak utánírásával bizonyították készségüket.

1892. év január havától a következő év végéig Bódogh szerkesztésében megjelent »Gyorsírási Közlöny« (melyet a kör adott ki) cz. szaklap az egész ország gyorsíró közönségének érdeklődését is fel tudta kelteni s a régóta sürgetett írás-egység kérdését a megoldás felé terelte.

1893. év végén Bódogh János az Orsz. Magyar Gyorsíró-Egyesület ügyv. igazgatójául Budapestre helyeztetvén át, a kör vezetését a főgymn. védnök igazgatója Varjú János főgymn. r. tanárra és okl. gyorsíróra bízta.

A *szegedi főgymn. gyorsíró-kör* XVIII. alakuló gyűlését az igazgató megbízásából Varjú János, körvezető tanár, okl. gyorsíró jelenlétében tartotta meg. Tisztviselők lettek:

Előadók: Böröcz Mihály és Zimányi Lajos VIII. o. tanulók.

Titkár: Bauer János VIII. o. tanuló.

Pénztárnok: Klunak János VII. o., majd ennek megbetegedése után Böröcz Mihály VIII. o. tanuló.

Könyvtárnokok: Gimpel Miklós VII. és Zimányi Gyula VI. o. tanulók.

A megalakulás alkalmával 80 tanuló iratta be magát. Év közben kimaradt 13, év végeig maradt 67. Az év folyamán 5 közgyűlés és egy zárógyűlés tartott. A haladók 22, a kezdők 31 gyakorló órában képezték magukat a gyorsírásban.

A körnek ez ideig jövedelme 10 frttal lévén kevesebb kiadásainál, a különbözetet körvezető tanár a magából pótolta. Versenyírásokra (Budapestben és helyben), könyvtárgyarapításra, lapok beszerzésére, jutalmazásokra és a millenniumi díszalbum bekötési munkálataira összesen 110 frt fordított.

A gyorsíró-kör ez évi történetében nevezetesebb mozzanatok:

1. Az »Országos Magyar Gyorsíró-Egyesület« részéről Budapestben rendezett őszi írásversenyben (okt. 27.) körünk két tagja részt vevén, az egyik, Milkó Vilmos VIII. o. tan. egy aranyból álló első díjat nyert.

2. 1895. febr. 10-én Gabelsberger emlékére diszgyűlést tartottunk, mely Dr. Cserép József aradi főgymn. tanár úr, mint vendég, az igazgató s a főgymn. tanári kar egy részének jelenlétében a következő műsor szerint folyt le:

a) Megnyitó beszédet mondott Varjú János, körvezető tanár.

b) Zimányi Lajos VIII. o. tanulónak „Gabelsberger emlékezete“ cz. jól sikerült ódáját Stejskál Ottó VII. o. tanuló szavalta. (Ezt a közleményt a Temesvárt megjelenő Gyorsírási Hírlap 5. számában közölte.)

c) A gyorsírás jelentősége és Gabelsberger rendszerének tökéletessége. Írta s felolvasta Milkó Vilmos VIII. o. tanuló.

Az ugyanekkor tartott verseny alkalmával három fokú versenyírás lévén, az *első* fokon (percenként 180 szótag) nyertek; Bauer János VIII.

o. tan. (3 frt), Zimányi Gyula VI. és Klein Béla VIII. o. tan. (egy-egy diszkötésű gyorsírási művet). A második foknál (p. 150 szótag) első díjat kapott Klein Béla VIII. o. tanuló (2 frtot), második helyen nyertes lön Zimányi Gyula VI. o. tanuló, Becker Mihály VI. o. tan., második éves gyorsíró, szép stenogrammja dicséretet érdemelt. A harmadik foknál (p. 120 szótag) Gera Antal, Thomay Ernő és Becker Mihály VI. o. tanulók lettek hasonló sorrendben nyertesek.

3. Az „Orsz. Magyar Gyorsíró-Egyesület“ által f. é. márczius 1-ig hirdetett correct-stenogramm versenyen, az eddigi szokáshoz híven, körünk tagjai is részt vevén, hárman nyertek kitüntetést, névszerint: Zimányi Gyula, VI. o. tanuló, gyorsírási művekből álló első díjat, Becker Mihály VI. o. tanuló, második éves gyorsíró, harmadik díjat és Klein Béla VIII. o. tanuló elismerő oklevelet.

4. A f. évi jún. 23-án megtartott gyorsírási vizsgálat után ismét háromfokú versenyírás volt:

a) Az első fokon (percenként 180 szótag) nyertesek lettek: Zimányi Gyula VI. o. tan. (a körvezető tanár ajándékából egy diszkötésű gyorsírási munka).

b) A második fokon (p. 150 szótag) ketten, u. m. Becker Mihály és Gera Antal VI. o. tanulók, egyenlő sikerrel pályázzván, egy-egy diszk. gyors. művel jutalmaztattak. Thomay Ernő, VI. stenogrammja dicséretet érdemelt.

c) A harmadik fokon (p. 120 szótag) Poth János V. és Stejskal Ottó, VII. o. tanulók érdemelték jutalmakat.

5. Körünk néhány jótevője bőkezűségéből abba a kedvező helyzetbe jutott, hogy az idén a szokottnál nagyobb számú és fényesebb jutalmakat oszthatott ki. Így tek. búziási *Eisenstädter Róbert* nagykereskedő úr 3 db aranyból álló ajándékából; Zimányi Lajos 8. o. tan. (az előadói tiszt lelkiismeretes teljesítéseért) 2 db és Csőke Imre III. A) oszt. tanuló (mint legszorgalmasabb kezdő gyorsíró) egy db. aranyat kaptak.

T. Oláh Róza kisasszony az általa szerkesztett Gyorsírási-Szépirodalmi Könyvtár eddig megjelent négy füzetét két-két példányban ajándékolva küldvén, a füzeteket a kör költségén díszesen bekötve, verseny, illetőleg jutalomdíjjal használtuk föl. A versenydíjjal kijelölt kötetet Becker Mihály (I. főt) nyerte; a jutalomdíjjal kitűzöttet pedig Perhács Sándor, V. o. tanuló, kezdő gyorsíró kapta.

Nem feledkezhetünk meg e helyen tek. Bódogh János úrnak, körünk volt vezérének, újabb szíves adományáról sem, ki a nála megrendelt gyorsírási lapok előfizetési árának egy részét, 10 azaz tíz frtot, a gyorsírási-alapítvány gyarapítására átengedvén, ezen összeggel az alapítványt 25 frtra egészítette ki.

Fogadják nemeslelkű jótevőink körünk háláját szíves adományaikért.

6. Körünk védőjének, Magyar Gábor igazgató úrnak felhívására részt fog venni a jövő évi millenniumi kiállításon. E célból a kör egy díszes *emlékalbum* kiadását határozta el, melyben körünknek 18 éves történetét és előzményeit, az évek folyamán pályadíjakat vagy jutalmat nyert tanulóknak névsorát és a folyó év legkiválóbb gyorsíróinak pályázat után kiválasztott három fokozatú mintastenogrammjait közzéteendjük. Az emlékkönyvnek történeti részét Varjú János körvezető tanár írta. A rajzbeli munkálatokat Szöry József VII. o. tan. (egy díszes czimlap) Wollek Géza VII. o. tan., Bradstetter Arthur VI. o. és Schütz Antal IV. B) o. tanulók (keretrajzok) fényes sikerrel végezték. Mintastenogrammokot a következő tanulók írtak: *Bauer János* és *Böröcz Mihály* VIII. (magasabb fokú vitairással); *Becker Mihály*, *Brandstetter Arthur*, *Gera Antal* és *Zimányi Gyula* VI. (mérsékelt vitairással) és *Nagy István* VI., *Friedrich András* V. és *Przybilla Jenő* II. B) (levelező irással).

7. A jutalmazottak között voltak még a következő tanulók :

Böröcz Mihály, VIII. o. tanuló, az első előadói tiszt pontos teljesítéséért Dr. Gáspár Ferencz : »Negyvenezer mértföld vitorlával és gözzel« cz. díszkötésű művét kapta.

Brandstetter Arthur, VI. o. tanuló, a millenniumi album rajzmunkálatainak sikeres kiviteléért a »Gyorsírászati Lapok« 31. évfolyamát kapta díszkötésben.

Szépen kiállított munkálataikért a következő kezdő gyorsírók részesültek jutalmazásban : Zacharia Emil III. A), Kohn Emil III. B), Lukhaub Gyula III. B) Neuhausz József és Schreiber Jakab V. o. tanulók.

Tandíj elengedéssel jutalmaztattak : Bauer János VIII. és Szöry József VII. o. tanulók ; kívülük még 28 tanuló részesült tandíjmentességben.

8. A gyorsíró-köri *alapítvány*, mely Bódogh János nevét viseli, az alapító szándéka szerint a folyó tanév versenyírásai alkalmával az alapítványból kiadott művek tíz forintnyi árával, valamint az alapító már főt említett tíz forintnyi adományával növeltetvén, a tavalyi 15 frtnyi tőke alapján 35, azaz *harminczöt* forintra egészült ki. A szeged-csongrádi takarékpénztárban gyümölcsözik.

9. A kör *könyvtára* jelenleg 95 műből áll 180 kötetben. A *Bódogh-alapítvány* könyveinek száma (három cím 235 darab.)

10. A kör a következő szaklapokat járatta : Gyorsírászati Lapok, Budapesti Gyorsíró, Gyorsírászati Hírlap és Soproni Gyorsíró. E mellett tagja az Orsz. Magyar Gyorsíró-Egyesületnek.

11. A főgymnasium felsőbb osztályaiban jegyzeteinek készítésénél 45 tanuló használta a gyorsírást.

F) Ösztöndíjak és jutalmak.

a) Az intézetet érdeklő alapítványok.

Bakos Pali-alapítvány. Alapította Bakos Sándor, gr. Dimpffer Simon bánáti jószágainak felügyelője és neje Sohár Berta 1895-ben; tőkéje 400 korona vagyis 200 osztrák ért. frt, melyet a szegedi kegyes-tanítórendi ház gondoz. Az évi kamatok a szegedi főgymnasium önképző körében egy pályamunka jutalmazására fordíthatnak.

Bonnaz Sándor-féle ösztöndíj. Alapította Bonnaz Sándor, Csanádegyházmegye püspöke 1862-ben; tőkéje 2000 frt, kezeli a szegedi belvárosi róm. kath. plébános. A kamatokat élvezi a szegedi főgymn. egy VII. vagy VIII. osztálybeli róm. kath. vallású, jó viseletű és szorgalmas növendéke.

Dr. Cajus Gábor és neje Abeles Regina-féle jutalomdíj. Alapították dr. Cajus Gábor és neje Abeles Regina, szegedi lakosok 1869-ben; tőkéje 1000 frt, kezeli Szeged szab. kir. város. A jövedelmet élvezi a szegedi főgymn. egy jó viseletű és előmenetelű növendéke valláskülönbség nélkül.

Cservény János-féle jutalomdíj. Alapította Cservény János, szigetmonostori lelkész 1884-ben; tőkéje 100 frt; ennek évi kamatait $\frac{1}{4}$ részben egy, a szegedi főgymnasium első osztályába járó szegénysorsú, jó viseletű, szorgalmas, róm. kath. vallású tanuló élvezi, $\frac{3}{4}$ része pedig a felsővárosi, rókusai és alsóvárosi népiskolák tanulói jutalmazására fordítatik. A tőkét Szeged szab. kir. város kezeli.

Ebner Jézsef-féle jutalomdíj. Alapította Ebner József, új aradi kerületi alesperes s német-szt.-péteri plébános 1846-ban; tőkéje 472 frt 50 kr. A jutalmat a szegedi főgymn. egy olyan VIII., esetleg VII. osztálybeli róm. kath. v. növendéke nyerheti, a ki a hittanban társai közt legjobb előmenetelt tett, jó viseletű, jeles előmenetelű. A tőke a csanádi egyházmegyei káptalannál van elhelyezve.

Hergosi Kárász Anna-féle ösztöndíj. Alapította hergosi Kárász Anna 1871-ben; eredeti tőkéje 37484 frt 46 kr, melynek évi kamatja négy egyenlő részre osztva teljesen árva fiúknak és leányoknak adatik ösztöndíjjul. Pályázhat érte Szegeden a polgári vagy középiskolákba járó, vagy innen valamely hazai felsőbb iskolába átment vagy átmenendő jóviseletű, szorgalmas szegedi ifjú valláskülönbség nélkül. Az alapítvány Szeged szab. kir. város kezelésére van bízva.

Kisfaludy - jutalomdíj. Alapította a Kisfaludy-társaság 1883-ban; tőkéje 1000 frt, melynek két részre osztott kamatjából a magyar irodalomban tanúsított kitünő előmenetelért egy főgymn. és egy reáliskolai tanuló jutalmaztatik 25—25 frt értékű magyar szépirodalmi könyvekkel. Az alapítvány Szeged szab. kir. városnál van elhelyezve.

Kovács Jánosné Hoos Margit félc ösztöndíj. Alapította Kovács Jánosné, született Hoos Margit 1881-ben; tőkéje 4000 frt, mely Szeged szab. kir. város kezelése alatt áll. A kamatok jogositott élvezője egy, a szegedi főgymnasiumot vagy a szegedi főreáliskolát jó sikerrel végzett szegedi származású, szegény sorsú, róm. kath. vallású ifjú, ki tanulmányait felsőbb iskolákban folytatja.

Magyar Gábor 30 éves tanári működésének emlékére régi tanítványai által tett alapítvány. Ezen jutalomdíj tőkéje egy drb 500 frtos regále-váltási kötvény, mely megőrzés és kezelés végett a szegedi kegyesrendi háznál van letéve. A kamatokat egy a szegedi főgymnasiumban tanuló nem magyar ajkú, de a magyar nyelvben jeles előmenetelt tanúsító, szegényebb sorsú tanuló élvezi.

Makra Imre félc ösztöndíj. Alapította Makra Imre prépost, főesperes, makói plébános 1867-ben; tőkéje 400 drb császári arany, mely a csanád-egyházmegyei hatóságnál van letéve. Az ösztöndíjat elnyerheti a szegedi főgymnasiumban tanuló jó viseletű, kitűnő előmenetelű, róm. kath. ifjú. Egyenlők közt elsőbbséggel bírnak a rokonok, a szegediek, a szegény szülők gyermekei.

Oltványi István félc jutalomdíj. Alapította Oltványi István káptalani nagyprépost 1858-ban, tőkéje 5250 frt, mely a csanád-egyházmegyei hatóság kezelésére van bízva. A két jutalomdíjat a család tagjai élvezik, ha nincs a családból jogositott tanuló, akkor a díjak a szegedi főgymnasiumba járó jó viseletű, kitűnő előmenetelű szegény róm. kath. tanulók jutalmazására fordítatnak.

Régi szegedi főgymnasiumi tanulók jutalomdíja. 1890-ben alapították a főgymn azon növendékei, kik középiskolai tanulmányaikat 1865-ben végezték be. Az 1100 frtból álló alapítvány kamatjával, vallás, nemzetiség és illetőségre való tekintet nélkül évenként oly ifjú jutalmaztatik, a ki az érettségi vizsgálatot a szegedi főgymnasiumban jó sikerrel végezte.

Rózsa Ferencz félc ösztöndíj. Alapította Rózsa Ferencz, szeged-belvárosi apát-plébános 1892-ben; tőkéje 5000 frt, mely Szeged szab. kir. városnál van letéve. Az ösztöndíjak közül hármat a szegedi főgym. jó viseletű és előmenetelű, szegény sorsú, róm. kath. vallású tanulói élveznek, hármat pedig a szegedi polgári fiú- és középkereskedelmi iskola növendékei.

Rózsa József félc ösztöndíj. Alapította Rózsa József szegedi polgár 1865-ben; tőkéje 2000 frt, kezeli Szeged szab. kir. város. A jövedelem jogositott élvezője olyan szegedi születésű ifjú, a ki az érettségi vizsgálatot a szegedi főgymnasiumban kitűnő sikerrel végezte s tanulmányait az egyetemen folytatja.

Rózsa József félc (második) ösztöndíj. Ezen ösztöndíj az előbbi alapítvány megtakarított kamataiból keletkezett; tőkéje 2000 frt, kezelője

Szeged szab. kir. város. A jövedelem jogosított élvezője olyan szegedi születésű ifjú, aki az érettségi vizsgálatot a szegedi főgymnasiumban kilünő sikerrel végezte s tanulmányait az egyetemen folytatja.

Sobay György-féle jutalomdíj. Alapította Sobay György, Szeged szab. kir. város főorvosa, 1846-ban; tőkéje 840 frt, melyet Szeged szab. kir. város gondoz. A két egyenlő részre osztott kamattal a szegedi főgymn. két jóviseletű és előmenetelű szegedi származású növendéke jutalmaztatik.

Szinger Kornél és Bakos Pali-alapítvány. Alapította Bakos Sándor és neje Sohár Berta 1895-ben; tőkéje 1000 korona, vagyis 500 osztr. ért. frt, kezelője a kegyes-tanítórendi ház. A kamatot élvezi egy, az érettségi vizsgálaton a hazai történelemből legszebb előmenetelt tanusító, jó magaviseletű és egyéb tantárgyakban is legalább jó előmenetelű szegedi főgymnasiumi róm. kath. vallású tanuló.

Vetró Sándor-alapítványa. Ezen ösztöndíjat Vetró Sándor szegedi születésű, csermői plébános alapította 1884-ben; tőkéje 3333 frt 33 kr. Szeged szab. kir. város kezelése alatt áll. Elnyerhetik első sorban az alapító vérrokonai, ilyenek nemléteben a szegedi főgymnasium vagy főreáliskola jóviseletű és előmenetelű róm. kath. vallású tanulói, kik az alapítványt tanulmányaik bevégeztéig élvezik.

b) Az intézet ösztöndíjas tanulói az 1894—95. tanévben.

1. Domokos László, III. A) oszt. tanuló, a Gervay Mihály-féle alapítványból évi 100 frttal.

2. Jójárt Illés, VII. oszt. tanuló, az Oltványi féle családi alapítványból évi 125 frttal.

3. Jungen Emil, II. B) oszt. tanuló, a Rózsa Ferencz-féle alapítványból évi 100 frttal.

4. Luczay Livius, IV A) oszt. tanuló, az Elena Ghiba Birtha-féle alapítványból évi 200 frttal.

5. Martinovits Endre, VIII. oszt. tanuló, a Bale Anasztáz-féle alapítványból évi 105 frttal.

6. Mihályfy László, IV. A) oszt. tan., a Jettim-féle alapítv. évi 60 frttal.

7. Sőregi Mátyás, IV A) oszt. tanuló, a Rózsa Ferencz-féle alapítványból évi 100 frttal.

8. Tóth Imre, V. oszt. tanuló, a Rózsa Ferencz-féle alapítványból évi 100 frttal.

9. Wollek Géza, VII. o. tan., a Bonnaz-féle alapítványból évi 96 frttal.

10. Zimányi Gyula, VI. o. tan., a Makra-féle alapítványból évi 110 frttal.

11. Zimányi Lajos, VIII. oszt. tanuló, az Alapy-féle alapítványból évi 150 frttal.

c) Az intézet jutalmazott tanulói az 1894—95. tanévben.

I. A vallásban tanúsított jeles előmenetelért: Schiller György, VII. oszt. tanuló, az Ebner-féle alapítványból 6 arannyal.

II. A magyar nyelvben és irodalomban tett jeles előmenetelért:

1. Károlyi Lajos, VIII. oszt. tanuló, a Kisfaludy-Társaságtól alapított Kisfaludy-jutalomból 25 frt értékű magyar szépirodalmi művekkel.

2. Zimányi Lajos, VIII. oszt. tanuló, Kisfaludy-Társaságtól alapított Kisfaludy-jutalom megtakarított kamataiból 17 frt értékű magyar szépirodalmi művekkel.

3. Schütz Antal, IV. B) oszt. tanuló, a »Magyar Gábor 30 éves tanári működésének emlékére régi tanítványai által tett alapítvány«-ból 22 frt 50 krral.

III. A magyar történelemben tanúsított jeles előmenetelért:

Bauer János, VIII. oszt. tanuló, a »Szinger Kornél és Bakos Pali-alapítvány«-ból 50 koronával.

IV. Jó magaviselet és előmenetelért:

1. Vidakovich Dániel, VII. oszt. tanuló, a Sobay-féle alapítványból 25 frt 20 krral.

2. Csonka Ferencz, III. A) oszt. tanuló, a Sobay-féle alapítványból 25 frt 20 krral.

3. Weisz Gyula, VII. oszt. tanuló, a dr. Cajus Gábor és neje Abeles Regina alapítványából 40 frt 50 krral.

4. Nagy István, I. C) oszt. tanuló, a Cserveny János alapítványából 1 frttal.

5. Juhász István, VIII. oszt. tanuló, a »Régi szegedi főgymn. tanulók alapítványá«-ból 44 frttal.

6. Pálffy Sándor, III. B) oszt. tanuló, dr. Kiss János, a Szent-István-Társulat igazgatója adományából 150 frttal.

7. Dewald Vilmos, VII., Miskolczi István IV. A) és Traum Péter IV. B) oszt. tanulók két-két arannyal, Nagy László, II. A), Mogán Ákos, II. B), Lakó József, I. B) és Laskovits János, I. C) oszt. tanulók egy-egy arannyal Debreczeni János egri apátkanonok adományából.

8. Spitzer József, V. és Juhász István, I. A) oszt. tanulók egy-egy arannyal dr. Zápory Nándor helybeli orvos adományából.

V. A műténeken tanúsított buzgóságért:

Vágó Pál, III. A) oszt. tanuló Rényi Gyula szeged-csongrádi takaréktári pénztárnok adományából egy arannyal.

VI. A szabadkézi rajzolásban tett kitűnő előmenetelért:

Károlyi Lajos, VIII. oszt. tanuló három arannyal.

TANÁRI KAR.

A) A kötelezett tantárgyak tanárai.

Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket elő- adott	Osztályok, melyekben elő- adott	Heti órái- nak száma	Észrevételek
1	Magyar Gábor r. tanár	Történelem	III. A. VIII.	7	Igazgató.
2	Balogh Sándor h. tanár	Számtan Phys. földrajz	I. A. I. B. I. C. II. A. II. B. III. B.	19	—
3	Bite Béla h. tanár	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv Széppírás	I. A. I. B. I. B. I. B. I. B. I. C.	19	Az I. B. osztály főnöke.
4	Cserép Sándor r. tanár	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv Magyar irod. olvasmány. görög irod. és műv. tört. Széppírás	III. A. VI. VIII. V. VI. I. A.	15	Értekezleti jegyző, a tanár- könyvtár gond- noka.
5	Fekete Ipoly r. tanár	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv Görög nyelv	II. A. II. B. III. B. III. B. III. B. VIII.	19	A III. B. osztály főnöke.
6	Finda Antal r. tanár	Történelem Földrajz	III. B. VI. I. A. I. B. I. C.	19	—
7	Hadady Géza r. tanár	Magyar nyelv Német nyelv Latin nyelv	IV. B. IV. A. IV. B. VI. IV. A.	19	A IV. A. osztály főnöke.

Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket előadott	Osztályok, melyekben előadott	Heti óráinak száma	Észrevételek
8	Kátay Lajos világi	Rajzoló mértan	I. C. III. A. III. B.	7	Főreáliskolai rendszer és gymnasiumi kiegészítő rajztanár.
9	Kovács ev. János r. tanár	Vallásitan Magyar nyelv Latin nyelv	IV. A. IV. B. II. B. IV. A. II. B.	18	Hitelemző. A II. B. osztály főnöke.
10	Madarász Pál r. tanár	Latin nyelv Görög nyelv Szépiírás	IV. B. VI. VI. II. B.	18	A IV. B. osztály főnöke.
11	Dr. Móczár József r. tanár	Magyar nyelv Latin nyelv	I. C. I. C. V.	19	Az I. C. osztály főnöke. Az ifjúsági kiskönyvtár gondnoka.
12	Nováky Bertalan világi. r. tanár	Rajzoló mértan és szabadkézi rajz Rajz	I. A. I. B. II. A. II. B. IV. A. IV. B V—VIII.	24	A rajz-szertár felügyelője.
13	Orafcsik József r. tanár	Magyar nyelv Latin nyelv Görög nyelv Szépiírás	II. A. II. B. VII. II. A.	18	A II. A. osztály főnöke.
14	Pap János r. tanár	Mennyiségtan	III. A. III. B. IV. A. IV. B	12	—
15	Pap József r. tanár	Földrajz Történelem	II. A. II. B. IV. A. IV. B. V. VII	19	A földrajzi szertár gondnoka.
16	Safrán József r. tanár.	Vallásitan Magyar nyelv és irodalom Bölcs. előtan	V—VIII. VII. VIII. VIII.	17	Hitelemző, a VII. osztály főnöke, az ifj. önképző-kör vezetője, az ifjúsági se. élyző-egyesület felügyelője, az ifj. nagyobb könyvtár gondnoka.

Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket elő- adott	Osztályok, melyekben elő- adott	Heti órái- nak száma	Észrevételek
17	Schandi Miklós r. tanár	Természettan Psys. földrajz Mennyiségtan	VII. VIII. III. A. V. VII.	17	A VII. osztály fő- nöke. A termé- szettani szertár őre. Az énekkar felügyelője.
18	Szinger Kornél r. tanár	Magyar nyelv Német nyelv és irodalom	V. III. A. III. B. V. VII. VIII.	19	Az V. osztály főnöke.
19	Timina Ödön világi, r. tanár	Tornázás	I—VIII.	26	A tornaszerek felügyelője.
20	Varjú János r. tanár	Magyar nyelv Latin nyelv Magyar irod. olvasmány görög irod. és műv. tört.	III. A. III. A. VII. VII. VIII.	19	A III. A. osztály főnöke.
21	Váradi Károly r. tanár	Magyar nyelv Latin nyelv Görög nyelv	I. A. I. A. V.	18	Az I. A. osztály főnöke, a philo- logiai szertár őre.
22	Zvér Endre r. tanár.	Vallásstan Természetrajz Mennyiségtan	I. C. IV. A. IV. B. V. VI VI. VIII.	18	Hitelemző. A VI. osztály főnöke, a természetrajzi és vegytani szer- tár őre.

Jegyzet. A nem kath. vallású tanulók vallásukban saját lelkészeiktől nyertek oktatást.

B) A nem kötelezett tantárgyak tanárai.

Bartos Fülöp, főreálisk. r. tanár, tanította a francia nyelvet hetenkinti 4 órában.

Varjú János, főgymn. r. tanár, okl. gyorsíró, a gyorsírást hetenkinti 2 órában.

Szögedi Endre, a városi zeneiskola igazgatója, az éneket hetenkinti 2 órában.

Nováky Bertalan, főgymn. rajztanár, a szabadkézi rajzot hetenkinti 4 órában.

ELŐADOTT TANANYAG.

Első A., B. és C. osztály.

Osztályfőnökök: A. osztályban: *Várad* *Károly*, B. osztályban: *Bite Béla*, C. osztályban: *Dr. Móczár József*.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. A hitről. Az apostoli hitvallás. Az Isten tiz- s az anyaszentegyház öt parancsa. A szentségekről s az imádságról. Tankönyv: Nagy katekizmus. Eger, 1881. Tanár: I. A. és I. B. osztályban: *Bite Béla*, I. C. osztályban: *Zvér Endre*.

Magyar nyelv, hetenkinti 6 órában. A hangok. A mondatok nemei. A mondat és beszédrészek megkülönböztetése. Az ige, mint állítmány, az igék nemei s a személyragok. Az állítás módjai. Az igeidők és az igeragozás áttekintése. A többi mondatrészek: alany, tárgy, határozók, jelző és kiegészítő. A névragozás példákban. A szóképzés: a szótövek és képzők megkülönböztetése, ige- és névszó-képzés. A szó-összetétel. Prózai olvasmányok: népmesék, tanító-mesék, leírások, népelet, a magyar föld, a hunok és a magyarok történetéből, görög mondák, az állatvilágból. Költemények: a Népköltési gyűjteményből, Arany-, Petőfi- és Gyulaitól. — Értelmes és hangsúlyozott olvasás, tartalmi és nyelvtani fejtegetések, versek beemlézése és elszavalása. Kéthetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Szinnyei, Iskolai magyar nyelvtan. I. r. Budapest, 1891. U. a. Magyar olvasókönyv. I. r. Budapest, 1891. — Tanárok: I. A. osztályban: *Várad* *Károly*, I. B. osztályban: *Bite Béla*, I. C. osztályban: *Dr. Móczár József*.

Latin nyelv, hetenkinti 7 órában. Írás és olvasás, egyszerű mondatok, a nevek fogalma, a nevek declinációi, a melléknév egyeztetése a maga főnévvel, a melléknevek fokozása, a névmások, a számnevek, elüljárók, a rendes igehajlítás főbb alakjai. A tanultaknak megfelelő fordítások és elemzések. Hetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Szepesi-

Tóth, Latin nyelvtan, I. r. Budapest, 1887. — Tóth Latin gyakorló- és olvasókönyv. Budapest, 1887. Tanárok : I. A. osztályban : *Váradí Károly*, I. B. osztályban : *Bite Béla*, I. C. osztályban : *Dr. Móczár József*.

Földrajz, hetenkinti 4 órában. Magyarország és Európa államainak természeti viszonyai : ezek főbb topographiai adatai, a városok és vidékek néprajza a lakosok főbb foglalkozásának ismertetésével, nemkülönbén a feltünőbb föld- és közetnemeknek, jellemző növényeknek s állatoknak szemléltető leírása. Tankönyv : Dr. Brózik Károly és Pászlavszky József, Földrajz, I. r. Budapest, 1891. Tanár : *Finda Antal*.

Számтан, hetenkinti 3 órában. A tizes számrendszer. A négy számolási művelet egész számokkal és tizedes törtekkel ; a számok oszthatósága, a legkisebb közös többes, a legnagyobb közös osztó ; a tört mint hányados és viszony ; közönséges törtekkel való számolás. A méter-mérték ismertetése ; időszámítás. Tankönyv : Mocnik-Schmidt, Számтан. Budapest. 1894. Tanár : *Balogh Sándor*.

Rajzoló mértan, hetenkinti 3 órában. A síkmértani elemek. Pontok, vonalak és szögek fekvési és mérési viszonyai. A síkidomok — három-, négy- és a sokszögeknek — fontosabb tulajdonságai, területök meghatározása. A kör és ahhoz tartozó nevezetesebb egyenesek ismertetése. Mértani díszítmények rajzolása a mértanban tanult idomok felhasználásával, rendszeresen haladó táblarajzok után rajzeszközökkel, majd pedig szabadkézzel. Tankönyv : Landau és dr. Wohlrab. Rajzoló geometria. I. füzet. Budapest, 1890. Tanárok : I. A. és I. B. osztályban : *Nováky Bertalan*, I. C. osztályban : *Kátay Lajos*.

Szépírás, hetenkinti 1 órában. Tanárok : I. A. osztályban : *Cserép Sándor*, I. B. és I. C. osztályban : *Bite Béla*.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. A rendgyakorlatok, egyszerű szabadgyakorlatok, szerelvényeken : a tám-, függés s lengés-gyakorlatok, magas és távugrás. Tanár : *Timina Ödön*.

Második A. és B. osztály.

Osztályfőnök : A. osztályban : *Oraltsik József*, B. osztályban : *Kovács János*.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. A kath. egyház szertartásainak magyarázata Tankönyv : Ivánkovits János. A ker. egyház szertartásainak és ünnepeinek rövid értelmezése. Szeged, 1887. Tanár : *Fekete Ipoly*.

Magyar nyelv, hetenkinti 5 órában. Ragos határozók ; névutós határozók ; az összetett mondatok fogalma ; mellé és alárendelt mondatok ; egyenes és függő beszéd ; határozó mondatok ; összevont és többszörösen

összetett mondatok ; mellékmondatok rövidítése. Elbeszélő prózai és költői olvasmányok az olvasókönyv alapján. Az olvasmányok tartalmi magyarázása és azok tartalmának szabadon való elbeszélése. Köttemények szaválása. Kéthetenkint egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv : Szinnyi József, Iskolai Magyar nyelvtan, II. Budapest, 1891. — U. a. Magyar olvasókönyv, II. Budapest, 1890. Tanárok : II. A. osztályban : *Orafsik József*, II. B. osztályban : *Kovács János*.

Latin nyelv, hetenkinti 7 órában. Az alaktan befejezése, főleg : genus-szabályok, teljes coniugatio, a szóképzés elemei. A fő- és mellékmondatok megkülönböztetése kötőszók szerint. Összefüggő olvasmányul : A rómaiak történetéből : A római királyokról, 1—10, továbbá 3 mese fordítása és könyvnélkül való megtanulása. A szókincs megfelelő bővítése egyes mondatok és összefüggő olvasmányok alapján kapcsolatban a szóképzési csoportok összeállításával. Hetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv : Szepesi-Tóth, Latin nyelvtan, I. r. Budapest, 1887. — Tóth, Gyakorló és olvasókönyv, Budapest, 1887. Tanárok : II. A. osztályban : *Orafsik József*, II. B. osztályban : *Kovács János*.

Földrajz, hetenkinti 4 órában. Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália. Ezek természeti viszonyai, topographiai adatok, a városok és vidékek néprajza, a lakosság főbb foglalkozásának ismertetése, a feltűnőbb föld- és közetnemeknek, -jellemző növényeknek s állatoknak lehetőleg szemléltető leírása. Tankönyv : dr. Brózik Károly és Paszlavszky József. Földrajz, II. r. Budapest, 1890. Tanár : *Pap József*.

Számтан, hetenkinti 4 órában. A négy alapművelet közös és tizedes törtekkel ; rövidített számműveletek, az u. n. számtani műveletek korlátolt pontossággal. Az arányosság fogalmának fejtegetése, olasz számolásmód, egyszerű hármasszabályhoz tartozó föladatok megfejtése a kettős tétel s aránylatok szerint. Mértani viszonyok és arányok elemei ; százalékszámítás és egyszerűbb alkalmazásai. Tankönyv : Moenic-Schmidt, Számтан. Budapest, 1894. Tanár : *Balogh Sándor*.

Rajzoló mértan, hetenkinti 3 órában. Testmértani elemek. Az egyenes és síkok abszolút és relatív helyzete. Lapszögek és szögletek. A fontosabb testek, a — kocka, hasáb, gúla, szabályos testek, henger, kúp és gömb — tulajdonságai, hálózata, felületének és köbtartalmának kiszámítása azok hasonlósága, összeillősége és symmetriája. A fönt elősorolt testek mintáinak előállításai. Síkéitmények rajzolása a symmetria fölhasználásával, tollal kihúzva. Tankönyv : Landau és Dr. Wohrab, Rajzoló geometria, II. füzet Budapest, 1890. Tanár : *Nováky Bertalan*.

Szépírás, hetenkinti 1 órában. Tanárok : II. A. osztályban : *Orafsik József* II. B. osztályban : *Madarász Pál*.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok, egyszerű és összetett könnyebb szabadgyakorlatok ; szerelvényeken : tám-, függés- és lengésgyakorlatok ; magas távugrás. Tanár: *Timina Ödön*.

Harmadik A. és B. osztály.

Osztályfőnökök: A. osztályban: *Varjú János*, B. osztályban: *Fekete Ipoly*.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. Az ó-szövetség története. Tankönyv: Róder Alajos, Biblia, I. r. Budapest, 1874. Tanárok: III. A. osztályban: *Cserép Sándor*, III. B. osztályban: *Fekete Ipoly*.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. A nyelvtan rendszeres áttekintése. A hangsúlyos vers ismertetése. Összefüggő történeti olvasmány ; elbeszélő költemények. Szaválás. Kéthetenkint egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Dr. Szinnyei József. Rendszeres magyar nyelvtan. Bpest, 1885. U. a. Magyar olvasókönyv, III. r. Bpest, 1885. Tanárok: III. A. osztályban: *Varjú János*, III. B. osztályban: *Fekete Ipoly*.

Német nyelv, hetenkinti 4 órában. A leghasználtabb szók hegyakorlása egyszerű mondatok alapján. Könnyebb szövegű prózai és verses olvasmányok fordítása és betanulása. Ezek alapján a német nyelvtan hang- és alaktani része rövid kivonatban a gyenge és erős igehajlítással bezárólag. A nyelvtanból a megfelelő magyar mondatok fordítása németre. Kéthetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Dr. Szemák, Német nyelvtan, I. r. Budapest, 1892. U. a. Német olvasókönyv I. Budapest, 1890. Tanár: *Szinger Kornél*.

Latin nyelv, hetenkinti 6 órában. Szókötéstan. Az infinitivusi és participialis mondat szerkezet gyakorlati ismertetése. Az egyszerű mondat rendszeres tárgyalása. Szótanulás, kapcsolatban az olvasmánnyal. Olvasmányok: Gnomaszzerű versek hexaméterekben, összefüggőbb költői szemelvények. Liviusból: A római köztársaság első évei: 1—21. A néptribunatus behozatala 1—17. C. Marc. Coriolanus 1—4. Phaedrusból: 6 mese. A mondattani szabályoknak megfelelő mondatok és összefüggő olvasmányok fordítása magyarból latinra. Hetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Szepesi-Tóth, Latin nyelvtan, II. rész. Mondattan. Budapest, 1887. Dr. Tóth, Latin olvasókönyv. Budapest, 1891. Tanárok: III. A. osztályban: *Varjú János*, III. B. osztályban: *Fekete Ipoly*.

Történelem és politikai fődradz, hetenkinti 4 órában. Az első és második időszakban Magyarország története egészen. A harmadik időszakban: A magyar királyság és Ausztria területe és alkotó részei: a magyar

állam népessége nyelv, vallás és foglalkozás tekintetében. A magyar állam anyagi és szellemi műveltsége, alkotmánya, törvénykezése és közigazgatása. Ausztria koronaországainak áttekintése. Közös ügyek. A monarchia nemzetközi képviselője. Tankönyv: Horváth-Marczali. A magyarok története, Budapest, 1890. Hauke-Cherven. Az osztrák-magyar monarchia földirata. Budapest, 1891. Tanárok: III. A. osztályban: *Magyar Gábor*, III. B. osztályban: *Finda Antal*.

Physikai és matematikai földrajz, hetenkinti 2 órában. Physikai jelenségek: halmaz állapotok, erők, nehézkedés, az egyensúly és mozgás fontosabb jelenei s főbb törvényei; a vízről, a levegőről. A hőtán, fénytán, továbbá a villamosság és delejesség tanainak alapvonalai. A földterület physikai jelenségei a szárazon, vízen, a levegőben. A föld, mint csillag, matematikai fölosztása és méretei, mozgásai; földövek, évszakok, klíma. Tankönyv. Dr. Schmidt Ágoston. Physikai földrajz. Budapest, 1894. Tanárok: III. A. osztályban: *Schandl Miklós*, III. B. osztályban: *Balogh Sándor*.

Számтан, hetenkinti 3 órában. Az összetett hármasszabály; kamatszámolás; lerovatszámolás; határidőszámolás; láncszabály; az arányos osztás. Elegyítési föladatok. Tankönyv: Mocnik-Schmidt, Számтан. Bpest, 1894. Tanár: *Pap János*.

Rajzoló mértán, hetenkinti 2 órában. A szerkesztő síkmértán. Az egyenes vonalú idomok — négyzet, dülény, ferdény, stb. — szerkesztése. A hasonlóság, összeillőség és symmetria fogalmának kibővítése. A mértán alkalmazása a rajzolásnál és mérésnél. A területek átváltoztatása, tekintettel azok könnyebb kiszámíthatására. Helyszín-rajzok készítése. Tankönyv: Landau és dr. Wohrab, Rajzoló geometria, III. r. Budapest, 1890. Tanár: *Kátay Lajos*.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok: egyszerű és összetett szabadgyakorlatok; szerelvényeken: a tám-, függés- és lengés-gyakorlatok; magas- és távugrás. Tanár: *Timina Ödön*.

Negyedik A. és B. osztály.

Osztályfőnökök: A. osztályban: *Hadady Géza*, B. osztályban: *Madarász Pál*.

Vallástán, hetenkinti 2 órában. Jézus Krisztus élettörténete, az apostolok cselekedetei és Palesztina földrajza. Tankönyv: Róder A., Nagy Biblia, II. r. Eger, 1874. Tanár: *Kovács János*.

Magyar nyelv, hetenkinti 4 órában. A stílus általános törvényei. A prózai és költői stílus különbségei tüzetesen; a hangsúlyos és mértékes verselés. Költői és prózai olvasmányok. Kéthetenkint egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Névy László, Stilisztika, I. r. Budapest, 1893. — Arany

János, Toldi. Magyarázta Lehr A. Budapest, 1893. Tanárok : IV. A. osztályban : *Kovács János*, IV. B. osztályban : *Hadady Géza*.

Német nyelv, hetenkinti 3 órában. Szótanulás etymologikus csoportokban. A német társalgási nyelvben leginkább használt kifejezések és szólásmódok, kérdések és feleletek alakjában tárgyak szerint csoportosítva. Könnyebb szövegű prózai és verses olvasmányok fordítása és betanulása. Ezek alapján a német nyelvtan hang- és alaktani részének rendszeres előadása a szóképzéssel bezárólag. A mondattan elemei. Magyar mondatok fordítása németre a nyelvtani anyag begyakorlására. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv : Szemák. Elméleti és gyakorlati német nyelvtan, II. r. Budapest, 1893. U. a. Német olvasókönyv. II. r. Budapest, 1892. Tanár : *Hadady Géza*.

Latin nyelv, hetenkinti 6 órában. Az idő- és módtannak rendszeres tárgyalása ; oratio obliqua ; a latin periodus gyakorlati ismertetése. Prózai olvasmányok. Decemviri, 1—25. De Veiorum expugnatione, 1—10. De clade Caudina, 1—20. A prosodia és metrika előrebocsátása után költői olvasmányok Ovidiusból : De Romulo Remoque. Quomodo Gabii capti sint. De Fabiis. De morte Remi. Quomodo Romani Sabinis concilientur. De Romulo Quirino. De prudentia Bruti. De quattuor humani generis aetatibus. — Hetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv : Szepesi-Tóth, Latin nyelvtan, II. Budapest, 1887. Dr. Tóth, Latin olvasókönyv. Budapest, 1892. Tanárok : IV. A. osztályban : *Hadady Géza*, IV. B. osztályban : *Madarász Pál*.

Történelem, hetenkinti 3 órában. A hajdankori népek rövid ismertetése ; a görögök, a rómaiak története és társadalmi élete a császárság koráig. Tankönyv : Vaszary, Egyetemes világtörténet, I. r. Budapest. 1892. Tanár : *Pap József*.

Természetráaj, hetenkinti 3 órában. Ásványtan : az ásványok külső és belső tulajdonságai ; a chemiai összetételre alapított öt főosztály ismertetése s ezekből az ásványrendszer megállapítása főbb vonásokban. Közöttan : az egyszerű kőzetek megismertetése ásványtani alapon s az összetettebb kőzetek általánosan elterjedt, nevezetesebb fajai. A geologia alapvonalainak ismertetése. Tankönyv : Dr. Róth-Szterényi, Ásvány-, kőzet- és földtan, Budapest, 1890. Tanár : *Zvér Endre*.

Algebra, hetenkinti 3 órában. Bevezetés az Algebrába. Összeadás és kivonás egész számokkal. Sokszorozás egész számokkal, kiterjeszkedve a kéttagúak négyzetének és köbének képzésére. Osztás egész számokkal, kiterjeszkedve a geometriai háladványok képletére. Ugyanazon műveletsorozat törtszámokkal. Elsőfokú egyenletek egy ismeretlennel. Arányok és aránylatok. Tankönyv : Dr. Lutter Nándor, Betűszám. Budapest, 1891. Tanár : *Pap János*.

Rajzoló mértan, hetenkinti 2 órában. A szerkesztő síkmértan. Görbe vonalú idomok. A körtan kibővítése és az ebbe vágó földványok ; két kör viszonyos fekvése. A legfontosabb görbe vonalok, különösen a kúpszeletek által képződők és azok szerkesztése. Rövid áttekintése a négy osztályban tanultaknak. Tankönyv : Landau és dr. Wohlrab, Rajzoló geometria, III. r. Budapest, 1889. Tanár : *Nováky Bertalan*.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok ; összetett szabadgyakorlatok ; szerelvényeken : a tám-, függés-, föllendülés-, lengés-, forgás-gyakorlatok ; magas- és távugrás. Tanár : *Timina Ödön*.

Ötödik osztály.

Osztályfőnök : Szinger Kornél.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. A hitről. Tankönyv : Makra-Rózsa. A kath. vallás tankönyve, I. r. Szeged, 1888. Tanár : *Sáfrán József*.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. Az írásművek szerkesztésének általános törvényei ; a nyelvbéli előadás ; párbeszéd és magánbeszéd ; a levél alak ; a szónoki forma ; az előadás általános formái ; leírás, elbeszélés, értekezés. Költői és prózai olvasmányok, ezekkel kapcsolatban havonkint egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyv : Névy László, Stilisztika, II. r. Budapest, 1891. — Greguss-Beöthy, Magyar balladák. Budapest, 1891. Tanár : *Szinger Kornél*.

Német nyelv, hetenkinti 3 órában. A német társalgási és irodalmi nyelvben leginkább használt szók és kifejezések rendszeres tárgyalása és begyakorlása kérdések és feleletek alakjában. Válogatott prózai olvasmányok fordítása és elemzése az alaktan ismételtsére és a mondatlani anyag begyakorlására. Rendszeres mondatlan, a megfelelő magyar mondatok fordítása. Herder »Cid«-jéből válogatott románczok fordítása s ezek tartalmának szabad előadása német nyelven. A szebb románczok szavalaatra. A románcz elmélete és története. Herder élete és működése német nyelven. Havonkint egy írásbeli dolgozat. Tankönyv : Szemák, Német Olvasókönyv, III. r. Budapest, 1894. Ugyanaz : Német mondatlan. Budapest, 1891. Tanár : *Szinger Kornél*.

Latin nyelv, hetenkinti 6 órában. Nyelvtani ismételések, irálytani és szóbeli gyakorlatok. Prózai olvasmány : T. Livius XXI. 1—30. — XXII. 6. 7. 8. 16. 17. 18. 40. 54. — Költői olvasmány ; Tibullus XLII. Propertius XLVIII. Ovid. LV. Martialis LXXIII. — G. Val. Catull. IV. XIII. Q. Hor. Carm. XXIV. XXIX. XXX. XXI. XXVIII. XL. — A prosodiai és metrikai ismeretek bővítése. — Havonkint két órában iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv : Bartal-Malmosi, T. Livii ab urbe condita lib

XXI. XXII. Budapest, 1882. Pirchala Imre, Anthologia latina Budapest, 1891. Tanár: *Dr. Móczár József*.

Görög nyelv, hetenkinti 5 órában. Attikai alaktan elemei: fő- és melléknevek ragozása, igehatározók, névmások és számnevek az ω -végzetű rendes igehajlítás megfelelő fordítási gyakorlatokkal. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. — Tankönyv: *Dr. Maywald József*, Görög nyelvtan. Budapest, 1891. U. a. Görög-gyakorló-könyv. Budapest, 1893. Tanár: *Váradi Károly*.

Magyar irodalmi olvasmány, görög irodalom és művelődéstörténelem, hetenkinti 2 órában. Hunyadi János. Szemelvények Révay, Virág, Baróti Szabó Dávid és Berzsenyi verseiből. Kazinczy és Berzsenyi levelezései. Kölcsey: Védelem P. J. számára; Magyar Játékszin; Emlékbeszéd Kazinczy felett; A magyar nyelv ügyében. Kármán munkáiból: Előszó az Urania I., II. kötetéhez. A nemzet csinosodása. Mindezek tartalmi és tárgyi magyarázata, az irodalomtörténeti vonatkozások felvilágosítása. — Thukydides műve egészének és részének feltüntetése mellett a II. 34—46; 47—54; 59—65. — VI. 8—14; 30—32, VII. 10—17; 42—87. A tartalom kikerekítésén kívül a beszédek szerkezete. A görög állami régiségeknek párhuzamos, időnkint összefoglaló ismertetése, különösen a dór-államok és Athen alkotmányos szervezete. Tankönyv: *Dr. Jancsó B.* Magyar irodalmi olvasmányok. V. oszt. Budapest, 1890. — *Szilasi Móricz*, Szemelvények Thukydidesből, Budapest, 1891. — *Szerelemhegyi Tivadar*. Görög állami régiségek. Budapest, 1891. Tanár: *Cserép Sándor*.

Történelem, hetenkinti 3 órában. A római császárság. A kereszténység alapítása és emelkedése. A barbárok betelepődése a nyugoti birodalomba. A mohamedanizmus. A nyugati császárság megújítása. Új népek bevándorlása és megtelepedése. A hűbériség. A császárság és pápaság küzdelme. Keresztes háborúk. A középkori intézmények bomlása. Tankönyv: *Vaszary*, Egyetemes világtörténet, II. r. Budapest, 1892. Tanár: *Pap József*

Természetrész, hetenkinti 2 órában. Növénytan. A növények boncz-tani szerkezete általános vonásokban. A virágos növények testének külső tagoltsága, lehetőleg élőpéldányokban bemutatva. A növények életfolyama főbb vonásokban. A megismertetett növények csoportosítása a természetes rendszernek megfelelőleg. A nevezetesebb rendszerek s Linné seregeinek megismertetése. A közönségesebb fák s nevezetesebb ipari és gazdasági növények. A növények földrajzi elterjedése, különös tekintettel honunk virányára. Tankönyv: *Dr. Róth-Schuch*. A növénytan alapvonalai Budapest, 1892. tanár: *Zvér Endre*.

Mennyiségtan, hetenkinti 4 órában a) Algebra. Ismétlések. Elsőfokú egyenletek egy és több ismeretlennel. A kéttagúak magasabb pozitív egész

hatványai ; Pascal-fele háromszög. Számítási haladvány. Számolás gyökjelekkel. Négyzet-gyök és az ismeretlenek kiszámítása másodfokú egyenletekben. Kőb-gyök. Tankönyv : Dr. Lutter Nándor, belütszámítási, Budapest, 1891. — *b)* Geometria. A planimetria főtételei. Tankönyv : Dr. Lutter Nándor, Mértan Budapest, 1891. Tanár : *Schandl Miklós*.

Szabadkézi és geometriai rajz, hetenkinti 2 órában. Görög szalagdíszek és díszítmények, stilizált levelek. Arabs szalagdíszek és díszítmények ; középkori román-, gót-díszítmények : renaissance-díszítmények. A rajzok egyszerű színezéssel készültek, Vidéki, Balló és Hauselmann művei nyomán. Tanár : *Nováky Bertalan*.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. A rendgyakorlatok, az alsóbb osztályok anyaga bővítve ; összetett szabadgyakorlatok, szerelvénnyek ; a tám-, nyíktám, függés-, hajlított karonfüggés-, lengés-, forgás-gyakorlatok, magas- és távugrás. Tanár : *Timina Ödön*.

Hatodik osztály.

Osztályfőnök : Zvér Endre.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. A parancsolatokról. Tankönyv : Makra Rózsa. A kath. vallás tankönyve, II. r. Szeged, 1888. Tanár : *Sáfrán József*.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. Rethorika, a prózai műfajok elméleti ismertetése s megfelelő prózai művek olvasatása. Költői olvasmány : Shakspeare Coriolanusa, ennek tartalmi magyarázata a drámai szerkezet feltüntetésével. Havonkint egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyv : Névy László, Rethorika. Budapest, 1885. — U. a. Olvasmányok a rhetorikához. Budapest, 1892. Shakspeare, Coriolanus. Ford. Petőfi, magyarázta Névy L. Tanár : *Cserép Sándor*.

Német nyelvtan, hetenkinti 3 órában. Az előbbi osztály anyagát folytatólag a német társalgási és irodalmi nyelvben leginkább használt szók és kifejezések rendszeres tárgyalása és begyakorlása kérdések és feleletek alakjában. Válogatott prózai olvasmányok fordítása, ezek tartalmának szabad előadása német nyelven, a szöveg elemzése a nyelvtani anyag folytonos ismétlésére. Goethe, Schiller és Bürger válogatott balladáinak fordítása, ezen balladáknak tartalma és széptani elemzése német nyelven. A híresebb balladák szavalata. A ballada elmélete és története a németeknél. A német verstan rövid kivonatban. Bürger élete és működése német nyelven. Havonkint egy írásbeli dolgozat. Tankönyv : Szemák, Német olvasókönyv, III. r. Budapest, 1894. Tanár : *Hadady Géza*.

Latin nyelv, hetenkinti 6 órában. Nyelvtani ismételések és szóbeli gyakorlatok mellett olvastattak: Sall. Cat. egészen. — P. Verg. Mar. Aen. I. 1—157, 697—756. II. egészen. — Cic. De imperio Cn. Pomp. — Az olvasmányok alaki és tárgyi magyarázata, szebb részletek könyv nélkül. A régiségtani ismeretek kiszélesítése. A tárgyalt írók élete és irodalmi munkássága az illető műfaj többi művelőinek vázlatos ismertetésével. Havonkint két órában iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Bartal-Malmosi, Sall. Cat. Bpest 1880. — Pirchala, Verg. Aeneis Bpest 1881. — Köpesdy, Cic. De imperio Cn. Pomp. Budapest, 1886. Tanár: *Madarász Pál*.

Görög nyelv, hetenkinti 5 órában. Az egész ijetan s az idő- és módtan legfőbb pontjai. — Xenophon élete I—III. Xen. An. I. 1. 1—9. 2. 1—19. 4. 1—18. 5. 1—12. 6. 1—7. 7. 1—4. Mem. I. 5. 1. 7. — Tankönyv: Dr. Maywald József, Görög nyelvtan, Budapest, 1892. U. a. Görög gyakorló- és olvasókönyv Xenophonból Budapest, 1888. Tanár: *Madarász Pál*.

Magyar irodalmi olvasmány, görög irodalom és művelődéstörténelem, hetenkinti 2 órában Mindszenti Gábor naplója; Szalárdi János siralmas magyar krónikájából: Bethlen Gábor uralkodása; Kemény János önéletírásából; Bethlen Gábor menyegzője és halála; Cserei Mihály históriájából: Apaffy és Teleky Mihály; Apor Péter Metamorphosisából: Mikes Kelemen törökországi leveleiből; Zrinyi Miklós: A török Afium ellen való orvosság; Pázmány Péter: A magunk ismeréséről; Horváth Mihály: Fráter meggyilkoltatása; Pauler Gyula: Zrinyi Miklós jellemzése. — Iliasból: I., VI., IX., XVIII., XXIII. és XXIV. ének. Odysseiából: I., V., VI., XI., XVI., XVII., XVIII. XXII., XXIII., XXIV. ének. — Görög hitéleti és magánrégiségek, görög művészeti emlékek. — Tankönyv: Dr. Jancsó, Magyar irod. olvasmányok. II. Budapest, 1891. Dr. Csengeri, Homeros Iliása. Budapest, 1891. Dr. Gyomlay, Homeros Odysseiája. Budapest, 1891. Szerelemhegyi Tivadar, Görög hitéleti s magánrégiségek és a görög művészet története. Budapest, 1891. Tanár: *Cserép Sándor*.

Történelem, hetenkinti 3 órában. A újkor története a bécsi congressusig. A fölfedezések, a tudomány és a művészet ujjaéledése. A vallásos reform. A vallásos és a nemzeti háborúk. A fejedelmi absolutizmus kora. A francia forradalom és Napoleon kora. Tankönyv: Vaszary, Egyetemes világtörténet. III. r. Budapest, 1892. Tanár: *Finda Antal*.

Természetrajz, hetenkinti 3 órában. Állattan. Az állat életműködései általában. Az állatok szervezetei és szervrendszerei. A hét típus s az ezek keretében levő osztályok rendszeres tárgyalása. A nevezetesebb állatfajok leírása. Az állatok földrajzi elterjedése. Tankönyv: Dr. Róth-Váangel, Az állattan alapvonalai. Budapest, 1892. Tanár: *Zvér Endre*.

Mennyiségtan, hetenkinti 3 órában. *a)* Algebra. Ismétlések. A hatványozás általánosítása. (Negatív kitevők és alkalmazásuk a tízes számrendszerben, tört kitevők.) Brigg-féle logaritmusok; log. egyenletek. — *b)* Geometria. Síkháromszögtan. A hegyes szög függvényei, kapcsolatban a derékszögű háromszög kiszámításával. A szög-függvények értelmezése tetszőleges szögekre. Szögek összegének és különbségének függvényei. Ferdeszögű háromszögek és sokszögek megfejtése. A pont koordinátái. Két pont távolsága. Algebrai kifejezések graphikai ábrázolása. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Betűszám. Budapest, 1891. — U. a. Mértan. Budapest, 1891. Tanár: *Zvér Endre*.

Szabadkézi és geometriai rajz, hetenkinti 2 órában. Lapminták után: renaissance, gót, görög és magyar motivumú díszítmények. Domború minták után: mértani és építészeti jellegű testformák különféle stílusú ékítmények, rozetták, stilizált levelek, virágok, stb. A rajzok részint színezéssel, részint árnyékolással irón és krétával készültek, Vidéki, Balló, Hauselmann. Várdai és az állami paedagogium gypsöntő műhelyéből szerzett domború minták után. Tanár: *Nováky Bertalan*.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok helyben és menetközben; összetett szabadgyakorlatok; botgyakorlatok; szerelvényeken: a tárn- és nyíktámlengések, hajlítottkarú függésben lengések, föl- és átlendülések, forgások, magas- és távugrás gyakorlatok. Tanár: *Timina Ödön*.

Hetedik osztály.

Osztályfőnök: Schandl Miklós.

Vallásstan, hetenkinti 2 órában. A malaszt eszközeiről. Tankönyv: Makra-Rózsa. A kath. vallás tankönyve, III. r. Temesvár. 1887. Tanár: *Sáfrán József*.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. A verstani szabályok áttekintése és alkalomszerű ismételése. A költői műfajok elmélete, tekintettel történeti fejlődésükre. Költői magánolvasmány mellett megfelelő aesthetikai és poetikai értekezések iskolai olvasása. Remekművek tagláló ismertetése. Havonként egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyv: Név László, Poetika, Budapest, 1892. — U. a. Olvasmányok a poetikához, Budapest, 1885. Tanár: *Sáfrán József*.

Német nyelv, hetenkinti 3 órában. Goethe, Hermann und Dorothea cz. művének fordítása. A mű széptani elemzése és az egyes énekek tartalma német nyelven. Az idyllikus epos és sajátosságai. Goethe élete és működése német nyelven. Az idyllikus epos és sajátosságai. Goethe élete és működése német nyelven. Schiller Wilhelm Tell-jének fordítása. A mű

széptani elemzése és az egyes felvonások tartalma német nyelven. A dráma és sajátosságai. Schiller élete és működése német nyelven. Válogatott prózai olvasmányok és versek fordítása, ezek tartalma német nyelven, a szöveg elemzése a nyelvtani anyag folytonos ismétlésére. Szébb versek, nemkülönben az olvasott epos és dráma szébb helyeinek szavalata. Havonként egy írásbeli dolgozat. Tankönyv: Szemák, Német olvasókönyv, IV. r. Budapest, 1890. Schnabl, Goethes Hermann und Dorothea. Heinrich, Schiller's Wilhelm Tell. Tanár: *Szinger Kornél*.

Latin nyelv, hetenkinti 6 órában. Nyelvtani ismétlések, irálytani szóbeli gyakorlatok. Prózai olvasmányok: M. T. Ciceronis or. pro Sex. Rosc. Am. 2-ik fele és De imperio Cu Pomp. egészen. — M. T. Ciceronis epist. ad Fam. V. 7, 12. XIV. 2., 4., XVI. 1. I. 7. X. 4. Ad Att. I. 19. II. 22. III. 1—6, IV. 1. 2. — Költői olvasmány: Verg. Aen. II. VI. Az olvasmányok alaki és tárgyi magyarázata; szébb részletek könyv nélkül. A régiség-tani ismeretek kiszélesítése. A tárgyalt írók élete és irodalmi munkássága az illető műfaj többi művelőinek vázlatos ismertetésével. Fordítás magyarból latinra: Vagács és Schiebinger, Latin irályképző. 18—70. — Havonként 2 órában iskolai írásbeli dolgozat. — Tankönyv: Köpesdy, M. T. Cicero pro Sexto Roscio Amerino, Bpest, 1888. — Pirchala, Vergili, M., Aen. XII. Budapest, 1881. — Jánosí, M. T. Cicero válogatott levelei, Bpest, 1884. — Vagács és Schiebinger: Latin irályképző. — Tanár: *Varjú János*.

Görög nyelv, hetenkinti 5 órában. — Homeros, Odysseia. I. VI. XI. — Herodotos: De crocodilo. De moribus Persarum. De pugna apud Thermopilas. — A mondattan röviden. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Dr. Csengeri, Homeros Odysseiája, Bpest, 1886. — Dávid, Herodoti Epitome. Budapest, 1887. — Dr. Maywald, Görög nyelvtan. Budapest, 1887. — Tanár: *Oraftsik József*.

Magyar irodalmi olvasmány, görög irodalom és művelődéstörténelem, hetenkinti 2 órában. Balassa Bálint költeményeiből: 2. 3. 4. 5. 8. 9. — Kurucz dalokból: 1. 2. 4. 5. 11. 12. 13. 19. 20. — Gyöngyösi Murányi Venusából: I. és II. rész. — Kisfaludy Sándor Himfy szerelmeiből: 1. 11. 21. 27. 31. 47. 77. 126. — Csokonai dalaiból és ódáiból: Az én poesisom természete, Az éjnek istenihez, A tihanyi echóhoz, A reményhez, Földi sirhalma felett, A magánosságához, Virág Benedek úrhoz, A lélek halhatatlansága. — Sophokles Antigónéja tartalmi, szerkezeti szempontból. Euripides, Iphigenia Aulisban, alaki és tartalmi fejtegetés. Az ó-kori görög költészet ismertetése. Tankönyv: Dr. Jancsó Benedek, Magyar irodalmi olvasmányok. Budapest, 1893. Radó Antal, Euripides tragoediája. — Jebb. R. C. A görög irodalom története. Fordította Fináczy Ernő. Budapest, 1892. Tanár: *Varjú János*.

Politikai földrajz, hetenkinti 2 órában. Európa, Ázsia, Afrika, Amerika államainak történeti vázolata, természeti leírása, ipara, kereskedelme, lakosai vallás és nemzetiség tekintetében, alkotmánya, honvédelme és gyarmatügyi viszonyai. Tankönyv: Scholtz Albert, Politikai földrajz. Budapest, 1892. Tanár: *Pap József*.

Természettan, hetenkinti 4 órában. A természettan tárgya és felosztása. Kinematika, általános dymatika, a szilárd, folyékony és légnemű testek mechanikája, hangtan, fénytán. Tankönyv: Fehér Ipoly, Kísérleti természettan. Budapest, 1892. Tanár: *Schandl Miklós*.

Mennyiségtan, hetenkinti 3 órában. *a)* Algebra. A másodfokú egyenletek elmélete. Másodfokúakra redukálható felsőbb fokú egyenletek. Számítási és mértani haladványok. Kamat-kamatszámítás. *b)* Geometria. A tér tan főbb tételei; szögletes és gömbölyű testek. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Betűszámítás. Budapest, 1891. U. a. Mértan. Budapest, 1891. Tanár: *Schandl Miklós*.

Szabadkézi és geometriai rajz, hetenkinti 2 órában. — *a)* Szabadkézi rajz. Amennyiben az ábrázoló mértan anyaga megengedte, a graphikus minták után való rajzolás folytatása. — *b)* Az ábrázoló mértan: A pont és egyenesek projectiói, az egyenesek hajlásszögei, a sokszögek projectiói és ezekkel kapcsolatos feladványok megfejtése. A térelemek új projectiói és ezek kölcsönös helyzetének viszonylagos vonatkozásai. A sík ábrázolása, hajlásszögei s új képenek projectiója. Adott síkban fekvő pont, egyenes és sokszög projectiói. A síkok nyomai, viszonylagos vonatkozásai. Az egyenesek metszése a síkkal. A leforgatás és alkalmazása. Az elmélettel párhuzamban feladványok dolgoztattak ki rajzlapokon. — Tankönyv: Dr. Fodor László, Az ábrázoló geometria elemei. Budapest, 1892. Tanár: *Nováky Bertalan*.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok helyben és menetközben; összetett szabadgyakorlatok; botgyakorlatok; szerelvényeken: a tám- és nyíktámlengések, hajlított karú függésben lengések, föl- és átlendülések, forgások, magas és távugrás. Tanár: *Timina Ödön*.

Nyolczadik osztály.

Osztályfőnök: Sáfrán József.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. A róm. kath. egyház története. Tankönyv: Ivánkovits János, A kath. egyház története. Szeged, 1884. Tanár: *Sáfrán József*.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. Irodalomtörténet a legrégebb időtől a jelenig. Nyelvészeti és szépiészeti fejtegetések. Havonként egy házi

írásbeli dolgozat. Tankönyv : Horváth Cyrill. A magyar nemzeti irodalom története. Budapest, 1893. Tanár : *Sáfrán József*.

Német nyelv, hetenkinti 2 órában. Goethe, Iphigenie auf Tauris cz. művének fordítása, széptani elemzése, az egyes felvonások tartalma német nyelven. A német irodalom-történetnek vázlatos előadása német nyelven. A főbb mozzanatok, különösen az első és a második virágzási korszak részletesen. A megfelelő szemelvények fordítása és elemzése a nyelvtani anyag folytonos ismételtesére. Havonkint egy írásbeli dolgozat. Tankönyv : Dr. Szemák, Német olvasókönyv, IV. r. Budapest, 1890. Schnabl, Goethes Iphigenie auf Tauris. Tanár : *Szinger Kornél*.

Latin nyelv, hetenkinti 5 órában. Nyelvtani ismételések, iránytani és szóbeli gyakorlatok. Prózai olvasmány: P. C. Tacit. Ann. I. 1—15; 24—28; II. 59 - 60; 69—79; 82—83. Költői olvasmány : Q. Hor. Carm. I. 1. 2. 3. 4. 6. 9. 11. 22. 24. 32. II. 3. 10. 14. 20. III. 3. 4. 25. 30. IV. 2. 3. 4. 7. 8. 9. — Epod. 1. 2. 7. 13. — Carm. Saec. — Satir. 1. 4. 6. — Epist. I. 20. II. 1. II. 3. (De arte poetica.) — Havonkint két órában iskolai írásbeli dolgozat. A tárgyalt írók életrajza és irodalmi munkássága az olvasott műfajok többi művelőinek vázlatos ismertetésével. Horatius metruma. Nevezetesebb helyek emlézése. Tacitus irányát jellemző sajátosságok. Tankönyv : Dr. Gyomlay, Szemelvények P. Corn. Tac. tört. műveiből. Bpest, 1894. Bartal-Malmosi Q. Horatii Flacci Opera omnia. I. II. Budapest, 1893. Tanár : *Cserép Sándor*.

Görög nyelv, hetenkinti 4 órában. Hom. I. II. VI Platonis Apol. Socr. Az irodalom történet rövid foglalata. Két hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv : Dr. Csengeri János, Homeros Iliása. Budapest. 1886. Dr. Szamosi János, Szemelvény Platon műveiből. Budapest, 1893. Dr. Maywald, Görög nyelvtan, Budapest, 1887. Tanár : *Fekete Ipoly*.

Magyar irodalmi olvasmány, görög irodalom és művelődéstörténelem. Hetenkinti 2 órában. Gróf Széchenyi István »Hitel«-jéből. Vesselőnyi »Balítéletek« cz. művéből. Kölcsey »Országgyűlési napló«-jából. Bárány Eötvös József »Reform«-jából. Az illető írók életrajzi adatai. — Platon : Sokrates védekezése és Kritonja. Platon Államából : Az állam keletkezése. A négy sarkalatos erény az államban. Az ó-kori görög próza és bölcsélet rövid története. Tankönyvek : Dr. Jancsó Benedek, Magyar irodalmi olvasmányok, IV. Budapest, 1894. Alexander Bernát, Platon és Aristoteles. Budapest, 1893. — Jebb, A görög irodalom története. Budapest, 1892. Tanár : *Varjú János*

Történelem, hetenkinti 3 órában. Magyarország története, tekintettel a társadalmi és állami viszonyok fejlődésére. Tankönyv : Ribáry-Mangold, Magyarország oknyomozó történelme Bpest. 1886. Tanár : *Magyar Gábor*.

Természettan, hetenkinti 4 órában. Hőtan, az anyag szerkezete, delejesség, villamosság, a kosmographia elemei. Tankönyv: Fehér Ipoly, Kísérleti természettan, Budapest, 1892. Tanár: *Schandl Miklós*.

Menyiségtan, hetenkinti 2 órában. Kapcsolástan, kéttagúak hatványozása. A matematika főbb tanainak ismételése. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Betűszámítás, Budapest, 1891. Tanár: *Zvér Endre*.

Bölcseleti előtan, hetenkinti 3 órában. Psychológia: a lelki élet mivolta s megismerésének módszere, a lelki állapotok osztályozása, a képzetek (ismerés) érzelmek (kedély) és vágyak (akarat) psychológiája, a lelki és testi élet viszonya. — Logika: a gondolkodás mibenléte és formái, a logika fölosztása, az elem- és tudománytan. Tankönyv: Dr. Klamarik János, Psychologia. Budapest, 1885. — U. a. Logika, Budapest, 1882. Tanár: *Sáfrán József*.

Szabadkézi és geometriai rajz, hetenkinti 2 órában. a) Szabadkézi rajz. Amennyiben az ábrázoló mértan anyaga megengedte, folytatása a graphikus minták rajzolásának. b) Ábrázoló mértan. A gúla, hasáb, szabályos testek, kúp, henger és gömb származtatása és ábrázolása s ezek árnyékának szerkesztése. A pont, vonal és sík vonatkozása az elsorolt testekre és hálózatok kifejtése. Az elmélettel párhuzamban feladványok dolgoztattak ki rajzlapokon. Tankönyv: Dr. Fodor László. Az ábrázoló geometria elemei. Budapest, 1892. Tanár: *Nováky Bertalan*.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok helyben és menetközben: húzódások és vonulások, összetett szabadgyakorlatok, botgyakorlatok szabadgyakorlatokkal összekötve. Szerelvényeken: a tám-, nyíktám-lengés, menés- és szökésgyakorlatok; lengés, föl- átlendülés, forgásgyakorlatok, magas- és távugrás. Tanár: *Timina Ödön*.

Írásbeli dolgozatok.

A) Az 1893–94. tanévben.

I. A magyar nyelvből és irodalomból.

V. osztályban.

Az őszi. Leírás. — A madarak vándorlása. Leírás. — Gróf Koháry István a hűség tükre. Jellemrajz. — A karácsonyi ünnep. Életkép. — Újév napja. Elmélkedés. — Történeti hősök rövid jellemzése: gr. Zrinyi Miklós, I. Mátyás, Hunyadi János. — A cserhalmi ütközet. Elbeszélés. — Takarékoság és fősvénység. Párhuzam. — A mese és példázat. Összehasonlítás. — A hazáért mindent áldozni kell. Kísérlet szónoki beszédre.

VI. osztályban.

A nőalakok jelleme Shakspeare »Coriolanus« cz. drámájának expositiójában. Jellemrajz. — Corioli bevétele. Elbeszélés. — Menenius jelleme. Jellemrajz. — Az érvek és ezek forrásai Volummiának Marciushoz intézett beszédében. Fejtegetés. — Szilveszter estéjén. Elmélkedés. — Budavár elvesztésének előzményei, lefolyása és következményei. Történelmi tárgyalás. — Szónoki érvek és ezek forrásai Kölcsey Ferencz »Védelem« P. J. számára cz. törvényszéki beszédében. Fejtegetés. — A szegedi árvíz évfordulóján. Alkalmi beszéd. — Deák Ferencz »Felirati javaslatának« rövid eszmemenete különös tekintettel a tekintélyi érvekre. Fejtegetés. — A magyar nemzeti büszkeségről. Értekezés.

VII. osztályban.

Historia est megistra vitae. Értekezés. — Az önképzés eszközei a tanuló korban. Értekezés. — A csodásság a Zrinyiászbán. Költészettani értekezés. — Árpád jelleme a Zalán futásában. Jellemrajz. — Vörösmarty, A szegény asszony könyve. Széptani fejtegetés. — A testek úszása. Természettani értekezés. — Az egység a lyrai költeményekben. Költészeti értekezés. — Eötvös Búcsújának széptani fejtegetése. — Brutus és Cassius

szerepe Shakspere Julius Caesarjában. Költészettani fejtegetés. — Kisfaludy »Csalódások« cz. vigjátékának tartalma.

VIII. osztályban.

»Semmi sincs ami az emberi szívet annyira fölemelhetné, következőleg az élet mindennapi jeleneteiben s a szenvedélyek és indulatok örök ostromában hozzá ragadt szennyből annyira megtisztíthatná, mint az Isten-ség nagy gondolatával foglalkodás.« Elmélkedés. — A likacsosság tüne-ményei. Természettani értekezés. — Pázmány szónoki stílusa. Értekezés. — IV. Béla helyreállítja az országot. Történelmi értekezés. — Mikes Kelemen stílusa. Ismertetés. — Az elektromos feszültség és kisülés. Természettani értekezés. — Kisfaludy Károly vigjátékának nemzeti elemei. Költészettani értekezés. — Arany Toldijában Miklós és Bencze jelleme. Széptani fejtegetés.

II. A német nyelvből és irodalomból.

V. osztályban.

Der Herbst. Eine Beschreibung. — Der Abend. Eine Beschreibung. — Der Rabe und der Fuchs. Eine Fabel. — Rodrigo rächt die Schmach seines Vaters. Eine Inhaltsaufgabe. — Der Winter. Eine Beschreibung. — Charakter der Germanen. Eine Sittenschilderung. — Der Cid heiratet Ximene Eine Inhaltsaufgabe. — Wiege und Sarg. Eine Betrachtung. — Der Cid im Tode, Eine Inhaltsaufgabe. — Der Sommer. Eine Beschreibung.

VI. osztályban.

Brief an einen Freund. — Das Lied vom braven Mann. Eine Inhaltsaufgabe. — Kaiser Karl V. Eine Lebensbeschreibung. — Daedalus und sein Sohn Icarus. Eine Sage. — Die Bürgerschaft. Eine Inhaltsaufgabe. — Kaiser Josef II. Eine Charakterschilderung. — Nutzen der Geschichte. Eine Abhandlung. — Die Rose. Eine Beschreibung. — Der Ring des Polykrates. Eine Inhaltsaufgabe. — Böse Gesellschaften verderben gute Sitten. Eine Erläuterung.

VII. osztályban.

Brief eines Soldaten an seine Eltern nach der Schlacht. — Kurzer Inhalt des I. Gesanges aus Goethes Hermann und Dorothea. — Charakter des Vaters in Goethes Hermann und Dorothea. Eine Charakterschilderung. — Sitten und Gebräuche der alten Magyaren. — Eine Sittenschilderung. — Die Lebenszeit. Eine Legende. — Die Wallfahrt nach Kevlaar. Eine Inhaltsaufgabe. — Nutzen der Buchdruckerkunst. Eine Abhandlung. — Die Hand-

lung im ersten Aufzuge des »Wilhelm Tell.« Eine Auslegung. — Gutta cavat lapidem. Eine Erläuterung. — Der Nestbau der Schwalbe. Eine Beschreibung.

VIII. osztályban.

Die alten Deutschen. Eine Sittenschilderung. — Die Argonauten. Eine griechische Sage. — Das Niebelungenlied. Kurzer Inhalt des I. Theiles — Der persische Knabe und die Räuber. Eine Erzählung. — Kurzer Inhalt des Oberon. — Charaktere aus Goethes Iphigenie auf Tauris. Eine Charakterschilderung. — Über der Wert der öffentlichen Meinung. Eine Abhandlung. — Das Leben des Johann Arany. — Eine Hand wäscht die andere. Eine Erläuterung.

Érettségi dolgozatok.

1. *Magyar dolgozat.* Föladatott: a) Petöfi, Tompa és Arany lyrai költészete. Összehasonlító ismertetés. — b) A légkör fénytüneményei. Természettani értekezés. — c) Szép nagy ősök emlékére visszatekinteni, de az elődöket nagy tettekben megelőzni, szebb, dicsőbb hivatás. Szónoki beszéd. — Az a) tételt választotta: 23, a b) tételt: 13, a c) tételt: 10. — Dolgozott: 46; jelesen 16, jól 15, elégségesen 14, elégtelenül 1.

2. *Német dolgozat.* Föladatott fordításul magyarból németre: A trójai háború. Dolgozott: 46; jelesen 17, jól 10, elégségesen 17, elégtelenül 2.

3. *Latin dolgozat.* Föladatott fordításul magyarból latinra: Hannibal halála. (Liv. XXXIX. 51.) Dolgozott: 46; jelesen 12, jól 8, elégségesen 23, elégtelenül 3.

4. *Görög dolgozat.* Föladatott fordításul görögből magyarra: Xenoph. Anab III. kv. I. 2—4. 11—13. — Dolgozott: 34; jelesen 10, jól 9, elégségesen 13, elégtelenül 2.

5. *Mennyiségtani dolgozat* Föladatott: a) Megfejtendő a következő egyenlet:

$$\frac{\sqrt{a+3b+x} + \sqrt{9a+11b-7x}}{\sqrt{a+3b+x} - \sqrt{9a+11b-7x}} = \sqrt{\frac{3a+b-x}{2(a+3b-x)}}$$

b) Három kör közül, melyeknek sugarai $r_1 = 1$ m., $r_2 = 2$ m., $r_3 = 3$ m., kettő-kettő kívül érinti egymást; kérdés, mekkora a köztük levő terület? Dolgozott: 45; jelesen 8, jól 11, elégségesen 18, elégtelenül 8.

B) Az 1894—95. tanévben.

1. A magyar nyelvből és irodalomból.

V. osztályban.

Kis-Kunság. Leírás. — A Tisza. Leírás. — A szegedi »Széchenyi-Tér.« Leírás. Pókainé. Gyulai Pál balladájának széptani fejtegetése. — Lassan járj, tovább érsz! Chria. — Pázmány Péter. Életrajz. — Gróf Koháry István. Jellemrajz. — A fősvény. Jellemkép. — Miért kell olvasnunk, mit olvassunk és hogyan? Értekezés. — Az iskolaév végén. Elmélkedés.

VI. osztály.

A patriciusok és plebeiusok Coriolanus idejében. Történeti korrajz. — »Coriolanus« I. felv. meséje, összevetve az alapul szolgáló történeti anyaggal. Értekezés. — Volumnia, Coriolanus anyja; Virgília, Coriolanus hitvese. Jellemzés Shakspere tragoediája nyomán. — Coriolanusnak anyjához való viszonya és bukása. Fejtegetés az olvasottak alapján. — A várnai csata. Történeti rajz. — Tartozunk-e a hazát szeretni? Szónoki tárgyalás. — Emlékbeszéd egy korán elhunyt tanuló ifjú felett. — A boldog jövőbe helyezett remény. Szónoki beszéd. — A barát halála barátja iránt, ki őt az erkölcsi sülyedés karjaiból kiragadta. Szónoki beszéd. — Kölcsey Védelem P. J. számára. Szerkezeti elemzés. — A kereszténység átalakító hatása nemzetünk ősi szellemére és erkölseire. Értekezés.

VII. osztályban.

»Imádás Isten iránt s hála a szülők jótékony fáradozásaiért: két sajtáság emberben, mindegyik képes őt az állatok körén felül magas emelkedésben tartani.« Fejtegetés. — A Szigeti Veszedelem alapeszméje. Költészettani fejtegetés. — A súlypont helyzete és tulajdonságai. Természettani értekezés. — Zrinyi és Szulejman. Jellemzés. — Magyarország kiviteli kereskedelme. Ismertetés. — Szemere. Az emlékezet. Széptani fejtegetés — Brutus jelleme Shakspere Julius Caesarjában. Költészettani fejtegetés. — A komikum Kisfaludy Károly »Fősvény« cz. vígjátékában. Költészettani fejtegetés.

VIII. osztály.

»Élted minden órájában tisztelettel és szeretettel fordítsd az erény felé tekinteteidet; soha se mulassz el egy alkalmat is, melyben jót tebetsz:

s ha a tett némelykor pillantatnyi hasznoddal s kívánságaiddal ellenkeznek: szoktasd akaratodat, hogy rajtok győzedelmeskedjék.* Elmélkedés. — A hő hatása a légnemű testekre. Természettani értekezés. — Szent László érdemei hazánk művelődésében. Műveltség — történelmi értekezés. — Pázmány nyelvének magyarsága. Nyelvtani értekezés. — A tudat bővülésének föltételei. Lélektani értekezés. — Horatius »Ad Ronanos« (Delicsta maioruum) és Berzsenyi »A magyarokhoz« (Romlásnak) című ódáinak összehasonlító széptani fejtegetése. — Kisfaludy Károly víg elbeszélései. Széptani ismeretetés. — Kölcsey és Bajza kritikája. Irodalom-történelmi értekezés.

II. A német nyelvből és irodalomból.

V. osztályban.

Kurzer Inhalt der ersten Romanze aus Herders »Cid.« — Der Rabe und der Fuchs. Fabel. — Rodrigo vor dem Könige. Inhalt der fünften Romanze. — Die ewige Bürde, Parabel. — Winterlandschaft. Beschreibung. — Sancho zieht gegen Zamora. Inhalt der 26. Romanze. — Der Wind und die Sonne. Fabel. — Der grosse Kürbis und der grosse Ochs. Anekdote. — Die Herde. Beschreibung. — Cids Tod. Inhalt der 65. Romanze.

VI. osztályban.

Der Ring des Polykrates. Inhaltsaufgabe. — Die Weinlese. Beschreibung. Der Allerseelen. — Tag. Betrachtung. — Der Handschuh. Inhaltsaufgabe. — Der Kraniche des Ibykus. Inhaltsaufgabe. — Die Freuden des Winters. Beschreibung. — Die Sonne bringt es an den Tag. Inhaltsaufgabe. — Der Islam. Beschreibung. — Die Posaune des Gerichtes. Inhaltsaufgabe. — Am Ende des Schuljahres. Betrachtung.

VII. osztályban.

Kurzer Inhalt des ersten Gesanges aus Goethes »Hermann und Dorothea«. — Personen in Goethes »Erlkönig.« Charakterschilderung. — Jupiter und das Schaf. Fabel. — Die Pfirsich, oder böse Gesellschaft verdirbt gute Sitten. Parabel. — Die Exposition in Schillers »W. Tell.« Gliederung des 1. Aufzuges. — Das Alpenhorn. Beschreibung. — Die ungarische Krone. Aus der Chronik. — Den Schuldigen verräth selbst der Baum. Erzählung. — Napoleon. Charakterschilderung. — Attinghausens Charakter aus Schillers »Wilhelm Tell.«

VIII. osztályban.

Weg der Vorsehung. Erzählung. — Der letzte Árpád. Historische Skizze. — Geschichte der Tantaliden. Nach Iphigeniens Erzählung. 3. Auftritte des I. Aufzuges. — Der Landstreicher. Anekdote von Jókai. — Die Umgebung von Rodostó. — Ein Brief von Klemens Mikes. — Dem Alter sind wir Achtung schuldig. Abhandlung. — Aus »Fannis Nachlass« von Josef Kármán. Gedanken von Josef Baron von Eötvös.

Érettségi dolgozatok.

1. *Magyar dolgozat.* Főadatott: a) Az elbeszélő költészet jellemző sajátosságai. Költészettani értekezés. — b) A surlódás és tapadás tünetei. Természettani értekezés. — c) A *pragmatica sanctio* s az 1741. országgyűlés. Történelmi értekezés. — Dolgozott 44. Az a) tételt választotta: 5, a b) tételt: 11, a c) tételt: 28. Jelesen dolgozott: 17, jól: 17, elégségesen: 10.

2. *Német dolgozat.* Főadatott fordításul magyarból németre: Az új földesúr (Részlet Jókai regényéből). Dolgozott: 44; jelesen: 12, jól: 12, elégségesen: 15, elégtelenül: 5.

3. *Latin dolgozat.* Főadatott fordításul magyarból latinra: Nyilvános nevelés a régi Rómában. Dolgozott: 44; jelesen: 14, jól: 8, elégségesen: 21, elégtelenül: 1.

4. *Görög dolgozat.* Főadatott fordításul görögből magyarra: Solon és Kroisos története. (Herodotos) Dolgozott: 35; jelesen: 6, jól: 16, elégségesen: 13.

5. *Mennyiségtani dolgozat.* Főadatott: a) megfejtendő a következő egyenlet:

$$x+4-2\sqrt{\frac{x+4}{x-4}}=\frac{3}{x-4}$$

b) Hány m² bádóg szükséges egy nyílt hengeralakú edényhez, melyben 1000 liter folyadék fér el? magassága úgy viszonylik az alapterület átmérőjéhez, mint 4 : 3. — Dolgozott: 44; jelesen: 11, jól: 11, elégségesen: 18, elégtelenül: 4.

A tanulók előmenetele.

A) A kötelezett tantárgyakban.

Első A. osztály.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Aigner Károly	1	3	3	2	2	2	2	2	1
Bak Elemér, izr.	2	2	2	2	2	2	1	3	1
Balog György, helv.	2	3	3	4	3	3	3	2	2
Berger Aladár	2	2	3	3	3	3	3	3	1
5 Berwanger Henrik	1	2	2	2	1	2	2	2	1
Beyer Adolf	2	3	2	1	3	2	2	3	1
Birkenheuer Mihály	2	2	2	2	2	2	2	1	1
Bodrogi András, helv.	1	2	2	1	2	2	1	2	1
Bozsán Endre, izr.	3	3	4	4	4	2	3	1	2
10 Börcsök Ferencz	2	3	3	3	3	3	3	2	1
Börcsök Imre	2	4	4	4	2	3	3	3	2
Búzás István	1	2	2	2	2	2	2	1	1
Csipak Antal	1	2	3	3	3	3	2	—	1
Daka József	2	4	4	4	4	4	3	3	2
15 Dettre Pál	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Dragon János	2	4	4	3	4	3	4	2	1
Dumics Lyubomir, gör. kel.	1	1	1	2	2	1	2	2	1
Dupp Bálint	2	3	3	2	2	2	2	3	1
Fromm János, ágost.	1	2	2	1	2	2	2	2	1
20 Gröh József	3	4	4	4	4	4	4	3	2
Grünbaum József, izr.	1	1	2	1	2	2	2	2	1
Juhász István	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Katona Lajos	2	2	3	2	3	3	3	2	1
Kellner József, izr.	2	2	2	3	3	3	3	3	1
25 Klauber Vilmos, izr.	3	4	3	4	3	3	3	3	2
Kohn Arnold, izr.	4	4	4	4	3	3	3	3	2
Kovács Antal	1	3	3	3	2	2	2	3	1
Kovács József, helv.	2	2	2	2	1	2	2	2	1
Lakatos Károly	1	2	2	3	3	2	2	3	1
30 Landgraf Tivadar	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Lévay László, helv.	1	2	2	2	2	2	1	2	1
Lőrík Lajos	3	3	4	4	4	3	3	3	1
Lukács László, gör. kath.	2	2	2	2	3	3	3	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallásan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számán	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Matievits István, ism.	2	3	3	4	3	2	2	2	2
35 Máhr Gyula, ism.	3	3	3	3	3	3	2	3	1
Mátyás Árpád	3	4	4	3	4	3	4	3	1
Milosev Dragutin, gör. kel.	3	4	4	4	4	3	4	2	1
Motika Károly	1	2	2	2	2	2	2	2	1
Müller Emil, izr.	3	3	4	4	4	4	3	2	2
40 Nagy Béla, helv	1	1	2	2	2	2	3	3	1
Nagy Imre	3	4	4	4	3	4	3	3	2
Neuliszt Antal	3	3	3	3	4	3	2	2	1
Pallmann Péter	1	2	2	1	2	2	1	3	1
Paskesz Ernő, izr.	1	2	2	2	2	2	2	2	1
45 Paupert Antal	3	4	4	4	4	4	2	4	2
Pintér Sándor	2	2	3	3	3	2	2	2	1
Popper Nándor, izr.	2	2	2	3	1	3	2	3	1
Roosz Jakab	1	3	3	3	3	2	3	2	2
Sári Mihály	1	3	3	2	1	3	2	2	2
50 Schattelesz Ferencz, izr.	2	2	3	3	3	2	2	3	1
Szabó András	1	2	3	1	2	3	2	3	1
Száva László, gör. kath.	2	3	4	4	3	2	3	2	2
Szilágyi Béla	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Szivessy Tibor, izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	1
55 Szórát Pál	2	2	2	3	2	3	3	2	1
Takács Lajos	1	2	2	1	2	2	1	2	1
Vály Miklós	2	3	3	3	3	3	3	2	2
Vuchetich Sándor	3	3	4	4	2	2	3	3	2
Zombory Gyula	3	4	4	3	4	3	3	2	2

Kimaradtak :

60 Bozóki Mihály.
Foris Gyula, helv.
Grünwald Ármin, izr.
Laub József.
Neurohr Ferencz.

Vizsgálatlan maradtak :

65 Gitzing Pál.
Metzler Gusztáv.
Perhács Béla.

Magántanulók :

Gerliczy Felix, báró.
Gyuricza Olga, ágost. v.

Összesen : 69.

Első B. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítlan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Ausländer Károly, izr.	3	3	3	3	3	3	2	3	2
Bauer Péter	3	3	3	3	3	2	2	2	1
Bayer Miklós	2	3	3	3	2	2	2	2	1
Bendesí György	1	1	1	1	2	2	1	2	2
5 Bieher Károly	1	2	3	3	2	2	1	3	1
Bohus Elemér	1	2	3	3	3	2	1	2	1
Böröcz István	3	3	4	4	4	3	3	3	1
Brandstetter Ferencz	2	2	3	3	2	3	2	2	1
Busa Gyula	1	1	2	3	3	1	1	2	2
10 Domokos Elek, helv.	2	2	3	2	3	2	3	3	1
Eisner Manó, izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Feiszthammel Ferencz	1	2	3	4	3	2	2	3	1
Friedmann Dezsó, izr. ism.	2	1	1	2	1	1	1	2	1
Goldgruber Mihály, izr. ism.	3	2	2	3	2	3	2	1	1
15 Gottlieb Arthúr, izr.	2	2	2	2	3	3	1	3	1
Hartner József	2	3	3	3	3	3	3	2	2
Háber Antal	1	2	3	3	3	2	1	2	1
Heller Lipót, izr.	3	4	4	4	4	4	2	3	1
Huller Antal	2	3	3	3	2	2	3	—	1
20 Kertész János	1	1	1	1	1	2	2	2	1
Kiss Gyula	3	3	4	4	4	4	2	3	2
Kleitsch Ferencz	4	4	4	4	4	4	3	2	1
Kohn József, izr.	1	1	1	1	2	3	2	3	1
Koncz Salamon, izr.	3	4	4	4	4	4	3	2	2
25 Kovács Ferencz	1	1	2	2	2	3	2	1	1
Kovács Zoltán	2	4	4	4	4	3	3	3	2
Lakó József	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Lamper Imre	1	1	1	1	1	1	2	2	2
Landa Ferencz	2	4	4	3	4	3	3	3	2
30 Lázár Antal, izr. ism.	2	2	2	3	2	3	1	1	2
Lázár Ernó, izr.	2	1	2	2	2	2	2	3	1
Lippai József	1	1	2	1	2	2	1	—	2
Lóbl Sándor, izr.	1	2	2	2	3	2	1	1	1
Medveczky Róbert, ágost.	2	2	4	3	3	2	2	2	1
35 Orbán Imre, helv.	3	2	3	3	3	2	2	1	1
Pap Menyhért	2	3	3	4	3	3	2	2	2
Petró József, ism.	3	3	3	3	3	3	2	2	1
Répás Géza	2	3	3	3	3	3	2	1	2

A tanuló neve és vallása, öszlön díjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számtan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Schwartz Vilmos, izr.	2	1	2	3	3	3	2	3	1
40 Schweitzer József, izr. ism.	2	1	1	2	2	2	1	2	1
Selmeczi István	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Sextius József	3	3	4	4	4	3	3	2	2
Singer Jenő, izr.	3	2	3	2	3	2	2	2	1
Spézt Gyula	3	4	4	4	4	4	3	1	2
45 Spézt Lajos	3	4	4	4	4	4	3	2	2
Steigerwald Péter	2	3	4	4	3	3	2	3	1
Sukovich Kálmán	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Szabó Imre	3	4	4	4	4	2	3	3	1
Szakáll József	1	1	1	1	1	1	1	1	1
50 Szántó József	2	3	3	3	3	3	2	1	1
Szeéler József	3	3	4	3	3	3	2	4	1
Szűcs Lajos	2	2	3	3	3	2	3	3	1
Takó István, ism.	3	3	3	4	3	3	2	3	2
Tarcsányi Kálmán	1	1	2	2	2	2	1	2	1
55 Telbisz Péter	1	2	2	1	2	2	2	2	1
Todoreszk Lajos	2	2	3	2	2	3	3	2	1
Tóth Kálmán	3	2	3	3	3	3	2	2	1
Tölcséry József, ism.	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Turánszky Péter	2	2	3	3	3	3	2	3	1
60 Varga János	1	1	2	2	1	2	2	2	1
Varjassy László	3	4	4	4	4	4	3	2	2
Vetye Ferencz	1	2	2	2	2	2	2	2	1
Vőneki Imre	3	4	4	4	4	4	3	4	2
Winter Emil, izr.	3	4	4	4	4	4	4	3	2
65 Zsóter József	2	3	4	4	3	3	2	2	1

Kimaradtak:

Bauer Sándor, izr.
Szlamár Károly.

Összesen : 67.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismélő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Fő dráaj	Szántan	Rajzoló mértan	Szépírás		Tornázás
Nagy Sándor, helv.	2	2	3	3	3	3	2	2	1
40 Naut Péter	4	4	4	4	4	4	3	3	2
Nestorovics János, gör. k.	2	2	2	2	2	2	2	3	1
Páter János	2	4	4	4	3	3	2	4	1
Pecze Gyula	2	3	3	3	3	3	2	2	2
Pick Lajos, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1
45 Prekajszky Pál, gör. kel.	2	3	3	3	3	2	3	2	1
Rosenfeld Viktor, izr. . . .	1	3	3	3	3	3	2	2	2
Skultéy Árpád	2	2	2	2	3	2	3	2	1
Spát Ferencz	1	2	3	3	3	2	2	1	1
Stefany Adolf	1	3	3	2	3	3	2	3	1
50 Steinger Gyula	1	2	3	3	3	3	2	2	1
Stern Ernő, izr. ism.	3	2	2	3	2	2	2	3	1
Szibinkics György, gör. k.	1	2	2	1	2	1	2	2	1
Szilberleitner József	2	2	3	3	4	3	2	2	2
Sztriha Kálmán	1	2	2	2	2	1	1	2	1
55 Tolnai Béla, izr.	3	4	4	4	4	4	4	3	2
Tonheiszér József	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Vajda János	2	1	2	2	2	1	2	3	1
Valentiny Károly	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Varga Lukács, ism.	1	1	1	1	1	1	1	2	1
60 Vendel János	2	2	3	2	3	3	2	3	1
Venetianer Frigyes, helv.	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Waltner Ádám	2	3	3	3	3	3	2	2	1
Weidner Ferencz	2	2	3	3	1	3	3	3	1
Wellisz Lajos, izr.	3	3	4	4	4	4	3	3	2

Kimaradtak :

65 Kassai József
Ulrich István
Vetzel János.

Összesen : 67.

Második A. osztály.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számtan	Rajzoló mértan	Szépiprás		Tornázás
Ángyán Béla	1	2	3	3	3	3	3	2	2
Bitó György	1	3	3	3	3	3	2	3	1
Börcsök Imre	1	3	3	3	3	3	1	3	1
Brandenburg József	2	3	4	3	4	3	3	2	2
5 Braun Endre, izr.	1	1	1	2	2	1	2	2	2
Büchler Géza, izr.	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Cherrier János	1	2	3	3	2	2	2	3	1
Csetneki Árpád, ism.	2	2	4	3	3	3	3	4	1
Dermentsin Miklós	1	1	1	1	1	1	1	1	1
10 Eichenbaum Ferencz, izr.	1	1	2	2	2	3	3	—	1
Elefánt Rezső, izr.	3	3	3	4	4	3	4	4	1
Fischer Lajos	1	3	3	3	3	3	2	2	1
Fischer Ödön, izr.	1	1	1	1	1	1	3	3	1
Földes Zoltán, izr.	1	2	3	3	3	3	4	3	1
15 Füller Gyula	3	3	3	4	4	4	3	3	2
Gaskó Gyula	2	3	3	3	4	3	2	4	2
Gál Emil	1	2	3	3	2	2	2	1	1
Gedeon Richárd	1	2	3	3	3	3	2	1	1
Gönczy László	1	3	4	3	2	2	2	3	1
20 Götz Gyula	2	3	4	4	2	2	3	3	1
Herczogh Gyula, ágost.	2	1	1	1	2	2	3	2	1
Horváth István	2	3	4	4	3	3	4	—	1
Hódi Géza	2	3	4	3	2	2	2	2	1
Hubacsek Kálmán	1	2	3	3	3	2	3	3	1
15 Issekutz Gergely	1	1	2	1	1	2	1	2	1
Kis István	1	1	2	2	2	2	3	2	1
Kopasz János	1	3	4	3	4	3	2	1	1
Kosóczki Ferencz	1	3	4	3	3	3	3	2	1
Kovács Nándor	1	3	3	2	3	2	1	3	1
30 Kőrösy László	1	2	3	3	2	4	3	—	1
Landgraf Rezső, ism.	1	2	2	2	2	2	3	2	1
Latinovits Marius	1	2	3	3	2	3	4	3	2
Lázár László	1	1	2	1	1	1	2	2	1
Makra Szilveszter	2	3	3	3	3	2	2	3	1
35 Márki Andor	3	3	4	3	3	3	2	2	1
Máté Zoltán, ism.	1	2	2	3	3	3	1	2	1
Nagy István	1	2	2	3	3	2	3	2	1
Nagy László	1	1	1	1	1	1	2	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismélő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Návay László	1	1	2	1	1	2	3	2	1
40 Orbán Henrik, helv.	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Pálffy Ferencz	1	1	1	2	1	2	2	2	1
Porsch József	2	2	3	3	2	3	3	3	1
Pulitzer János, izr.	1	2	3	2	3	3	2	3	1
Rosenstengl Péter	1	1	1	1	1	1	2	2	1
45 Sas Lajos	3	3	4	4	4	4	4	3	1
Schaefer László	1	2	3	3	1	3	3	3	1
Schultheisz Károly	1	2	3	2	1	2	3	2	1
Schwarz Béla, izr.	1	2	2	3	2	1	3	3	1
Sebestyén Ede	1	2	3	3	3	3	3	3	1
50 Seiler Jenő, izr.	1	1	1	2	1	1	2	2	1
Skultéty Dezső	3	3	3	3	4	4	4	2	1
Szabó János	2	3	4	3	3	3	3	1	1
Székesi Ede	2	3	4	3	3	3	3	3	2
Szell Ákos, helv.	1	2	2	2	2	2	3	2	1
55 Szivessý Lehel, izr.	1	1	2	2	2	1	3	2	1
Sztlár Gyula, ágost.	1	2	2	1	1	2	2	1	1
Timpauer Géza	1	2	3	3	3	3	2	3	1
Tolnai Károly, ism.	1	2	2	2	3	3	3	3	1
Tóth Géza	1	2	3	3	3	3	1	3	1
60 Tóth Gyula, ágost.	1	2	3	3	2	3	2	2	1
Tóth József	2	3	3	4	3	3	3	3	1
Török Béla	1	2	3	3	3	3	3	2	1
Trischler Lajos	1	2	3	3	3	3	2	2	2
Valentiny Antal	1	1	1	2	1	2	2	2	1
65 Vass Lajos	2	3	4	4	4	3	4	4	2
Vedres Béla	1	3	4	3	2	3	4	4	1
Vingai József	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Wagner Gyula	1	2	3	2	2	1	2	2	1
Winter Géza, izr.	1	2	2	3	3	3	3	2	1
70 Zápory Viktor, izr.	1	1	1	1	1	1	2	—	1
Zombori Illés	2	3	4	4	3	3	3	2	1

Magántanulók:

Bossányi Zoltán.

Engelmann Jenő, izr.

Löbl Gyula, izr.

Összesen : 74.

Második B. osztály.

A tanuló neve és vallása, öszlőndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallás tan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számian	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Auer Jenő	2	3	3	3	2	2	4	3	2
André János, ism.	1	2	2	2	3	1	1	1	1
Berger István	1	3	3	2	3	2	3	3	1
Blaustein Márk, izr.	2	3	4	4	4	3	4	2	2
5 Boros Béla	1	1	2	3	3	3	2	2	1
Böröcz László	1	2	3	4	3	3	3	3	1
Csikós Mihály	1	2	3	3	2	2	3	3	1
Eck György	1	2	2	3	3	2	1	3	1
Elek Zoltán	2	3	4	3	3	2	3	2	2
10 Fischer Lajos, izr.	1	1	2	2	1	1	2	3	1
Galambos Emil	1	1	2	2	1	1	2	3	1
Grósz Frigyes, izr.	3	2	3	3	3	3	4	1	1
Grósz Sándor, izr.	3	2	3	3	4	3	3	2	2
Hegedűs Ferencz	1	1	1	2	3	2	1	3	1
15 Heinrich Kálmán, helv.	2	3	3	4	4	4	3	4	2
Hevesi György, izr.	3	2	3	3	3	2	3	3	2
Juhász Gyula	1	1	1	2	2	1	2	3	1
Jungen Aladár	1	1	1	2	2	2	2	2	1
Jungen Emil, öszt	1	1	2	3	2	2	3	3	1
20 Kamráth József	1	3	3	3	3	3	3	3	2
Kasza Dezső	1	2	2	2	2	3	3	2	1
Káló István	1	2	3	3	3	3	3	3	2
Kertész Ferencz	2	2	2	2	2	3	2	3	1
Kibling Mátyás	1	2	3	3	3	3	3	2	2
25 Kis Andor, izr.	3	2	3	3	3	3	2	2	1
Kohn Béla, izr.	3	2	2	2	3	3	4	3	1
Kohn Dávid, izr.	1	1	2	3	3	3	4	3	1
Kovács Antal, helv.	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kovács Sándor, ...	2	2	3	2	2	2	3	3	2
30 Kratochwill Lajos	1	2	3	3	3	3	3	3	2
Kreicsovics Antal	1	2	2	3	2	2	2	2	2
Krohn Jakab	1	2	3	2	2	1	1	2	2
Landesberg Jenő, izr.	1	1	1	2	1	3	3	2	1
Lábdy Jenő	3	3	4	4	4	4	3	1	2
35 Liliom István	2	1	2	3	3	3	3	3	1
Lólin Simon, gör. kel.	1	2	3	3	4	3	2	3	2
Luniacsek Albert	2	2	3	2	2	2	2	3	1
Malina Lajos	1	1	1	2	1	2	2	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számtan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Mogán Ákos	1	1	1	2	1	1	2	2	1
40 Nagy Gyula, helv.	1	1	1	1	1	1	2	1	1
Nátafalusy István	1	1	2	2	2	3	3	—	1
Nyári István	2	3	3	4	3	4	3	3	2
Ókrös Ferencz	2	2	3	3	3	2	3	—	1
Perhács Gyula	1	1	2	3	3	2	4	2	1
45 Pintér Ferencz	1	2	2	3	1	2	3	3	1
Popovich Radován, gör. kel.	3	2	3	3	3	3	3	3	1
Przybilla Jenő	1	1	1	2	1	1	1	1	1
Rácz József	2	1	2	3	3	3	2	3	1
Redlich Sámuel, izr.	3	2	3	4	3	3	4	4	2
50 Reiner Ferencz	2	1	2	3	3	3	2	2	2
Rényi Dezső	3	3	3	3	4	3	3	1	2
Rostos Nándor	2	2	3	3	3	2	3	3	2
Scher Jenő	3	3	3	3	3	4	3	3	2
Schlezinger Ernő, izr.	1	1	2	2	2	2	2	3	1
55 Schwarz Izsó, izr.	3	3	4	4	3	4	4	2	2
Schweiger Béla	3	3	3	4	3	4	4	4	2
Stumpf Kálmán	2	1	2	3	3	3	1	2	1
Székesi Ferencz	1	1	2	3	3	2	3	—	2
Szilágyi Árpád, helv.	2	3	3	3	4	3	3	3	1
60 Szőry György	2	3	3	3	2	2	2	2	1
Takács Ernő	2	2	2	2	2	2	3	3	1
Teffert Lajos	2	2	2	3	1	2	3	1	1
Végh Guidó	1	1	2	3	2	3	2	2	2
Weisz Adolf, izr. ism.	2	1	2	3	3	3	3	2	2
65 Weisz Lajos izr.	2	1	2	3	2	2	3	3	1
Zombory Ferencz	2	1	2	3	2	2	2	1	1

Kimaradtak :
Raisz Tivadar.
Vig Lajos.
Schwalb Ede, izr.

Vizsgálatlan maradt :
Czirok Dezső.

Összesen : 70.

Harmadik A. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallás tan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettani földrajz	Szám tan	Rajzoló mértan	Tornázás	Magaviselet
Ajváz Bogdán, gör. kel.	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Andrássy Kálmán	1	3	3	3	1	1	3	3	2	1
Árvay Ferencz	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1
Bérczi Géza	2	2	2	2	2	1	2	3	2	1
5 Bieber Mátyás	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Bogcha Imre	2	3	3	3	2	2	3	3	3	2
Bózsó Ferencz	2	3	3	3	3	2	2	2	2	2
Chrisztmann János	1	3	2	3	1	2	3	3	2	1
Csonka Ferencz	1	2	2	2	1	2	2	1	—	1
10 Csóke Imre	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Deutsch Dezső, izr.	2	2	3	2	2	2	3	3	3	2
Domokos László, helv. öszt.	1	3	3	3	1	1	3	1	2	2
Donawell János	1	3	3	3	1	2	3	2	2	2
Fischer Dezső, izr.	3	3	4	4	2	2	3	4	4	2
15 Fischer János, izr.	3	3	4	3	2	2	3	2	4	1
Fráter Zoltán	1	1	2	2	1	1	1	1	2	1
Germarz Ferencz	1	2	1	3	2	2	3	1	2	1
Glasz Péter	1	2	1	2	2	1	2	1	3	2
Goldschmiedt Oszkár, izr.	3	3	4	4	3	2	3	3	3	2
20 Halál József	1	2	3	2	1	1	3	2	1	1
Herf Jakab	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
Héja József	1	2	3	3	2	3	2	3	3	1
Hochstrasser Miklós	1	1	1	2	1	1	2	2	2	1
Holub Károly	2	3	3	4	3	3	3	3	3	2
25 Huszka Ernő	1	1	1	2	1	1	1	2	2	1
Jankovics Béla, gör. kel.	2	3	4	4	3	2	3	4	4	2
Járosy Dezső	1	2	1	2	1	1	2	1	2	1
Kásztner Imre	1	2	3	3	2	3	3	3	3	1
Kreiszl Pál	2	3	3	3	2	1	3	3	3	2
30 Lindl Zsigmond	2	3	4	4	2	1	3	3	2	1
Lippmann Gyula, ágost.	1	3	3	3	1	2	2	3	2	2
Löffler Géza, izr.	2	2	1	2	2	1	2	2	2	1
Mayer Arthur	2	2	2	3	2	2	2	3	2	2
Mogán István, izr.	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1
35 Nagy Dezső	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
Nekich Richard	1	2	2	3	1	2	2	2	1	2
Nemeckay Ede	1	3	2	2	2	2	3	3	2	1
Ochsenfeld Mihály	1	2	2	2	1	1	2	2	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismélő-e?	T a n t á r r a y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettani földrajz	Számítan	Rajzoló mértan		Tornázás
Ring György, ism.	1	2	2	2	1	2	3	2	1	2
40 Roszmann János	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1
Rózsa Gyula, ism.	1	2	3	3	2	2	3	3	2	2
Schaar Kornél, izr.	2	2	1	2	1	1	2	2	2	1
Schmidt Inre	1	3	2	3	3	2	3	2	1	1
Schosz Arthur	2	3	3	4	3	3	3	3	3	2
45 Strubert Jakab	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Szabó Gyula	1	2	2	2	1	1	2	2	1	1
Szabó József	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Szärafolyán Dezső, gör. k.	2	3	2	3	3	2	2	3	2	1
Szilky János	2	3	4	4	3	2	3	3	2	2
50 Szücs Endre	2	3	4	3	2	2	3	2	3	2
Telbisz Péter	2	4	4	4	3	3	3	3	3	1
Teubel Gyula	3	4	3	4	4	3	4	4	2	2
Tóth Imre	1	3	2	3	1	2	2	3	1	1
Vágó Pál	2	2	3	3	3	1	3	2	2	1
55 Vály Viktor	2	2	3	3	2	2	3	2	2	1
Velicskovics János, gör. k.	1	2	3	3	3	2	3	2	1	1
Winkler Andor, izr.	2	2	3	3	3	2	3	3	1	2
Wollner Rezső, izr	3	3	4	4	2	2	1	3	3	2
Zacharia Emil, gör. kel. . .	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1

Vizsgálatlan maradt:

60 Kiss Elemér.

Összesen : 60.

Harmadik B. osztály.

A tanuló neve és vallása, öszlőndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettani földrajz	Számlán	Itajzó mértán	Tornázás	Mágváísélet
Bacsó Gyula	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1
Barcsay István hely.	2	2	3	3	2	1	3	4	2	1
Bistyák Ferencz	1	2	3	2	2	1	2	1	3	1
Bokor János, ism.	1	3	4	3	2	3	3	3	3	1
5 Böck Rezső	1	2	2	2	1	1	2	3	3	1
Ernszt György	1	2	3	3	2	1	3	3	3	1
Farkas István	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1
Gabriel József	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Grasselly Károly	1	2	2	2	2	2	1	2	2	1
10 Griffel Lajos	1	2	2	3	3	3	3	2	2	2
Grossmann Emil, izr.	2	2	2	3	3	3	2	3	2	2
Hahn Alajos.	1	2	1	2	2	1	1	2	2	1
Herczog Adám	1	2	1	2	1	1	1	2	2	1
Horváth Ferencz	2	3	4	4	3	2	3	4	3	1
15 Horváth Kálmán	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
Idakéry Győző	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Jójárú Béla	2	3	4	3	2	1	2	3	2	2
Kamráth Dezső.	1	3	3	4	3	3	3	3	3	1
Kapovits Félix	1	2	2	2	2	1	2	3	1	1
20 Keller Ferencz	1	2	3	3	2	3	3	3	2	1
Kleits János	1	3	2	3	2	1	3	3	2	1
Kleits Mátyás	1	1	2	2	1	1	2	2	2	1
Klingler Ferencz	1	2	1	3	3	2	2	2	1	1
Koczka Elemér, izr.	1	1	2	2	1	1	2	1	2	1
25 Kohn Emil, izr.	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1
Kohn Samu, izr.	1	3	3	3	2	3	2	3	2	2
Kordás Pál	1	2	2	2	1	2	1	2	2	1
Krón Imre, izr.	2	2	3	3	2	2	2	3	2	1
Lakatos Géza	2	3	2	3	3	2	3	3	2	2
30 Lévy Béla, hely.	1	3	3	3	2	3	3	3	3	1
Lévy Ferencz, hely.	1	2	3	3	2	2	2	2	2	1
Lukhaub Gyula.	1	2	1	2	2	2	2	2	3	1
Marinkovits Milán, gör. kel.	2	3	2	3	1	1	2	2	2	2
Martin Aurél	1	2	2	2	2	3	3	2	2	2
35 Mazanecz Aladár	1	2	2	2	2	1	2	3	2	1
Nagy Sándor, hely.	1	3	2	3	3	3	3	3	3	1
Niklos Károly.	1	2	1	2	1	1	2	2	1	1
Ördög Lajos	1	3	3	3	3	1	3	3	3	1

A tanuló neve és vallása, öszlön díjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettani földrajz	Számítan	Rajzoló mértan		Tornázás
Pap András	2	3	3	3	3	3	2	4	2	2
40 Pap Ferencz, helv.	2	3	3	3	3	3	2	3	1	2
Pataky Zoltán, ism.	1	1	1	2	2	1	2	2	2	1
Paulovits Sándor, gör. kel.	2	2	3	3	2	1	2	3	3	1
Pálly Sándor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Pop Brutus, gör. kel.	1	2	2	3	1	1	3	3	3	1
45 Rack Géza	1	1	1	2	1	2	1	2	2	1
Rényi Jenő	2	3	4	4	3	4	3	3	1	2
Rózsa József	1	1	2	2	2	3	1	2	2	1
Schanen Béla, ism.	2	3	2	4	2	1	2	3	1	1
Sebestyén István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
50 Stankovity Milos, gör. kel.	2	3	4	4	3	2	3	3	3	1
Stankovity Svetozár, gör. kel.	2	3	4	4	4	4	2	4	3	1
Szabó Frigyes, izr.	3	2	3	4	3	4	3	3	2	1
Szavancsek István	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Szilvássy Ferencz	1	3	3	4	3	4	3	4	3	2
55 Tatarovits János, gör. kel.	2	2	3	3	2	1	3	3	2	1
Tóth Gyula	1	1	2	2	1	1	2	2	2	1
Weinberger Ferencz izr.	2	2	3	3	2	1	2	3	3	1
Weiner Pál, izr.	2	3	4	4	3	1	3	3	4	1
Wellisz Géza, izr.	3	3	3	2	4	3	2	3	3	2
60 Zablár József	1	3	4	4	4	3	4	4	4	1

Kimaradt :

Pollák Béla, izr.

Összesen : 61.

Negyedik A. osztály.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettud.	Algebra	Rajzoló méltan	Tornázás	Magaviselet
Andres János, ism.	1	1	3	2	3	2	1	3	3	2
Auer György	2	3	3	3	3	2	3	3	3	2
Bast József	2	3	3	4	3	3	3	4	3	1
Blau Henrik, izr.	2	3	2	2	3	3	3	3	3	2
5 Czirner Károly	2	3	3	3	2	1	3	2	1	1
Gaskó János	2	2	3	3	2	2	2	3	3	2
Gábrriel János	1	1	2	2	1	1	2	2	2	1
Goldgruber Árpád, izr.	2	3	2	3	3	1	2	3	1	2
Gombos Lajos	1	2	2	2	2	1	2	2	2	1
10 Gönczi Lajos	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1
Götz Tamás	1	2	2	2	2	1	3	3	3	1
Grósz Ferencz, izr.	1	1	1	1	2	1	2	2	2	1
Grossmann Adolf, izr.	2	1	2	2	2	1	2	2	—	1
Grúber Jenő	1	3	3	4	3	2	2	3	2	1
15 Grün Vilmos	2	2	3	3	2	3	2	3	2	2
Harcz János	2	3	3	3	3	1	1	2	2	2
Heimann Dezső, izr.	3	3	3	4	3	3	2	3	4	2
Heksch Oszkár, izr.	3	3	3	4	3	3	2	3	3	2
Herczogh Árpád, ágost.	1	1	2	2	1	1	2	2	2	2
20 Kispál Bálint, helv.	2	2	2	2	2	1	2	1	—	1
Kohn Armin, izr.	3	2	3	3	3	2	2	3	4	2
Kovalik Vendel	1	2	2	2	2	1	2	2	2	1
Kőhegyi Andor, helv.	1	2	2	3	2	2	2	2	3	2
Knöpfler Rudolf, izr.	2	1	1	1	2	1	1	3	1	1
25 Kráhl Sándor, izr.	3	3	2	2	2	1	3	3	—	2
Kronstein Lajos Pál, izr.	2	3	2	2	3	2	3	3	3	2
Lauritz Miklós	1	3	2	2	3	2	2	3	2	2
Leichnam Miklós	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2
Luczay Livius, g. kel. öszt.	1	2	2	2	2	1	2	1	1	1
30 Lulai Mátyás	1	1	1	2	2	2	2	2	2	1
Mayer György	1	3	2	3	3	2	2	2	2	1
Mihályffy László, öszt.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Miskolczi István	1	1	2	1	1	1	2	2	2	1
Nagy Lajos, ism.	3	3	3	3	3	3	2	2	3	2
35 Pekl Mihály	1	2	1	2	3	2	1	1	3	1
Pintér József	2	2	2	3	4	2	2	3	2	2
Reitmann Jenő, izr.	4	3	3	4	4	3	3	4	2	2
Rósa Ernő, izr.	3	2	2	2	2	1	2	2	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettud.	Algebra	Rajzoló mértan	Tornázás	Magaviselet
Schossberger Aurél, izr	2	3	2	2	4	3	2	3	2	2
40 Simon Kálmán	1	1	2	2	3	1	2	2	1	1
Sőregi Mátyás, öszt.	1	1	2	1	2	1	2	1	2	1
Stassik Imre	2	3	2	3	3	3	3	2	—	2
Szűts Ferencz	2	3	3	4	4	3	3	3	3	2
Tantschitz Felix, ágost.	1	3	2	3	2	2	3	2	3	1
45 Tary Jenő, ism.	1	1	3	4	3	3	1	3	1	2
Vőneki Antal	1	1	1	2	2	1	1	1	3	1
Vendling József	2	3	2	3	3	3	3	3	3	2
Wirth Henrik	1	2	1	2	3	1	2	2	2	1
Wolf József	1	2	2	3	2	2	3	2	3	1
50 Zákits András, gör. kel.	1	3	3	4	4	3	3	3	1	2
Zákits Milan, gör. kel.	1	2	2	3	3	3	3	3	1	2
Zsóter Ferencz	1	2	2	2	2	1	2	2	1	1

Összesen : 52.

Negyedik B. osztály.

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettudj	Algebra	Rajzoló mértan	Tornázás	Magaviselet
Ádám Sándor, izr., ism. . .	3	2	3	4	3	2	2	3	4	1
Altenbach József	2	1	1	3	2	2	2	2	1	1
Becker János	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1
Beleszlin Wladimir, gkel.	1	2	2	3	3	2	2	3	3	1
5 Benisch Arthur	1	1	1	3	2	1	2	3	3	1
Bosnyák László, ism.	1	2	3	3	2	1	3	2	2	1
Bruch József	1	2	2	3	3	2	2	3	3	1
Burián József	1	2	1	2	2	1	2	2	2	1
Csillag Győző	1	2	3	3	3	1	3	2	3	2
10 Dettre István	2	3	3	3	3	2	2	3	3	1
Dutschak András	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Engel Vilmos, izr.	2	3	3	4	4	1	3	3	4	2
Fráter Béla	2	3	3	3	3	2	3	3	2	2
Gassenfeit József	1	1	1	2	1	1	2	1	2	1
15 Gombos József	2	2	3	3	3	2	3	3	2	2
Góth Emil, izr.	2	2	1	3	2	1	3	3	2	1
Grüner Ede	2	4	4	4	3	2	2	2	2	2
Haber Ernő, ism.	2	3	3	4	3	3	3	2	2	2
Holczer Jenő, izr.	1	2	2	3	2	1	1	2	3	1
20 Ivánkovits Imre	2	3	4	4	3	3	3	3	2	2
Jakóbi Péter	1	1	1	2	2	1	1	2	2	1
Karakasevits Károly, gkel.	3	3	3	3	3	2	3	3	3	1
Katona András	1	3	3	3	3	2	3	3	2	2
Kelemen Kálmán, izr.	1	1	1	2	2	2	2	1	—	1
25 Kelsch Péter	1	1	1	2	1	1	2	2	2	1
Kneip Miklós	1	1	1	2	2	1	1	2	3	1
Lólin Péter, gör. kel. ism.	2	3	3	4	3	3	3	3	1	2
Magarasevits Leontin, gkel.	1	3	2	3	3	2	2	1	2	1
Márki Imre	1	1	1	2	1	1	1	1	3	1
30 Nyáry Viktor	1	3	3	2	1	2	2	2	2	1
Orbán Károly, helv.	2	3	3	3	3	1	3	3	3	1
Papp István	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Pollák Lajos, izr.	2	3	3	3	2	2	3	3	3	1
Rajner Kálmán	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2
35 Schaar Elemér, izr.	1	1	1	2	2	1	1	1	2	1
Schorr Ozeás, izr.	3	2	2	4	3	2	3	4	2	2
Schütz Antal	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Somogyi Lajos	1	2	3	4	2	1	2	3	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t a r g y a k								Magaviselet	
	Vallásian	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettudj	Algebra	Rajzoló mértan		Tornázás
Sternlicht Manó, izr.	3	3	2	3	4	3	1	2	1	2
40 Szilberleitner Ferencz	1	3	3	4	3	1	3	3	1	2
Timcsák Béla	1	1	3	3	2	1	2	2	1	1
Traum Péter	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1
Treisz József	2	3	2	4	3	2	3	2	2	2
Waldner Jakab	1	1	1	2	1	1	2	1	2	1
45 Waltrich János	1	1	1	3	2	1	3	3	2	1

Kimaradtak :

Beer Mór, izr.
Berger Imre, izr.
Csirszka Konrád
Krikkay Tivadar
50 Timpauer Lajos
Ulrich József.

Összesen: 51.

Ötödik osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztündíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k											
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar írod. olvas- mány, görög, írod. és művelődés tör- ténelem	Történelem	Természettudj	Mennyiségtan	Szabadkézi és geometriai rajz	Tornázás	Magaviselet
Árvay László	1	3	4	4	3	—	3	2	3	—	4	2
Barna Domokos	3	2	3	2	—	2	3	3	3	2	1	1
Brommer Ödön	1	2	2	3	3	—	3	1	2	—	2	1
Buza László	1	2	3	3	4	—	3	1	2	—	3	2
5 Csányi László, ízr.	2	3	3	4	2	—	3	2	2	—	3	1
Cserei Gedeon, ísm.	1	3	3	3	3	—	3	2	3	—	3	1
Czibula Antal	2	2	3	3	3	—	2	2	3	—	3	1
Dékány János	1	1	3	2	1	—	2	1	2	—	2	1
Döme Gyula, helv.	1	2	3	2	—	2	2	2	3	2	1	1
10 Dózsa Imre, ízr.	1	1	2	2	1	—	2	2	1	—	1	1
Engel Sándor, ízr.	1	1	2	1	1	—	2	1	1	—	2	1
Erőskövy Dezső	1	3	4	3	—	2	2	3	4	3	4	1
Fajka Sándor	2	3	3	4	3	—	3	3	3	—	3	1
Fendler Frigyes	3	3	3	3	—	3	3	3	3	3	1	2
15 Fodor István, ágost.	1	2	3	3	2	—	2	2	3	—	2	2
Frey Ferencz	1	1	1	1	3	—	2	2	2	—	1	1
Fridrich András	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1
Geyer Henrik, helv.	1	1	2	2	1	—	1	1	1	—	2	1
Gombkötő Antal	1	3	3	2	4	—	2	3	4	—	3	2
20 Gönczi Elemér, ízr.	1	1	2	2	2	—	3	2	2	—	3	1
Grüner Manó, ízr.	1	1	2	1	1	—	1	1	2	—	2	1
Hammer Károly	2	2	3	3	—	2	3	3	3	3	1	2
Hodács Ágoston	1	2	2	2	2	—	2	2	3	—	2	1
Hubacsek Béla	1	2	3	3	—	1	2	1	3	2	3	1
25 Hubert Gyula, ízr.	1	2	3	3	—	1	3	2	3	3	1	2
Jantsovits Jenő, ágost.	1	1	2	2	—	1	1	1	1	1	2	1
Jó járt József	2	3	4	4	3	—	2	3	3	—	2	2
Kafka Ferencz	1	3	1	3	3	—	1	1	2	—	1	2
Kiss Ferencz	2	3	4	3	3	—	3	2	4	—	3	1
30 Klein Akos, ízr.	1	2	3	3	2	—	2	1	2	—	3	1
Klein Oszkár, ízr.	1	2	3	3	2	—	3	1	2	—	3	1
Kovács József	1	2	2	1	2	—	2	3	3	—	2	2
Kutni Gyula	1	2	3	2	3	—	3	1	2	—	3	1
Ladányi Vincze	2	4	2	3	4	—	3	3	3	—	2	1
35 Lázár György	1	2	3	3	—	2	2	1	3	3	2	1
Martinu Lajos	1	2	2	2	1	—	1	2	2	—	2	1
Meiszner Péter	3	3	3	3	—	3	4	3	3	2	3	1
Mészáros Kálmán	1	1	3	3	3	—	2	1	3	—	2	2

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k											
	Vallásian	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvas. másny. görög irod. és művelődés történelem	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Szabadkézi és geometriai rajz	Tornázás	Magaviselet
Mižik Lajos	1	2	3	2	2	—	2	3	3	—	1	1
40 Mixich Emil	2	2	3	3	4	—	3	2	3	—	1	2
Müller Dezső, izr.	1	1	2	1	2	—	2	1	2	—	2	1
Neuhausz József	1	3	2	4	4	—	3	3	2	—	2	2
Perhács Sándor	1	2	2	2	2	—	2	1	2	—	1	1
Polgár Péter, helv.	1	2	3	4	3	—	1	1	3	—	3	2
45 Poth János	1	1	1	1	2	—	2	1	2	—	1	2
Rósa Lajos, izr.	1	1	2	2	2	—	2	1	1	—	2	2
Rosenfeld Richárd, izr.	2	4	2	4	3	—	3	3	3	—	2	2
Rózsa János	1	3	4	4	3	—	3	3	1	—	3	2
Salamon Gyula	1	1	2	2	1	—	1	1	1	—	1	1
50 Schorsch Antal	2	3	2	3	3	—	2	1	3	—	2	2
Schreiber Jakab	1	3	2	3	3	—	2	1	2	—	3	1
Sonnenfeld Arthur, izr.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	2	1
Spitzer József, izr.	1	1	2	2	1	—	1	1	1	—	2	1
Stachó Lajos	2	3	4	4	—	2	3	2	3	3	3	2
55 Szárnyas Kálmán	1	1	3	2	1	—	2	1	2	—	2	1
Szegheő Gábor, izr.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1
Szigeti Károly, izr.	3	3	3	2	2	—	3	2	2	—	2	1
Takács Antal	1	2	2	2	3	—	2	1	2	—	2	1
Telbisz Jenő	1	1	1	2	1	—	2	1	2	—	2	1
60 Tengg Ferencz	1	1	2	2	2	—	2	1	1	—	2	1
Tóth Imre, öszt.	1	2	2	2	2	—	1	1	1	—	2	1
Török Béla	1	1	2	2	2	—	1	1	2	—	2	1
Üveges Lőrincz	1	3	4	4	4	—	4	2	4	—	4	2
Várnay Dezső	1	1	2	3	2	—	2	1	3	—	3	1
65 Vedres László	1	4	4	4	—	3	3	3	3	3	4	2
Zsóter Zoltán	1	2	3	3	—	2	2	1	3	2	2	1

Kimaradtak :

Bohn Antal.
Lakatos Mihály.

Magántanuló :

Ofner Jonátz Jenő, izr.

Összesen : 69.

Hatodik osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k											
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvas- mány. görög irod. és művelődés tör- ténelme	Történelem	Természettan	Mennyiségian	Szabadkézi és geometriai rajz	Tornázás	Magaviselet
Balla János	2	3	3	4		2	3	2	3	1	3	2
Becker Mihály	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	2	1
Benedek Elemér	2	3	2	4	3		3	2	3	—	2	2
Bohn Fülöp	1	2	2	3	—	2	1	1	2	2	2	1
5 Bózsó Antal	1	2	2	3	2	—	2	1	2	—	2	1
Brandsetter Arthur	1	1	1	1	2	—	1	1	1	—	2	1
Costescu Mihály, gör. kel.	1	3	2	3	—	2	1	1	2	2	3	1
Csányi Károly, izr.	1	2	2	3	3	—	1	1	1	—	3	1
Csonka Nándor	1	1	1	3	2	—	1	1	2	—	1	1
10 Deutsch József, izr.	3	2	1	3	—	1	1	2	3	3	4	2
Dörner Hugó	1	2	1	3	3	—	1	1	2	—	2	1
Eichenbaum János, izr.	1	3	2	4	3	—	3	2	3	—	1	2
Eisenstein Rezső, izr.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	2	1
Erdélyi Sándor	1	3	3	4	—	2	3	2	3	3	1	2
15 Fajka Kálmán	2	3	2	3	—	2	3	2	3	3	3	1
Fráter László	2	3	2	3	3	—	2	1	3	—	2	1
Fromm József, ágost.	1	3	3	3	—	2	1	2	2	3	3	2
Gera Antal	1	2	2	3	3	—	2	2	1	—	2	2
Gombos Dezső	1	3	2	3	—	2	1	1	2	2	2	1
20 Horváth Dénes	1	2	3	3	3	—	2	1	2	—	—	1
Horváth Imre	3	4	3	4	4	—	3	3	3	—	2	2
Hubert Lajos	1	2	2	2	2	—	1	1	3	—	1	1
Ivánkovits Lajos	2	2	2	3	3	—	1	1	2	—	3	1
Jevrics Szilárd, gör. kel. ism.	1	2	1	3	2	—	1	1	3	—	2	2
25 Kamráth Jenő	1	3	3	4	3	—	1	1	3	—	—	1
Kátay Nándor	2	3	2	3	—	2	3	2	3	—	3	1
Kiss Aladár	1	1	1	2	2	—	1	1	1	—	3	1
Klein Andor, izr.	1	1	1	2	2	—	1	1	1	—	3	1
Kordás Mihály	1	2	2	3	3	—	2	1	2	—	2	1
30 Kőszeghy Antal	1	1	1	3	—	2	3	2	3	—	1	1
Kriván Dénes	1	3	3	3	4	—	2	3	3	—	3	2
Lelik István, ism.	1	2	2	3	3	—	2	2	3	—	2	1
Manheim Mór, izr.	3	3	2	4	4	—	3	2	3	—	4	2
Marschang József	1	3	2	3	3	—	2	2	2	—	1	1
35 Mayer János	1	2	1	2	2	—	1	1	1	—	2	1
Mezőffy Ágoston	1	2	2	3	3	—	1	1	2	—	3	1
Mosonyi Emil, izr. ism.	3	2	2	4	—	2	3	3	3	—	1	2
Motika Adolf	1	1	1	2	2	—	1	1	1	—	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismélő-e?	T a n t á r g y a k											
	Vallásian	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvas- mány, görög irod. és művelődés tör- ténélem	Történelem	Természettudj	Mennyiségtan	Szabadvézi és geometria rajz	Tornázás	Magaviselet
Müller Jenő, izr.	1	1	1	2	2	—	1	1	1	—	2	1
40 Nagy István	1	1	1	2	2	—	1	1	1	—	3	1
Parasin József	1	3	3	4	—	2	2	1	3	—	4	2
Rajner Aladár	2	2	3	4	—	3	2	3	3	—	2	1
Robicsék Henrik, izr.	3	2	3	3	4	—	2	3	3	—	3	2
Rosenzweig Miklós	1	2	1	3	2	—	1	1	2	—	1	1
45 Scheffer Ferencz	1	2	1	3	3	—	2	2	3	—	2	1
Somogyi József	1	1	1	3	2	—	1	1	2	—	2	1
Szombathelyi Béla	1	3	1	3	3	—	1	2	2	—	3	1
Tauber Rezső, izr.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	2	1
Thomay Ernő, ágost.	1	2	1	3	3	—	2	1	1	—	2	2
50 Timina Zoltán	1	2	3	3	—	2	2	1	1	2	1	1
Urbán János, ism.	1	2	2	3	3	—	1	1	2	—	1	1
Wagner Ede	1	1	1	2	2	—	1	1	1	—	2	1
Weinstein Samu, izr., ism.	2	2	2	3	3	—	3	2	2	—	3	2
Wengritzky Sándor	2	3	2	3	3	—	3	3	3	—	2	1
55 Winkler Sándor, izr.	3	2	1	3	2	—	1	1	2	—	4	1
Zimányi Gyula	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	—	1
Zombori István	2	3	2	3	3	—	2	2	2	—	1	1
Zubán Rezső	1	3	2	3	3	—	3	3	3	—	3	2

Kimaradtak :

Almássy Béla.	Deli Győző.
Deffert Miklós.	Milutinovics Milán, gör. kel.

Meghalt :

Bakos Pál, hely.

Összesen : 63.

Hetedik osztály.

A tanuló neve és vallása, öszlőndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k											
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar írod. olvas- mány, görög írod. és művelődés törté- nelem	Földrajz	Természettan	Mennyiségtan	Ábrázoló mértan	Tornázás	Magaviselet
Barna Leander	1	2	3	3	3	—	2	2	3	—	2	1
Benedict Imre, izr.	1	3	2	2	2	—	3	3	2	—	3	2
Biacs Nándor	1	2	2	2	2	—	2	2	2	—	1	1
Bogner János	1	2	3	3	—	1	2	3	3	3	3	1
5 Csillag László	1	3	3	4	—	3	3	3	3	1	3	1
Curry Richard	1	2	2	3	3	—	1	2	3	—	2	1
Deutsch Ferencz, izr.	2	3	3	3	3	—	3	2	3	—	3	1
Devald Vilmos	1	1	1	2	2	—	1	1	1	—	2	1
Egyedy István	1	2	3	2	—	2	2	2	3	2	2	2
10 Erőskövy Gyula	2	3	3	4	4	—	3	3	3	—	3	2
Grüner Fülöp, izr.	1	1	2	1	1	—	1	1	1	—	3	1
Grünwald Ignác, izr.	2	2	2	2	1	—	3	2	1	—	1	2
Hacker Kálmán, izr.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	2	1
Illics Ulászló, gör. kel.	1	1	1	1	2	—	1	2	1	—	1	1
15 Jójárt Illés, öszt.	2	1	2	2	2	—	2	2	3	—	—	2
Katona Árpád	1	3	3	2	3	—	2	3	3	—	—	2
Kiss Károly	1	1	2	2	2	—	1	2	1	—	1	2
Korponay János	2	2	3	2	2	—	3	3	3	—	1	2
Masa Gyula	1	3	3	3	3	—	3	2	3	—	—	1
20 Mayer Fülöp	1	2	2	2	2	—	2	2	2	—	2	1
Mányov Ráfael	1	2	3	2	3	—	2	2	2	—	1	1
Mészáros Lajos	1	2	3	3	—	2	3	2	2	2	3	1
Ofner Ödön, izr.	2	2	2	3	2	—	2	2	2	—	3	2
Ottovay Zoltán	1	1	2	2	2	—	1	1	1	—	2	2
25 Rack János	1	1	2	2	2	—	1	1	2	—	2	1
Reichenthal Marcell, izr.	2	2	3	2	—	1	1	1	2	1	3	1
Reinhardt Péter	1	2	2	3	3	—	2	3	3	—	1	1
Rósa Géza, izr.	2	3	2	3	—	1	3	3	3	2	2	1
Rósa Imre, izr.	2	2	2	3	—	1	1	1	1	1	2	1
30 Schiller György	1	2	1	1	2	—	1	1	1	—	3	1
Steigerwald Adám	1	2	2	3	3	—	3	3	3	—	3	1
Stejskal Ottó	1	2	1	2	—	1	2	1	2	1	2	1
Szöry József	1	2	3	3	—	2	2	2	3	1	1	1
Takács Gyula	1	2	2	2	—	1	1	1	2	2	2	1
35 Tarnai Béla	1	2	2	2	3	—	2	2	3	—	3	1
Topcsiov János	1	2	2	3	3	—	2	2	3	—	1	1
Vedres Andor	1	2	3	3	—	2	2	2	3	2	3	2

A tanuló neve és vallása, öszlőndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k											
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvas- mány, görög irod. és művelődés tört. tenelmei	Földrajz	Természettan	Mennyiségtan	Ábrázoló mértan	Tornázás	Magaviselet
Vidákovich Dániel	1	2	2	2	2	—	2	1	1	—	2	1
Weisz Gyula, izr.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	2	1
40 Wolleck Géza, öszt. . . .	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	2	1

Kimaradt :
Baresay Károly, helv. ism.

Betegek :
Gimpl Miklós,
Klumak János.

Összesen: 43.

Nyolczadik osztály.

A tanuló neve és vallása, öszlőndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k												
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvasmány, görög irod. és művelődés történelem	Történelem	Természettan	Menyiségitan	Ábrázoló mértan	Bölcsészlet	Tornázás	Magaviselet
Bauer János	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1	1
Beke Béla	2	2	2	3	—	2	2	3	3	1	2	1	1
Berdenich Ernő	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1	1
Bosnyák Dezső	1	3	3	3	—	2	2	2	3	2	2	2	1
5 Bőröcz Mihály	2	2	3	2	2	—	2	2	2	—	3	1	1
Caesar Gyula	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	—	2	1
Eisenstein Károly, izr.	2	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	—	1
Gönczi Dezső, izr.	1	1	1	1	1	—	1	2	1	—	1	2	1
Heimann József, izr.	1	3	2	2	2	—	2	3	2	—	2	3	1
10 Horváth József	1	3	2	3	3	—	1	3	3	—	3	3	2
Janikievics Vazul, gör. kel.	1	3	3	3	3	—	2	1	1	—	2	3	2
Juhász István, gör. kath.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	2	1
Jungen László	1	3	3	3	3	—	2	2	2	—	3	2	2
Károlyi Lajos, ágost.	1	1	2	2	—	1	1	1	1	—	1	2	1
15 Kibling Nándor	1	2	2	2	2	—	1	2	2	—	2	2	1
Kiss Béla	1	2	3	2	—	1	1	1	1	1	—	1	1
Klein Béla, izr.	1	2	1	2	2	—	1	2	2	—	1	3	2
Letz Lajos	1	2	2	2	2	—	2	2	2	—	1	1	1
*Löwy Mór, izr.	1	3	3	3	3	—	3	2	3	—	3	—	1
20 Martinovits Endre, gk. öszt.	1	1	1	1	1	—	2	1	1	—	2	—	1
Mathias Arthúr	1	2	1	2	2	—	2	2	2	—	2	2	1
Milkó Vilmos, izr.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1	1
Müller Vilmos, izr.	1	1	1	2	1	—	1	1	2	—	1	1	1
Nesztor Kamil, gör. kath.	1	2	2	2	2	—	1	2	2	—	2	2	2
25 Nyáry Béla	1	2	2	2	2	—	1	2	2	—	1	2	2
Paleta Győző	1	3	2	2	3	—	1	2	2	—	2	2	1
Pap Imre	1	2	2	3	3	—	2	2	3	—	1	1	2
Pavlás Kálmán	1	3	3	3	—	2	3	2	3	3	2	1	2
Penszl Antal	1	3	2	3	3	—	3	3	3	—	3	2	1
30 Politzer Lipót, izr.	1	2	1	2	2	—	2	2	2	—	2	1	2
Rochnyák József	1	3	3	3	—	1	2	2	3	—	2	—	1
Rozgonyi György, helv.	1	2	3	3	—	3	2	3	3	3	2	—	1
Schwalb Lajos, izr.	2	3	3	3	2	—	2	2	3	—	3	2	2
Sterba Emil	2	1	1	3	2	—	2	2	3	—	1	2	1
35 Szauer Béla	1	1	3	3	—	1	1	1	3	2	1	2	1

*Mint önkéntes ismétlő a 1964/1893. sz. a. kelt min. rendelet értelmében a jelen tanévben nem osztályoztatott, az itt bejegyzett tanjegyeket az előző tanévben nyerte.

B) A nem kötelezett tantárgyakban.

I. Francia nyelv.

(A csillaggal jelöltek haladók.)

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
III. A. osztály.			
Mayer Arthúr	2	Kelemen Kálmán . . .	1
Mogán István	2	*Magarasevits Leontin	1
Schaar Kornél	1	*Pollák Lajos	1
Winkler Andor	2	*Schaar Elemér	1
III. B. osztály.			
5 Kohn Samu	2	V. osztály.	
15 *Dózsa Imre			
Jancsovits Jenő			
VI. osztály.			
IV. A. osztály.			
*Blau Henrik	1	*Thomay Ernő	1
Gaskó János	2	VII. osztály.	
IV. B. osztály.			
*Dettre István	2	Curry Richard	1
*Góth Emil	2	Reichenthal Marcell .	1
10 *Grósz Ferencz	1	Összesen : 19	

A francia nyelv tanítása hetenkint 4 órában történt. A tanulók haladottságuk foka szerint 2 csoportra osztottak. Tankönyvek : Bartos-Chovancsák, Francia nyelvtan és olvasókönyv I. és II. rész ; Molière, Le bourgeois gentilhomme.

II. Gyorsírás.

(A csillaggal jelöltek haladó gyorsírók.)

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
II. B. osztály.			
Mogán Ákos	2	Árva Ferencz	1
Przybilla Jenő	1	5 Csóke Imre	1
III. A. osztály.			
Andrássy Kálmán	2	Fischer Dezső	3
		Mogán István	2
		Vágó Pál	2
		Zacharia Emil	1

	Erdem- jegy		Erdem- jegy
III. B. osztály.		Takács Antal	1
10 Kohn Emil	1	40 *Tóth Imre	1
Kron Imre	2	VI. osztály.	
Lukhaub Gyula	1	*Becker Mihály	1
Nagy Sándor	1	Bozsó Antal	1
Niklos Károly	2	*Brandstetter Arthur	1
15 Weinberger Ferencz	2	*Csonka Nándor	1
IV. A. osztály.		45 *Gera Antal	1
Gönczi Lajos	1	*Kiss Aladár	1
Heksch Oszkár	3	*Müller Jenő	2
Kispál Fálint	3	Nagy István	1
*Sőregi Mátyás	1	*Rosenzweig Miklós	2
20 Wirth Henrik	3	50 *Thomay Ernő	1
Zakits Milán	2	*Zimányi Gyula	1
IV. B. osztály.		VII. osztály.	
*Jakóbi Péter	1	*Kis Károly	2
Nyáry Viktor	3	*Mányov Ráfael	2
V. osztály.		*Reinhardt Péter	2
Czibula Antal	1	55 *Schiller György	1
25 Engel Sándor	1	*Stejskál Ottó	1
Fajka Sándor	2	*Szöry József	1
Fridrich András	1	*Takács Gyula	1
Gombkötő Antal	1	*Tarnai Béla	2
Hubacsek Béla	2	VIII. osztály.	
30 Jójárt József	1	60 *Bauer János	1
Neuhausz József	1	*Beke Béla	1
Perhács Sándor	1	*Bardenich Ernő	1
*Póth János	1	*Klein Béla	1
Rosenfeld Richárd	2	*Milkó Vilmos	1
35 *Rósa Lajos	1	65 *Müller Vilmos	1
Schreiber Jakab	1	*Sterba Emil	1
Spitzer József	1	*Zimányi Lajos	1
*Szegheő Gábor	1	Összesen: 67	

A Gabelsberger-Markovits-féle magyar gyorsírás tanítására hetenkint 2—2 óra fordítottatott a kezdőknél úgy, mint a haladóknál. A tanulók, haladottságuk szerint három csoportba voltak osztva. Tankönyvek: Bódogh János Levelező Gyorsírás. Szeged, 1894. Gyakorlati Gyorsírás Szeged, 1887. A magasabb fokú gyorsírás. Szeged, 1893.

A tanfolyam díja 6 frt. Köri tagsági díj 1 frt 50 kr, mely összeg versenyírások, könyvtárgyarapítás, alapítvány-növelés és jutalmazások költségeire fordítatik. A tandíjmentesek a tandíj alól föl voltak ugyan mentve, de a tagsági illetéket befizették, mely csak kivételes esetekben engedtetelt el.

Az előadások vasárnaponként 9—11 ig tartattak. A tanfolyamot a gyorsíró-kör alakuló gyűlése után (szept. hóban) kezdtük és a jún. hóban megtartott vizsgálattal fejeztük be.

III. Műének.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
I. A. osztály.		III. A. osztály.	
Berwanger Henrik . . .	2	Árvay Ferencz . . .	1
Dragon János . . .	2	Fráter Zoltán . . .	2
Landgraf Tivadar . . .	2	Kreiszl Pál . . .	1
Máhr Gyula . . .	2	30 Schmidt Imre . . .	2
5 Száva László . . .	2	Vágó Pál . . .	1
I. C. osztály.		III. B. osztály.	
Csokonay Károly . . .	3	Bistyák Ferencz . . .	1
Heim Ernő . . .	3	Grassely Károly . . .	2
Vajda János . . .	3	Griffel Lajos . . .	2
II. A. osztály.		35 Idakéry Győző . . .	3
Ángyán Béla . . .	2	Rack Géza . . .	2
10 Böresök Imre . . .	2	Schanen Béla . . .	3
Dermentsin Miklós . . .	2	IV. A. osztály.	
Gál Emil . . .	1	Mihályffy László . . .	1
Sass Lajos . . .	2	Pintér József . . .	1
Sebestyén Ede . . .	2	IV. B. osztály.	
15 Trischler Lajos . . .	2	40 Csillag Győző . . .	1
Vass Lajos . . .	2	Dutschak András . . .	2
Vedres Béla . . .	2	Gassenfeit József . . .	1
Wagner Gyula . . .	2	Gombos József . . .	1
II. B. osztály.		Haber Ernő . . .	2
Jungen Emil . . .	1	45 Ivánkovits Imre . . .	1
20 Kamráth József . . .	2	Kneip Miklós . . .	1
Kertész Ferencz . . .	2	Papp István . . .	1
Mogán Ákos . . .	1	Schütz Antal . . .	1
Nyáry István . . .	2	Traum Péter . . .	1
Rácz József . . .	2	50 Treisz József . . .	1
25 Scher Jenő . . .	2		
Végh Guidó . . .	2		

V. osztály.		Érdem- jegy	VII. osztály.		Érdem- jegy
	Bohn Antal	2		Csillag László	1
	Frey Ferencz	2	65	Kiss Károly	1
	Gombkötő Antal	2		Reinhardt Péter	1
	Kovács József	2		Szöry József	2
55	Kutni Gyula	1		Vedres Andor	2
	Neuhausz Péter	1		Vidakovich Dániel	1
	Poth János	1	70	Wolleck Géza	1
	Vedres László	2			
VI. osztály.			VIII. osztály.		
	Gera Antal	1		Juhász István	1
60	Kiss Aladár	1		Mathias Arthur	1
	Kordás Mihály	1		Nestor Kamill	1
	Mayer János	1	75	Nyáry Béla	1
	Zubán Rezső	2		Pap Imre	1
				Szeles József	1
				Zimányi Lajos	1
				Összesen : 77.	

IV. Szabadkézi rajz.

III. A. osztály.		Érdem- jegy	V. osztály.		Érdem- jegy
1	Szitkay János	1	10	Spitzer József	1
				Takács Antal	1
IV. A. osztály.			VI. osztály.		
	Mihálffy László	1		Brandstetter Arthur	1
	Pekl Mihály	1			
	Sőregi Máttyás	1		VII. osztály.	
5	Wirt Henrich	2		Reichenthal Marczel	2
				Szöry József	1
IV. B. osztály.			VIII. osztály.		
	Grüner Ede	2	15	Beke Béla	1
	Magarasevits Leontin	1		Károlyi Lajos	1
	Schütz Antal	1		Összesen : 16.	
	Traum Péter	2			

A sorozatban használt érdemjegyek fokozata.

Az előmenetel rovatában: 1 = jeles, 2 = jó, 3 = elégséges, 4 = elégtelen; a magaviselet rovatában: 1 = jó, 2 = szabályszerű, 3 = kevésbé szabályszerű, 4 = rossz.

Rövidítések jelentménye

gör. kath. = görög katolikus vallású; - gör. kel. = görög keleti vallású; - ágost. = ágostai vallású; - helv. = helvét vallású; - izr. = izraelita vallású; - ism. = ismétlő; - öszt. = ösztöndíjas. Ahol a név után a kötelezett tantárgyakból nyert sorozatban vallás jelezve nincs, ott római katolikus értendő. A tornázás rovatában — = fölmentetett.

Tornaverseny.

Tanintézetünk a tanév kezdetén, szeptember 30-ikán részt vett a középiskolai tanulóknak Szegeden tartott kerületi versenyén 50 tanulóval, kik a szer- és kötélhúzási gyakorlatokból dísz-, a szabad- és katonai gyakorlatokból elismerő oklevéllel tüntették ki.

Az egyéni versenyekben ezüst-érmert nyert: Hubert Gyula, V. oszt. tanuló ügyes szertornázásaért; bronz-érmert nyertek: Illics Ulászló, Kiss Károly VII. oszt. tanulók és Mosonyi Emil VI. oszt. tanuló ügyes szertornázásukért, Barna Domonkos, V. oszt. tanuló pedig futásért.

A szegedi tankerületi főigazgató a kerületi tornaverseny vezetésével intézetünk tornatanárát, Timina Ödönt bízta meg, kinek példás buzgósággal és példás kitartással megoldott feladataért elismerését nyilvánította.

A vall. és közokt. miniszterium által előírt intézeti tornaversenyt június hó 18-ikán tartottuk meg a felső osztálybeli tanulókkal nagy számú érdeklődő közönség előtt. — Az alsóbb osztálybeli tanulók versenyét azonban, mely június 22-ikére volt kitűzve, a kedvezőtlen idő miatt az intézeti tornateremben tornavizsgálatokkal voltunk kénytelenek pótolni.

A felsőbb osztálybeli tanulók versenye a következő program szerint folyt le:

1. D. u. 2 $\frac{1}{2}$ órákor gyülekezés a főgymnasiumban.
2. Három órákor kivonulás kettős rendoszlopokban, zászló alatt és dobszó mellett az újszegedi népkertben kijelölt versenyterre.
3. A verseny színhelyén az ifjaknak felállítása nyolczas sorokba lyoni ellenvonulással.
4. Szabadgyakorlatok — megfelelő sornytással — nyolczas ütemben, egy oszlopban.
5. Katonai rendgyakorlatok osztályonkint.
6. Versenyek a testgyakorlat következő fajaiban:

Gyakorlatok nyújtón, korláton, lovon, bakon; távolra és magasra ugrás (rúdugrás); 10 kilogrammos vasgolyó dobása távolra; birkozás, kötélhúzás, 150 m. futás.

A versenyben győztesek lettek :

A VII. osztályból :

Bogner János birkozásban, Grünwald Ignác távolra ugrás- és futásban, Illics Ulászló szertornázásban, Kiss Károly szertornázás- és súlydobásban, Reinhardt Péter távolra ugrás- és futásban, Rósa Géza magasra ugrás-, rúdugrás- és futásban.

A VI. osztályból :

Csonka Nándor rúdugrásban, Eichenbaum János a testgyakorlatokban, Horváth Imre magasra ugrásban, Marschang József szertornázásban, Mayer János súlydobásban, Mosonyi Emil szertornázás- és birkozásban, Timina Zoltán távolra ugrásban, Urbán János futásban.

Az V. osztályból :

Barna Domokos magasra ugrás-, nádugrás- és futásban, Dózsa Imre futásban, Döme Gyula szertornázásban, Fendler Frigyes birkozásban, Hammer Károly távolra ugrásban, Hubert Gyula szertornázásban.

A IV. A. osztályból :

Goldgruber Árpád távolra ugrás- és testgyakorlatokban, Grosz Ferencz futásban, Gönczi Lajos rúdugrás- és futásban. Schossberger Aurél távolra ugrásban, Tari Jenő testgyakorlatokban, Zákits Milán szertornázás-, rúdugrás- és birkozásban, Zsótér Ferencz birkozásban.

A IV. B. osztályból :

Altenbach József szertornázás- és távolra ugrásban, Becker János rúdugrásban, Kelsch Péter magasra ugrásban, Rajner Kálmán szertornázásban, Sternlicht Manó magasra ugrásban, Szilberleitner Ferencz szertornázás- és magasra ugrásban, Traum Péter rúdugrásban.

A III. A. osztályból :

Donawell János magasra ugrásban, Nekies Richárd szertornázás- és magasra ugrásban, Roszmann János távolra ugrásban, Schmidt Imre szertornázásban, Velicskovits János szertornázás és ugrásban, Winkler Andor magasra ugrásban.

A III. B. osztályból:

Idakéri Győző szertornázás és távolra ugrásban, Farkas István szertornázásban, Klingler Ferencz szertornázásban, Marinkovits Milán magasra ugrásban, Pálffy Sándor távolra ugrásban, Rényi Jenő szertornázás és magasra ugrásban, Schannen Béla szertornázásban.

A II. A. osztályból:

Büchler Géza magasra ugrásban, Dermentsin Miklós szertornázásban, Kopasz János távolra ugrásban, Márki Andor távolra ugrásban, Pálffy Ferencz magasra ugrásban, Tóth József magasra ugrásban, Trischler Lajos magasra ugrásban, Vingai József szertornázás és magasra ugrásban.

A II. B. osztályból:

André János szertornázásban, Grosz Frigyes szertornázás és testgyakorlatokban, Kiss Andor szertornázás és testgyakorlatokban, Lolin Simon magasra ugrásban, Nagy Gyula szertornázásban, Popovits Radován magasra ugrásban, Schwartz Jenő szertornázásban, Teffert Lajos távolra ugrásban, Zombori Ferencz távolra ugrásban.

Az I. A. osztályból:

Aigner Károly magasra ugrásban, Börcsök Ferencz távolra ugrásban, Mathievich István magasra ugrásban, Zombori Gyula magasra ugrásban.

Az I. B. osztályból:

Ausländer Károly távolra ugrásban, Beyer Miklós magasra ugrásban, Pap Menyhért távolra ugrásban, Répás Géza magasra ugrásban.

Az I. C. osztályból:

Bernát Mátyás magasra ugrásban, Fábér József magasra ugrásban, Hamer Dezső távolra ugrásban, Klein Ferencz magasra ugrásban, Muzsay Ferencz távolra ugrásban.

Dobosok:

Kiss Aladár VI.,
 Búza László V.,
 Hecksch Oszkár IV. A.,
 Sternlicht Manó IV. B.,
 Klingler Ferencz III. B. és
 Pataky Zoltán III. B. oszt. tanulók.

Statisztikai kimutatások.

A) A tanulók általános áttekintése az 1894 – 95. tanévben.

Osztály	Fölvétett az egész tanév folyamán	Kimaradt	Megtelt	Vizsgálatlan maradt	Vizsgálatot tett	A megvizsgáltak között volt					A beírtak a múlt tanévhez képest		Az összes beírtak közül tandíjat illetőleg	
						magántanuló	Előmenetelre nézve		Illetőségre nézve		növekedés	apadás	fizető volt	mentes volt
							haladó	ismétlő	helybeli	vidéki				
I. A.	69	5	—	3	61	2	59	2	40	21	6	—	62	7
I. B.	67	2	—	—	65	—	58	7	44	21	5	—	54	13
I. C.	67	3	—	—	64	—	58	6	45	19	5	—	57	10
II. A.	74	—	—	—	74	3	70	4	58	16	8	—	64	10
II. B.	70	3	—	1	66	—	64	2	54	12	6	—	59	11
III. A.	60	—	—	1	59	—	57	2	31	28	6	—	52	8
III. B.	61	1	—	—	60	—	56	4	35	25	8	—	54	7
IV. A.	52	—	—	—	52	—	49	3	26	26	5	—	47	5
IV. B.	51	6	—	—	45	—	41	4	22	23	4	—	42	9
V.	69	2	—	—	67	1	66	1	40	27	9	—	58	11
VI.	63	4	1	—	58	—	53	5	37	21	14	—	55	8
VII.	43	1	—	2	40	—	40	—	18	22	—	5	37	6
VIII.	43	1	—	—	42	1	41	1	28	14	—	5	31	12
I—VIII.	789	28	1	7	753	7	712	41	478	275	76	10	672	117

B) A megvizsgált tanulók kimutatása vallás, anyanyelv és nyelvismeret tekintetében az 1894—95. tanév végén.

Osztály	A tanulók közt vallásra nézve volt							A tanulók közt anyanyelvre nézve volt							Összesen	A tanulók nyelvismerete		
	róm. kath.	gör. kath.	gör. keleti	ágostai	helvét	izraelita	Összesen	magyar	német	román	tót	szerb-román	bolgár	más nyelvű		Összesen	Csak magyarul beszél	Hányan tudtak magyarul
I. A.	39	2	2	2	5	11	61	46	12	1	—	2	—	—	61	29	61	
I. B.	48	—	—	1	2	14	65	56	7	—	—	—	2	—	65	39	65	
I. C.	48	—	3	—	4	9	64	46	16	1	—	1	—	—	64	40	64	
II. A.	55	—	—	3	2	14	74	70	2	—	—	—	2	—	74	47	74	
II. B.	45	—	2	—	4	15	66	54	8	—	—	2	—	2	66	57	66	
III. A.	43	—	5	1	1	9	59	41	13	2	—	2	1	—	59	31	59	
III. B.	40	—	6	—	5	9	60	40	14	1	—	4	—	1	60	33	60	
IV. A.	30	—	3	2	2	15	52	35	13	1	1	2	—	—	52	29	52	
IV. B.	31	—	4	—	1	9	45	27	15	—	—	3	—	—	45	23	45	
V.	46	—	—	2	3	16	67	55	10	—	—	—	—	2	67	48	67	
VI.	42	—	2	2	—	12	58	47	9	1	—	1	—	—	58	38	58	
VII.	29	—	1	—	—	10	40	30	7	—	—	1	2	—	40	20	40	
VIII.	26	2	2	1	1	10	42	39	3	—	—	—	—	—	42	24	42	
Összesen	522	4	30	14	30	153	753	586	129	7	1	18	7	5	753	458	753	

C) Kimutatás a megvizsgált tanulók szüleinek polgári állásáról az 1894—95. tanév végén.

Osztály	A tanulók szülei közt polgári állásra nézve volt															
	őstermelő			iparos			kereskedő és vállalkozó			tisztviselő		katona	más értelmiségi törvényszéki, ügyvéd, lelkész, tanár, tanító, mérnök, író, művész, stb.)	személyes szolgálatból elő (munkás, napszámos, szolga, stb.)	magánzó (nyugdíjas v. töképezés stb.)	Összesen
	önálló		alkalmazott	önálló		alkalmazott	önálló		alkalmazott	tisztviselő						
	nagybirtokos és hérlő	kisbirtokos és hérlő		nagyiparos	kisiparos		nagykereskedő	kiskereskedő, szatócs, stb.		közisztviselő (állami, hatóság)	magán- és társulati					
I. A.	1	10	—	1	6	—	—	7	—	10	4	1	10	7	4	61
I. B.	—	9	3	—	7	—	—	10	1	12	9	—	8	4	2	65
I. C.	1	12	3	—	14	—	—	2	2	12	4	—	8	5	1	64
II. A.	3	7	—	—	14	—	—	8	—	13	13	—	9	6	1	74
II. B.	—	6	—	1	20	—	—	8	1	18	4	—	6	—	2	66
III. A.	—	11	1	—	11	—	—	3	—	5	6	2	15	1	4	59
III. B.	—	12	—	—	10	—	—	6	—	10	5	1	8	2	6	60
IV. A.	—	11	1	—	9	—	—	7	—	5	4	1	8	3	3	52
IV. B.	—	8	—	—	7	—	—	1	9	4	1	1	12	2	—	45
V.	—	11	1	—	11	—	—	7	—	15	6	—	12	4	—	67
VI.	—	12	—	1	9	—	—	1	5	12	4	—	7	4	3	58
VII.	—	12	1	—	5	—	—	1	4	8	4	1	2	—	1	40
VIII.	—	2	—	—	5	—	—	—	6	2	10	2	11	—	3	42
Összesen	5	123	10	3	128	—	3	82	7	134	66	8	116	38	30	753

D) A megvizsgált tanulók általános osztályozása az 1894—95. tanév végén.

Osztály	A megvizsgáltak száma	Magaviseletből*				Tanulmányokból					
		jó	szabályszerű	kevésbé szabályszerű	rossz	minden tantárgyból jeles eredményű	minden tantárgyból legalább jó eredményű	minden tantárgyból legalább elégséges eredményű	egy tantárgyból elégtelen eredményű	két tantárgyból elégtelen eredményű	több tantárgyból elégtelen eredményű
I. A.	61	41	18	—	—	4	17	21	3	3	13
I. B.	65	44	21	—	—	6	10	28	5	2	14
I. C.	64	45	19	—	—	11	11	28	5	2	7
II. A.	74	62	9	—	—	6	14	33	11	7	3
II. B.	66	39	27	—	—	2	9	43	6	2	4
III. A.	59	37	22	—	—	4	16	27	4	4	4
III. B.	60	49	11	—	—	5	15	25	7	2	6
IV. A.	52	26	26	—	—	1	14	27	6	3	1
IV. B.	45	31	14	—	—	2	12	20	7	3	1
V.	67	44	22	—	—	3	17	29	6	10	2
VI.	58	41	17	—	—	4	9	33	9	2	1
VII.	40	29	11	—	—	3	12	23	1	1	—
VIII.	42	27	14	—	—	7	14	21	—	—	—
1—VIII.	753	515	231	—	—	58	170	358	70	41	56

* 7 magántanuló a magaviseletből nem nyert osztályozást.

E) Az 1894 – 95. tanévi érettségi vizsgálatok eredménye.

a)	b) Az írásbelin		c)	d) A szóbelin					e) Az érettségi végzett ifjak pályaválasztása																
	Hányan jelentkeztek érettségi vizsgálatra?	Hány készítette el minden dolgozatát legalább elégs. eredménnyel?		Hány utasított az írásbeli alapján ismétlő vizsgálatra?	Hányan bocsáttak összesen szóbelire?	Hány lett teljesen	Hány jól	Hány egyszerűen	Hány útasított javító vizsgálatra?	Hány útasított ismétlő vizsgálatra a szóbeli alapján?	theologiai	hőcsészi	jogi	orvosi	mérnöki	építési	gépészi	vegyészi	gazdasági	erdészeti	hányászati	ipari	kereskedői	alsóbb hivatalnokai	katonai
					éretl?					p á l y á r a k é s z ű l t															
47	45	2	45	7	8	21	7	3	3	1	23	11	5	—	—	—	1	1	—	—	—	6	—	1	1

E tanév folyama alatt 4 ízben voltak érettségi vizsgálatok, u. m. szept., decz., márcz. és jún. hónapokban.

Szept. hóban első teljes vizsgálatra állott: 7, kik közül sikerrel végzett: 6, ismétlő vizsgálatra útasított: 1, javító vizsgálatot tett: 11, sikerrel: 10.

Decz. hóban első teljes vizsgálatra állott: 3, kik közül 1 sikerrel végzett, 2 pedig javító vizsgálatra útasított; javító vizsgálatot tett sikerrel: 2, ismétlőt: 1.

Márcz. hóban ketten sikerrel tettek javító vizsgálatot.

Jún. hóban első teljes vizsgálatra állott: 37, sikerrel végzett: 29; ismétlő vizsgálatot tett: 2, mindkettő sikerrel. E szerint tehát a tanév alatt javító vizsgálatot tett: 15, ezek közül sikerrel: 14; ismétlő vizsgálatot tett: 3, mindegyik sikerrel.

Az a) b) c) és d) rovatok csak azon tanulókra vonatkoznak, kik első ízben tettek érettségit, az e) rovat adatai pedig az érettségit sikerrel befejezett összes ifjakra.

F) Az egész tanév alatt beírt tanulók illetőségének kimutatása megyék szerint az 1894—95. tanévről.

Illetőségi hely	O s z t á l y													Összesen
	I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.	VIII.	
Szegedi illetőségű	45	45	48	58	56	32	33	26	26	42	37	20	28	496
Aradmegye	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	1	—	1	5
Árvasmegye	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Bárcs-Bodrogmegye	3	1	1	2	1	2	—	8	4	6	5	8	1	42
Baranyamegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Békésmegye	1	—	—	—	1	—	1	—	1	1	—	—	1	6
Biharmegye	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Csanádmegye	—	2	—	3	3	—	1	1	1	4	2	1	1	19
Csongrádmegye	1	2	1	4	—	1	4	1	1	2	—	1	—	18
Hevesmegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hajdúmegye	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	2
Hunyadmegye	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
Jász-N.-Kun-Szolnokmegye	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	4
Komárommegye	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Krassó-Szörénymegye	1	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2	6
Mármarosmegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nyitra megye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Pest-Pilis-Solt-K.-Kunmegye	3	—	1	—	—	2	1	—	—	—	1	1	1	10
Szepesmegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Szerémmegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Temesmegye	2	3	8	2	—	10	7	6	2	2	1	4	1	48
Tolnamegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Torda-Aranyosmegye	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Torontálmegye	12	13	7	2	8	12	12	6	14	10	11	8	5	120
Trencsénmegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fiume	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Bosnia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Szathmármegye	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Összesen	69	67	67	74	70	60	61	52	51	69	63	43	43	789

Szertárak.

a) Természettani szertár.

A természettani szertárra vonatkozó legrégebb adatok az 1804—05. tanévből valók, melyek szerint ez évben dr. Hemtner Flórián után dr. Scheftsik Alajos vette át a lyceumi természettan tanítását s ezzel egyetemben a múzeum gondozását is. A természettani eszközök száma ekkor mindössze 15 volt s azok is legtöbbször rossz állapotban. Egy 1814-ben írt följegyzés szerint a múzeum legrégebb eszközei 1801-ben vétettek; 1805-ben az eszközök száma 25-tel, 1806-ban 53-mal gyarapodott. 1814—15-ben dr. Scheftsik Alajos piarista házfőnök, dr. Szentzy Sándor lyc. igazgató és Hrankay Lőrincz gymn. tanár 11 eszközt ajándékoztak a szertárnak. Dr. Markó Albertnek 1828. évi kimutatása szerint a múzeum szereinek és eszközeinek száma ezen időben 187 volt.

1829-ben dr. Tóth János kegyesrendi áldozár, a későbbi érdemes népiskolai felügyelő volt a múzeum gondnoka s e tisztelet az 1852. év végéig viselte. Az ő fáradhatlan buzgósága s legtöbbször a város nagylelkűsége folytán ezen időszakban szereztetett be a legtöbb és legértékesebb eszköz.

Az 1872—73. tanév elején, mikor a szertár gondozását Tóth Antal kegyesrendi áldozár, a szegedi népiskolák jelenlegi felügyelője vette át, a fizikai tanszerek száma 276 volt.

Az 1879—80. tanév végéig a természettani szertárral egyet képezett a kémiai múzeum; ez év végén a két szertárban összesen 844 készülék volt 6123 forint értékben. 1880—81-ben a két szertár külön választott.

Jelenleg a természettani szertár vagyonelejtára a következő:

I. Mérőeszközök. 13 db	. . . . .	55 forint 30 krajár értékben.
II. Általános mechanika. A szilárd testek mechanikája. 54 db	. . . . .	535 forint 10 krajár. »
III. A cseppfolyós testek mechanikája. 28 db	. . . . .	365 forint 30 krajár. »
IV. A légneműek mechanikája. 33 db	. . . . .	404 forint — krajár. »
V. Rezgéstan. Hangtan. 29 db	. . . . .	401 forint 25 krajár. »

VI. Fénytan. 77 drb	1449 frt 66 kr. értékben
VII. Hőtan. 47 drb	710 frt 84 kr. »
VIII. Delejesség. 12 drb	152 frt 80 kr. »
IX. Statikai elektromosság. 46 drb	713 frt 30 kr. »
X. Galvanelektromosság. 64 drb	1431 frt 55 kr. »
XI. Csillagászat. Meteorologia. 11 drb	156 frt 50 kr. »
XII. Szerszámok. 33 drb	43 frt 90 kr. »
XIII. Butorok. 35 drb	772 frt 40 kr. »
Összesen : 482 drb	7192 frt — kr. értékben

Az 1894—95. tanévi gyarapodás a következő:

Chromsavas bemártási telep. — Peltier keresztije differentiális hőmérőben. — Petrina-féle tekeresrugó. — Hermann és Pfister-féle fémhőmérő. — Six-féle maximum-minimum hőmérő. — Rutherford-féle maximum-minimum hőmérő. — Gay-Lussac készüléke a gázok kiterjedésének meghatározására. — Készülék a folyadékok abszolút kiterjedésének meghatározására. — 4 drb vashomba. — Saussure-féle hajszálas nedvmutató. — Közlekedő csövek állványon. — Készülék a hajcsövességhez. — Elegyítési calorimeter. — Vörös lámpa. — Iskolai galvanometer. — Horsford-féle vályú a folyadékok ellenállásának megmérése — Wheatstone hídja. — Poggendorf-féle rheochord. — Tyndall-féle platinlámpa. — Gore gömbje. — 4 Bunsen elem. — 4 Daniell elem.

Összesen : 27 drb 403 frt értékben.

b) Chémiai szertartás.

A kémiai szertár alapítása egyidejű a fizikaiéval, mely a leltárban följegyzett történeti adatok szerint 1804-ik évre tehető. Míg a chemiát a fizikával kapcsolatban tanították, az eszközöket a fizikai szertárban helyezték el; csakis akkor választották azokat külön, midőn a chemiát, mint külön tárgyat adták elő a gymnasiumban. Az eszközökben és szerkezetben nem épen szegény szertár a régi épületben egy kisebb szobát foglalt el a VI. osztály szomszédságában, melynek tananyagát képezte a chemia, s el volt látva világító gázra berendezett kémiai fülkével.

A célnak teljes megfelelő helyiséget csak akkor nyert, midőn az intézet 1886 ban új épületbe költözött át.

A szertár jelenlegi állapota :

1. A kémiai kísérletekhez szükséges eszközök száma 180 darab, 120 forint értékben.

2. Az elemek és vegyületek száma 150 drb, 50 frt értékben.

3. A bútorzat áll 3 nagy üveges szekrényből, 120 frt értékben; 1 dolgozó, 1 fűjtató asztal és 1 mosdó szekrényből 30 frt értékben.

Szaporulat a jelen tanévben :

A természettani és ásványtani előadások alkalmával bemutatott chemiai kísérletekhez szükséges savak és sók kellő mennyiségben vásároltattak.

c) Természettudományi szertár.

A természettudományi szertárt az 50-es években alapították, midőn a leíró természettudományt a gymnasium alsó osztályainak tananyagába osztották be.

Az állattani szak alapját eleintén a szemléltetéshez szükséges fali ábrák és kevés számú kitömött állatok képezték, melyek, mint az értesítőknek idevonatkozó jegyzeteiből kitűnik, a városi hatóság bőkezűsége és egyes adakozók áldozatkészsége folytán évről-évre gyarapodtak.

A növénytani szak alapját azon herbariumok velettek meg, melyeket részint a tanárok az ország különböző vidékein, részint a tanulók a város környékein gyűjtött növényekből állították össze.

Az ásvány-, kőzet- és földtani gyűjtemény, mely a szertárnak igen jelentékeny részét képezi, részint vétel útján, részint pedig az által szaporított, hogy azon tanulók, kik Temes- és Krassó-Szörény megyék bányavidékeiről a magyar nyelv tanulása végett Szegedre jöttek, szülőhelyük ásvány- és kőzettermékeivel rótták le hálájukat az intézet iránt.

De a régi gymn. épületben minden jóakarat mellett sem lehetett a szertárt nagyban gyarapítani. Ennek legfőbb akadálya az volt, hogy a szertárnak 1886-ig, míg az intézet a mostani épületbe be nem költözött, sem elég tágas, sem a céljának megfelelő alkalmas helyisége nem volt. A nedves és rosszul zárható helyiség sok természettudományi tárgyat megrongált, sőt hasznavehetetlenné tett. Szeged szab. kir. város áldozatkészségének köszönhetjük, hogy a szertár a jelenlegi követelményeknek megfelel, a mennyiben az évenként engedélyezett általánból megszerezhetjük mindazt, ami szükséges a természettudományi oktatáshoz s a tárgyakat oly teremben helyezhetjük el, a mely e célra kiválóan alkalmas.

A szertár tartalmát és értékét a következőkben közöljük.

Állatország.

I. Gerinczesek.

1. Emlősök.

a) Emberi testminták	.	12 darab	259 frt 10 kr.
b) Csontvázak .	.	100	156 frt 79 kr.

- c) Kitömött állatok . . . . . : . . . . . 24 » 130 frt 65 kr.
 d) Mikroskophoz való praeparatumok . . . . . 160 » 35 frt 75 kr.

2. Madarak.

- a) Kitömött madarak . . . . . 119 darab 411 frt 65 kr.
 b) Biológiai praeparatumok . . . . . 2 » 12 frt — kr.
 c) Tojásgyűjtemény . . . . . 2 » 20 frt — kr.

3. Hüllők és kétélelűek.

- a) Száritva . . . . . 6 darab 2 frt 40 kr.
 b) Borszeszben . . . . . 7 » 25 frt — kr.
 c) Papirmaché minta . . . . . 2 » 27 frt — kr.

4. Halak.

- a) Száritva . . . . . 8 darab 21 frt 20 kr.
 b) Borszeszben . . . . . 7 » 6 frt 10 kr.

II. Puhatestűek.

1. Fejlbúak.

- a) száritva . . . . . 1 darab — frt 90 kr.
 b) borszeszben . . . . . 2 » 5 frt 90 kr.

2. Kagylók . . . . . 110 » 48 frt 50 kr.

3. Csigák . . . . . 217 » 81 frt 58 kr.

III. Ireltlábúak.

1. Rovarok.

- a) Papirmaché minta . . . . . 2 darab 2 frt 20 kr.
 b) Rovargyűjtemény . . . . . 150 » 105 frt 15 kr.
 c) Borszeszpraeparatumok . . . . . 5 » 20 frt — kr.
 d) Biológiai praeparatumok . . . . . 18 » 45 frt — kr.

2. Soklábúak.

Borszeszben . . . . . 2 darab — frt 50 kr.

3. Pókok.

- a) Borszeszben . . . . . 6 darab 14 frt — kr.
 b) Biológiai praeparatum . . . . . 1 » 5 frt — kr.

4. Rákak.

- a) Száritva . . . . . 11 darab 7 frt 85 kr.
 b) Borszeszben . . . . . 38 » 26 frt 60 kr.

IV. Férgék.

Borszeszben . . . . . 5 darab 4 frt 50 kr.

V. Tüskebőrűek.

a) Száritva . . . . . 12 darab 7 frt 50 kr.
b) Borszeszben . . . . . 5 » 5 frt — kr.

VI. Tömlős állatok.

a) Száritva . . . . . 19 darab 8 frt 60 kr.
b) Borszeszben . . . . . 5 » 4 frt 50 kr.

VII. Véglények.

Borszeszben . . . . . 6 darab 4 frt 50 kr.

Képek az állatországhoz.

1. Meinhold-féle boncztnai ábrák . . . . . 6 darab 30 frt — kr.
2. Rupprecht-féle boncztnai ábrák . . . . . 48 » 60 frt — kr.
3. Elssner-féle állattypusok . . . . . 74 » 63 frt 45 kr.
4. Lehmann féle atlasz . . . . . 59 » 59 frt — kr.
5. Gerold-féle állattani képek . . . . . 45 » 82 frt — kr.

B) Növényország.

1. Száritott virágtalan növények . . . . . 537 darab 50 frt — kr.
2. Száritott virágos növények . . . . . 2265 » 20 frt 50 kr.
3. Különféle drógák . . . . . 64 » 15 frt 80 kr.
4. Fatörzsek keresztmetszetei . . . . . 37 » 3 frt 90 kr.
5. Szeged sz. kir. város a főgymnasium természetrajzi osztályában helyezte el ideiglenesen azon nagy kiterjedésű növény-gyűjteményt, melyet dr. Feichtinger Sándor kir. tan., Esztergom városi főorvos és reáliskolai igazgató 1886-ban azon nemes czélből ajándékozott, hogy azzal hozzájáruljon Szeged város kulturális fejlődéséhez.

Képek és minták a növényországhoz.

1. Zippel- és Bollmann-féle bel- és kül-
földi növények . . . . . 82 darab 90 frt 20 kr.
2. Gerold-féle füvek és fák . . . . . 75 » 82 frt 50 kr.
3. Lehmann-féle növénytani képek . . . . . 7 » 10 frt 50 kr.
4. Papirmaché minták . . . . . 99 » 576 frt 65 kr.
5. Mikroskophoz való praeparatumok . . . . . 22 » 10 frt — kr.

C) Ásvány-, kőzet- és földtan.

1. Ásványok	563 darab	125 frt 10 kr.
2. Kőzetek	515 »	163 frt 05 kr.
3. Csiga- és kagyló kőületek . .	146 »	29 frt 15 kr.
4. Gerincesek kőületei (Diluvium) . .	18 »	124 frt 80 kr.

D) Eszközök.

1. Mikroszkop	4 darab	203 frt 40 kr.
2. Mikroskophoz való szekrény eszközökkel		5 frt — kr.
3. Praeperáló eszközök	34 »	12 frt 50 kr.

E) Bútorzat.

1. Nagyobb szekrény üveges ajtókkal		8 darab
2. Kisebb szekrény üveges ajtókkal . .		3 »
3. Bemutatásra való asztal		1 »
4. Dolgozó asztal		3 »

Szaporodás az 1894/5. tanévben.

Vétel útján: Házi macska, hörcsög, vakondok, galamb, nagyobb kígyó, béka tüdővel, nagyobb hal. Ezen készítményeknek egyik oldala csontváz, a másik oldala kitömött. — Száraz készítmények: az emlős tüdeje, a kérődzők gyomra. — Biológiai csoportok a madárvilágból: nádírigó fészekkel, darázs, ölyv munkaközben, magyarországi pintyfélék, gebicsfélék. — Rovar-biológiai száraz praeparatumok: Hasznos futó bogarak, hétpölytes katicza, özinczerek lárváikkal, túlökorrú bogár, szúfélék, csajkók, cserebogár, kőműves darázs, dongó méhek, darazsak fészkeikkel, egy méhfaj összes parazitáival, hesseni légy. — Spiritusz praeparatum: a dolgozó méh fejlődése.

Ajándék útján: Brauswetter Ottó műórási úrtól 28 darab ásvánnyal, Orbán Károly IV. B. oszt. tanulótól 3 darab szép kristályos ásvánnyal szaporodott a gyűjtemény.

f) Történelmi, földrajzi és régiségi szertár.

A tanintézet és a kegyesrendi ház birtokában levő régi kiadású térképek, nevezetes hazai és világtörténelmi férfiak arcképei s a görög és római klasszikusok tanításához szükséges illusztrált munkák és régi pénzek arról tanúskodnak, hogy a tanári kar a régibb időben is mindig súlyt fektetett a tanítást és tanulást elősegítő szemléltető tárgyakra s azokat nagy gonddal gyűjtögette. Az utódok e téren is iparkodtak a buzgó elődöket követni s megszerezték a földrajz, történelem és a filologia körébe

tartozó számos tárgyat, jobbára azok közül, melyeket a vallás- és közoktatásügyi miniszterium ajánlott.

Van jelenleg e gyűjteményben :

a) Földrajzi és történelmi térkép	167 drb.
b) Irodalmi és történelmi férfiak arczképei	90 drb.
c) Kulturtörténelmi képek és munkák	94 drb.
d) Régi pénzek	340 drb.

Itt csak azon tárgyakat soroltuk fel, melyek az intézet tulajdonát képezik s nem egyszersmind azokat is, melyek a kegyesrendi ház birtokában vannak.

Az 1894/5. tanévre beszereztek:

Hölzel és társa Magyar földrajzi intézete kiadványaiból: A magyar korona országainak hegyi és vízrajzi térképe. Kogutovicz Manó, 3 példány.

Afrika iskolai fali térképe. Kogutovicz Manó, 1 példány.

A föld képe féltékékben. A vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszter megbízásából tervezte és rajzolta Kogutovicz Manó.

Munkácsy Mihálynak a Honfoglalás című műve.

Összesen 7 drb 50 forint értékben.

g) Rajzszeretár.

Rajzszeretárunk kezdetleges alapját az 1871. évben, vagyis azon időben nyerte, amidőn az intézetet fenntartó város gymnasiumi rajzlanárul egy külön egyént alkalmazott, mert azon időben választatott el egyszersmind a gymnasiumi rajzterem a városi közös rajziskolától, hol azideig más, városi iskolákkal együtt közös teremben nyert oktatást a gymnasiumi ifjúság is.

A szétválasztás alkalmával egy igen csekély és alig használható elavult minta csomaghoz és néhány sodrony mintához jutottunk.

A város áldozatkészsége azonban csakhamar segített a hiányokon, amennyiben a hetvenes években legjobb hírnévnek örvendő szerzők műveivel évről-évre gyarapította szeretárunkat, úgyannyira, hogy a midőn jelenlegi palotaszerű helyiségünkbe költöztünk, egy csinos keretet mutathattunk fel a későbbi, gazdagon kiegészített rajzszeretár képéhez. Legtömegesebb bevásárlás azonban mégis azon időre jut, amidőn a gymnasiumi tanterv módosulásával a görögpótló tanfolyam egyik tárgyául a rajz és ábrázoló mértan vétetett.

Ekkor vásároltuk be fokozatosan gipszmintáinkat az állami paedagogium gipszöntőműhelyéből s szereztük be egyszersmind a stereometria tanításánál nagy haszonnal alkalmazható sodrony-mintákat és az ábrázoló mértani magyarázó ábrákat.

Azóta is évről-évre gazdagodik szertárunk, ugyannyira, hogy most már nem nagy megerőltetéssel jár a szertárat folytonosan a kor színvonalán tartani.

Szertárunk jelenlegi állapota a következő:

Üvegezett minta ráma	133 drb	180 frt — kr.	értékben
Iskolai-tábla vonalzó	1 »	4 frt — kr.	»
Iskolai-tábla háromszög	2 »	3 frt — kr.	»
Szögmérő	1 »	1 frt 50 kr.	»
Sodrony minta állvány	1 »	5 frt — kr.	»
Mérő szalag	1 »	5 frt — kr.	»
Különböző szerzőktől lapminták	1800 »	450 frt — kr.	»
Gipsz minták	90 »	140 frt — kr.	»
Sodrony minták	25 »	20 frt — kr.	»
Faminták	8 »	16 frt — kr.	»
Préselt papir domborműví minták	48 »	20 frt — kr.	»

Összesen . 2110 drb 844 frt 50 kr. értékben.

Említést érdemelnek még az igen czélszerűen szerkesztett rajzasztalaink és mintatartó szekrényeink, melyek szintén az átköltözés alkalmával szereztettek be.

A lefolyt tanévben a következő tárgyakat szereztük be szertárunk számára:

Lapmintákból	250 drbot	56 frt — kr.	értékben.
Gipsz mintákból	22 »	44 frt — kr.	»

Összesen . 272 drbot 100 frt — kr. értékben.

Könyvtárak.

a) Tanári könyvtár.

A tanári kar rendelkezésére két könyvtár áll: az egyik a kegyesrendiek tulajdonát képező, több mint 12 ezer kötetből álló házi könyvtár, mely főképp hungaricákban, hazai és világtörténelmieken, vallásiakban és bölcsészetiekben, görög-római classicusokban s hirlapirodalomban gazdag; a másik a város tulajdonát képező tanári könyvtár. Az első a szegedi kegyesrendi ház vagyónából, az utóbbi pedig a várostól e célra adott összegből gyarapodik.

A tanári könyvtárban a múlt évben volt 2224 mű, 3309 kötetben, 5468 frt értékben; az ez évi gyarapodás 144 mű, 119 köt., 216 füzet, 343 frt 92 kr. értékben. Jelenleg van 2368 mű, 3428 kötet, 216 füzet, 5811 frt 92 kr. értékben.

A könyvtárkészlet főbb szakok szerint a következőleg oszlik meg:

I. Hittudományi 102 mű, 148 kötet, 13 füzet. II. Magyar ny. és irodalom 408 mű, 488 kötet, 28 füzet. III. Német ny. és irodalom 121 mű, 165 kötet. IV. Latin s gör. ny. és irodalom 405 mű, 544 kötet. V. Philosophia 82 mű, 88 kötet, 1 füzet. VI. Paedagogia 69 mű, 121 kötet, 27 füzet. VII. Földrajz 209 mű, 139 kötet. VIII. Történelem 381 mű, 723 kötet, 37 füzet. IX. Matematika 124 mű, 171 kötet, 2 füzet. X. Természetrájz 89 mű, 96 kötet, 2 füzet. XI. Természettan s vegytan 127 mű, 123 kötet, 16 füzet. XII. Rajzoló és ábrázoló geometria 21 mű, 25 kötet. XIII. Régiségtan 17 mű, 25 kötet. XIV. Vegyesek 155 mű, 163 kötet, 51 füzet. XV. Folyóiratok 58 mű, 387 kötet, 39 füzet.

Mindenik főosztály ismét több kevesebb alosztályt vagyis szakot foglal magában, melyek az iskolai könyvtárakban gyakrabban előforduló könyvtárkészletre való tekintettel vannak fölállítva.

A f. iskolai évi gyarapodás vétel útján: a) Tudományos folyóiratok és szakközlönyök: Annalen der Phys. und Chemie (Wiedemann) 1894–95. — Természettudományi Közlemények, 1894–95. — Erdélyi Múzeum. Szerk.

Szádeczky L. Kolozsvár, 1894–95. — Budapesti Szemle, 1894–95. — Irodalomtörténeti Közlemények. Szerk. Szilády Áron, 1894–95. — Zeitschrift für die österr. Gymnasien, Hartel–Schenkl. Wien, 1894–95. — Zeitschrift für mathem. und naturwiss. Unterr. XXV. Hoffmann. Leipzig, 1894–95. — Magyar Paedagogia. IV. évf. Szerk. Csengeri János. — Tornaügy. XII. évf. Szerk. Kovács Rezső. Bpest, 1894–95. — Hitzsónoklati Folyóirat. Szerk. Urbán Juvenális. Szeged, 1894–95. — b) Könyvek: Pallas Nagy Lexikona, VII. köt. — Szinnyei József, Magyar Tájéztató, I. 6., 7. füzet. — Szinnyei József, Magyar írók élete és munkái, III. 9., 10. IV. 1–3. — Beöthy Zsolt, A magyar irodalom története, 29–32. füz. — Szalay-Baróti, A magyar nemzet története, 1–14. füz. — Szilágyi Sándor, A magyar nemzet története, 1–22. füz. — Dupanloup, A mi Urunk Jézus Kr. élete. Ford. Ruschek A. Bpest, 1894. — Dupanloup, De L'education, I–III. Paris, 1887. — Pázmány. Keresztény imádságos könyv. Bpest, 1892. — Arany és Gyulai, Magyar népköltési gyűjtemény, III. Bpest, 1882. — Shakspeare, Coriolanus. Ford. Petőfi. Bpest, 1890. — Baráth Ferencz, Irodalmi dolgozatok. Bpest, 1895. — Beöthy Zs., Horatius és Kazinczy. Bpest, 1895. — Hentaller Lajos, Kossuth és kora. Bpest, 1894. — Vajda Emil, Kossuth Lajos (élet- és jellemrajz). Bpest, 1892. — Merényi, Sajóvölgyi eredeti népmesék, I–II. Pest, 1862. — Merényi, Dunamelléki eredeti népmesék, I–II. Pest, 1863. — Milton, Az elveszett paradicsom. Ford. Jánosi G. Bpest, 1890. — Verbóczy Hármaskönyve. Bpest, 1894. — Zolnay Gy., Nyelvelmékeink a könyvnyomtatás koráig. Bpest, 1894. — Szemák, Német olv. könyv, III. Bpest, 1894. — Finály, A latin nyelv szótára, 2 pld. Bpest, 1894. — Georg Capellanus, Sprechen sie lateinisch? Leipzig, 1892. — Bartal-Malmos, C. Sall. Crispi libri. Bpest, 1880. — Maywald, Görög gyakorló és olv. könyv, I., II. Bpest, 1893. — Maywald, Görög nyelvtan, V. oszt. Bpest, 1894. — Bozóky Alajos, Valláserkölcsei viszonyok a római császárság fénykorában. N.-Várad, 1894. — Görög földön. Szerk. Csengeri és Pasteiner. Bpest, 1895. — Bozóky Alajos, A szépirodalom a római császárság fénykorában. N.-Várad, 1892. — Gow James, Görög és római államrégiségek. Bpest, 1890. — Dr. Geréb József, A görög vallás és művészet. Bpest, 1891. — Emerson, Az emberi szellem képviselői. Ford. Szász K. Bpest, 1894. — Tóth B., Szájru-l-szájra Bpest, 1894. — A magyar középiskolák ügye (Két miniszteri értekezéslet 1872–92.) Bpest, 1893. — Hanusz István, A nagy magyar Alföld. Kecskemét, 1895. — Hunfalvy Pál, Az oláhok története, I–II. Bpest, 1894. — Hüppe, A lengyel alkotmány története. Ford. Szathmáry Gy. Bpest, 1894. — Langl, Képek a történelemhez. Bpest, 1894. — Lánchy Gyula, Történelmi kor- és jellemrajzok. Bpest, 1890. — Ortvyai Tivadar, Pozsony város története, II–III. Pozsony,

1895. — Salamon Ferencz, Magyarország a török hódítás korában. Bpest, 1886. — Salamon Ferencz, Az első Zrinyiek. Bpest, 1865. — Simon Péter, Király és korona, I—II. Bpest, 1892. — Herodotos történeti könyvei, I—III. (gör. és magyar) Ford. Geréb József. Bpest, 1890. — De Candolle, Termesztett növények eredete. Ford. Pavlicsek Sándor. Bpest, 1894. — Reclus, A patak élete. Ford. Hentaller E. Bpest, 1894. — Ábrázoló geometria (lithogr.). Szerk. Szerémi Lajos. Rozsnyó, 1891. — Hampel József, A régibb középkor emlékei, I. r. Bpest, 1894. — Korrajzok 1—14 füzete: XIII. Leó pápa, Ferencz József, Kossuth Lajos, Jókai Mór, Vaszary Kolos, Vadnay Károly életrajza. — c) A magyar tudom. Akadémia kiadványai-
ból 10 frt átalányösszegért: Tély Iván, Uj görög munkák ismertetése. (Ért. a nyelv. és széptud. kör XVI. 5.) — Réthy Mór, Folyadéksugarak. (Ért. a math. XV. 4.) — Heller Á., Az energia tan alapjairól. (Ért. a math. XV. 5.) — Cserháti, A dohányzésre befolyást gyakorló körülmények. (Ért. a term. XXIII. 7.) — Daday Jenő, A kagylós rákok . . . (Ért. a term. XXIII. 8.) — Török A., Adatok az Árpádok testereklýeinek ember-
tani búvárlatához (Ért. a term. XXIII. 9.) — Török A., Adatok az ember-
szabású lények koponyaalakulásához (Ért. a term. XXIII. 10.) — Schaffer Károly, Az intrahypnotikus reflex contracturák morphológiája. (Ért. a term. XVIII. 11.) — Kosutányi, A különböző eredetű saccharomycések befoly.
a bor képződésére (Ért. a term. XXIII. 12.) — Jekelfalussy, Emlékbeszéd Keleti Károly fölött (Eml. VII. 10.) — Ballagi G., Emlékb. Szűcs István fölött (Eml. VIII. 1) — Goldzieher, Renán mint orientalista (Eml. VIII. 2.) — Kanitz Ág., Emlékb. Pančič János külső tagról (Eml. VIII. 3.) — György Endre, Emlékb. b. Kemény Gábor t. tagról (Eml. VIII. 4.) — Vé-
csey Tamás, Emlékb. Wenzel Gusztáv r. tagról (Eml. VIII. 5.) — Margó Tiv., Emlékb. Sir Richard Owen r. tagról (Eml. VIII. 6.) — Tóth Lőrincz, Emlékb. Vajkay Károly lev. tagról (Eml. VIII. 7.) — Láng Lajos, Emlékb. Grünwald B. lev. tagról (Eml. VIII. 8.) — Radvánszky Béla, Emlékb. Deák Farkas r. tagról (Eml. VIII. 9.) — Ónodi Á., adatok a gége beideg-
zésének boncztanához . . . (Math. és Term. Közl. XXVI. 2.) — Franzenau Adatok Letkés faunájához (Math. és Term. Közl. XXVI. 1.) — Archeol. Értesítő. Szerk. Hampel József. Budapest, 1894. — Archeol. Közle-
mények, XVII. köt. Budapest, 1895. — Mathem. és Term. tudom. Ér-
tesítő, XII. 6—12, XIII. 1—2. Szerk. König Gyula. Bpest, 1894—95. — Mathem. és Term. tudom. közlemények XVI. 12. Szerk. Lengyel Béla. Bpest, 1894. — Nyelvtudom. Közlemények, XXIV. 2. 3. XXV. 1. Szerk. Simonyi Zs. Bpest, 1894—95. — Akadémiai Almanach 1895-re. Akadémiai Értesítő. Szerk. Szily Kálmán. Bpest, 1894—95. — Szamota István, A Schlägli magyar szójegyzék. Bpest, 1894. — A magy. tudom. Akadémia

tört. bizotts. oklevélmásolatai. Ism. Óváry Lipót. Bpest, 1894. — Erdély-országgyűl. emlékek, XVII. Szerk. Szilágyi Sándor. Bpest, 1894. — Georgius de Hungarica Arithmetikája 1499-ből. Jegyz. Szily és Heller. Bpest, 1894.

A. f. iskolaévi gyarapodás ajándék útján: A nm. vall. és közokt. m. kir. Ministeriumtól: a 23. jelentés a közoktatás állapotáról; jelentés az országos tanítói nyugdíj- és gyámalap 1893. évi állapotáról; Útmutatás a középisk. eszközök beszerzéséhez, 5 pld.; Herkules XII. évf., szerk. Porzsolt Jenő és Kálmán. A szegedi tank. Főigazgató úr ajándéka: Ruschek. Egyházi beszéd. Budapest, 1893. — Maczki Valér, Népszerű felolvasások. Eger, 1894. — Mihályfi Ákos, A kath. társadalomról. Bpest, 1894. — Domján István, A sepsi-szent-györgyi Mikó kollegium. S. Szentgyörgy, 1893. — Lehrplan der ung. Gymn. und Realschulen. Bpest, 1886. — Tantervek a népiskolák számára, 12 füz. — Das ungarische Unterrichtswesen 1882—84. — Stefanovič, Aus Belgrads Vergangenheit. Wien, 1894. — Steiner Simon, A recziprok poláris kúpszeletek. Szeged, 1894. — U. a. Népszerű csillagászati értekezések. Bpest, 1893. — Bezeredy Pál, Jelentés Magyarország selyemtenyésztéséről. Szegzárd, 1894. — Szabó Ferencz, német-eleméri plébános úr az általa kiadott »Történeti nép- és földrajzi könyvtár«-ból folytatólagosan a következő munkákat küldötte meg intézetünknek: Balbi-Czirbusz, Egyetemes földrajz, II. N.-Becserek, 1894. — Vigouroux, A biblia, I-IV. Ford. Schmidt József. N.-Becserek, 1894. — Holzwarth, Világtörténet, V-IX. Ford. Szabó Ferencz, Temesvár, 1889. — Az illető szerzőktől: Palsó István, A késmárki ág. ev. lyceum története. Késmárk, 1893. — Pap János, A piaristák Szegeden, 5 pld. Szeged, 1886. — A magyar nemz. múzeumlól: Hajnald, A szentírás mézgák és gyánták termőnövényei. Bpest, 1894. — A kolozsvári egyetemtől: Beszéd. Kolozsvár, 1894. Almanach, II. félévre. Kolozsvár, 1894. — A pozsonyi kir. Akadémiától: A pozsonyi kir. Akadémia tanrendje, 1895-re.

Végül Szeged városa a Jókai-jubileum alkalmából Jókai összes műveinek egy díszkiadású példányára fizetett elő a tanári könyvtár részére, melyből eddig 10 kötet jelent meg.

Az évi gyarapodás tehát: 1. Vétel útján; a) önálló szakmunka: 88 mű, 66 köt., 84 füz., 215·09 frt értékben; b) tudományos folyóirat: 16 mű, 20 köt., 69 füz. 40·44 frt értékben; c) vegyes: 9 mű, 2 köt., 35 füz., 31·35 frt értékben. 2. Ajándék útján: a) önálló szakmunka: 18 mű, 29 köt., 2 füz., 46·35 frt értékben; b) tudományos folyóirat: 2 mű, 2 köt. 8 frt értékben.

b) Ifjúsági könyvtár.

A czélszerűen berendezett és alkalmas olvasmányokat tartalmazó ifjúsági könyvtár nagyon jelentékeny eszköze az iskolának, de szükséges, hogy ez a könyvtár az elvszerű tudásnak, a gyakorlati élet követelmé-

nyeinek és az ifjúság igazi érdekeinek megfelelően úgy a tartalomban, mint a felhasználás módjaiban. Nem elég a sok könyv, nem elég ezek ügyes berendezése, hanem a könyvek megválogatásán kívül a tanárnak ügybuzgalmát támogassa bölcs türelme és az ifjak odaadó szeretete.

Midőn dr. Horváth Cyrill 1840-ben a szegedi lyceum bölcsélettanulói között megalapította az „olvasók és működők társaságát“, úgy látzik, hogy az ifjúság czélszerű olvasmányainak nagy fontosságáról, vagy éppen szükséges voltáról meg volt győződve; ezen jelzett társaságnak hetenkint kétszer volt gyűlése, az egyikén Horváth Cyrill előadást tartott a magyar irodalomról, a másik gyűlésnek úgyszólván nagyobb részét az töltötte ki, hogy az ifjak beszámoltak olvasmányaikról; ez az eljárás-mód egyszersmind szükségessé tette azt is, hogy a rendelkezésre álló könyvtár tartalmas, czélszerű művekkel gyarapodjék; megmaradt könyvjegyzékeik és jegyzőkönyveik azt mutatják, hogy többnyire drága műveket és folyóiratokat szereztek. 1852-ben „főgymn. ifjusági könyvtár“ czfm alatt rendezték intézetünkben a tanuló ifjuságnak szánt olvasmányokat. A haladás elve szükségessé, a könyvtár gyarapodása meg lehetségessé tette idővel, hogy a könyvtár a kivánalmak szerint különböző osztályokra oszlott; előbb az ifj. könyvtár mellett az önképző-kör saját könyvtára szolgálta az ifjúságot, majd 1877-ben az ifj. könyvtár, olvasmányai két részre: a felsőbb és alsóbb osztályok könyvtárára oszlatván, czélszerűbb berendezésű lett. Így most három könyvtár: az önképző-köri, a felsőbb és alsóbb osztályok könyvtára áll ifjúságunk rendelkezésére; az önképző-kör könyvtárában 1201, a két ifj. könyvtárban 2144 könyv van, így az összes szak szerint berendezett ifj. könyvtárak 3345 kötetből állanak.

Az ifj. könyvtárak állapotáról a lefolyt iskolai évben a következő adatok szólnak:

1. Az önképző-kör könyvtára vétel útján a következő művekkel gyarapodott: Torquato Tasso. A megszabadított Jeruzsalem. Ford. Jánosi Gusztáv. 1—2. k. Bpest, 1893. — Szentkláray, Úli képek a művelt nyugatról. Bpest, 1890. — Dr. Dudek. A keresztény vallás apológiája. Bpest, 1893. — Chateaubriand. A kereszténység szelleme. Ford. Gubicza. 1—2. k. Bpest, 1881. — Pázmány Kalauzának 1. és 2. könyve. Szerk. Bellaagh. Bpest, 1893. — Dr. Sziklay. A kath. vallás terjedése. Bpest, 1893. — Didon. Jézus Krisztus. Ford. Dr. Kiss. 1—2. k. Bpest, 1892. — Jókai. Kárpáthy Zoltán. Bpest, 1893. A kőszívű ember fiai. Bpest, 1893. A szegény gazdagok. Bpest, 1893. A régi jó táblabírák. Bpest, 1893. A jani-csárók végnapjai. Bpest, 1893. Fráter György. 1—5. k. Bpest, 1893. Szomorú napok. Bpest, 1892. — Jósika. L. nagyszebeni királybíró. 1—2. k. Bpest, 1877. II. Rákóczy Ferencz. 1—4. k. Bpest, 1891. Abafi. Bpest

1892 Eszther. Bpest, 1890. — Kemény Zs. A rajongók. 1–3. k. Pest, 1757. — Zslinszky. Szemelvények a magyar nemzeti lyra köréből. Bpest, 1893. — Ariosto. Az örvöngő Róland. Ford. Radó. 1–2. k. Bpest, 1894. — Hankó és Szerényi. Természettudományi olvasmányok. 1–2. k. Bpest, 1893. — Jókai. Gazdag szegények. 1–2. k. Bpest, 1890. Verne. Bombarnac Klaudius. Bpest, 1894. — Szigligeti. Liliomfi. Bpest, 1893. — Csokonai. Dorottya. Bpest, 1885. — Kerényi Frigyes összes költeményei. Bpest, 1875. — Werner, Andrásfalvy de Andrásfalva. Bpest, 1894. — Rákosi Viktor. Zuboly, Gyalu és Társai. Bpest, 1894. — Kármán. Fanni hagyományai. Bpest, 1887. — A Dugonics-Társaság évkönyve. Szeged, 1895. — Természettudományi közlemények. Bpest, 1894. — Magyar Nyelvőr. Bpest, 1894. — Széchy. Gr. Gvadányi József. Bpest, 1894. — Schönkerr. Hunyadi Corvin János. Bpest, 1894. Egyetemes Philologiai közlöny. Bpest, 1894. — Századok. Bpest, 1894. — Akadémiai Értesítő. Bpest, 1894. — Hunfalvy. Az oláhok, története. 1–2. k. Bpest, 1894. — Emerson. Az emberi szellem képviselői. Bpest, 1894. — Pótfüzetek a Termtud. Közölny 1891, 1892. és 1893. évfolyamaihoz. — Összesen 42 mű 51 kötet 103 frt 30 kr. értékben.

2. Az ifjúsági nagyobb és kisebb könyvtár vétel útján gyarapodott : Verne. Bombarnac Klaudius. Bpest, 1894. — Hanusz. A nagy magyar Alföld. Kecskemét, 1895. — Reviczky Gyula összes költeményei. 1–2. k. Budapest, 1895. — Verne. Ox doktor eszméje. Bpest. Úszóváros. Bpest. — Komjáthy. A homályban. Bpest. 1895. — Tóth. Szájról-szájra. Bpest, 1895. — Jókai. Tégy jót. Bpest, 1895. Trenk Frigyes. Budapest, 1895. Magneta. Bpest, 1895. — Herczeg. Fenn és lenn. Budapest, 1895. — Jókai. Rab Ráby. 1–2. k. Bpest, 1885. Föld felett. Budapest, 1881. Arany ember. 1–3 k. Bpest 1892. Fekete gyémántok. 1–3 k. Bpest, 1878. Az élet komédiásai. 1–3. k. Bpest. — Pellico. Börlöneim. Bpest, 1886. — Sebestyén. Az Árpádok története. Bpest, 1894. — Dupanloup. Jézus Krisztus. Bpest, 1895. — Székely. Arany Toldija. Bpest, 1895. Bródy. Az egri diákok. Bpest, 1894. Heine válogatott költeményei. Bpest, 1894. Schiller, Az orleansi szűz. Bpest, 1892. — Goethe. Berlichingeni Gottfried. Bpest, 1886. — Lessing. Bölcs Náthán. Budapest, 1879. — Beöthy. A névtelenek. Bpest, 1875. Kárpáthy Zoltán. Bpest, 1884. A régi jó táblabírák. Bpest, 1876. — Jósika emlékiratai. Pest, 1865. — Hoffmann. Mutterliebe. Die Kinder sollen dankbar sein. Ein treuer Freund. Aus eigener Kraft. — Udvardy. Beszélgőgyűjtemény. Pest, 1865. — Palotás. Az én édes otthonom. Szeged, 1881. — Hanusz. A nagy magyar Alföld. Kecskemét, 1895. — Lange. Képek a történelemhez. Bpest, 1894. — Összesen : 54 kötet 52 frt 80 kr. értékben Az ifjúsági könyvtárak gyarapodása 105 kötet 156 frt 10 kr. értékben.

Az intézeti épületre vonatkozó főbb adatok.

A főgymnasiumi épület és a vele egy fedél alatt álló kegyesrendi ház, mely 1886-ban épült, egyike a város legnagyobb és legdíszesebb kétemeletes épületeinek. Fekszik a Tisza Lajos körút, a Gizella-tér, az Árpád- és Péchy-utcák által határolt 6200 □ méternyi területen. Főhomlokzata, melylyel a körútra néz 151, mellékhomlokzata pedig a Gizella-téren 49 méter hosszú.

Az iskola az épület Gizella-térre néző szárnyát és a főhomlokzat felét foglalja el, a kegyesrendi ház pedig a főhomlokzat Tisza felé terülő részében van elhelyezve. A kettőnek telkét a tornacsarnok választja el egymástól. A ház beépített területe 1025·51, az iskoláé pedig 1462·90 □-méter. Az épület magassága a járda fölött 18·68 méter.

A házban 2 terem és 38 szoba, az iskolában pedig 35 különféle helyiség van, melyeknek rendeltetését és méreteit a következő táblázatok mutatják :

F ö l d s z i n t.

A helyiség neve	Magassága	Hosszasága	Szélessége	Területe m. ²	Térfogata m. ³
I. a) Tanterem	4.55	10.94	6.84	74.82	340.43
I. b) »	4.55	11.23	7.42	83.32	379.10
I. c) »	4.55	10.02	6.84	68.53	311.81
I. d) »	4.55	9.65	6.84	66.00	300.30
I. e) »	4.55	9.94	6.84	67.98	309.30
I. f) »	4.55	10.30	7.42	76.42	347.71
II. Tanári könyvtár	4.55	7.42	6.01	44.59	202.88
III. Tornaterem	9.36	19.33	8.00	154.64	1447.43
IV. Lejáró a tornaterembe	—	11.88	2.88	34.21	—
V. Előcsarnok	5.92	9.50	6.68	63.46	375.68
VI. Lépcsőház	5.00	7.61	6.00	45.66	228.30
VII. Szolgák lakása	4.55	6.84	3.64	24.89	113.24
» » »	4.55	6.84	3.40	23.25	105.78
» » »	4.55	6.84	3.58	24.48	111.38
» » »	4.55	7.42	3.43	25.45	115.79
IX. Árnyékszék	4.55	6.90	3.35	23.11	105.15
X. Tornatér	—	43.65	34.00	1484.10	—

Első emelet.

A helyiség neve	Magassága	Hosszasága	Szélessége	Területe m. ²	Térfogata m. ³
I. a) Tanterem	4.55	10.84	7.00	75.88	345.25
I. b) »	4.55	9.50	7.00	66.50	302.57
I. c) »	4.55	11.12	7.00	77.84	354.17
I. d) »	4.55	9.65	7.00	67.55	307.35
I. e) »	4.55	9.95	7.00	69.65	316.90
I. f) »	4.55	10.30	7.50	77.25	351.48
II. Igazgatósági iroda és levéltár	4.55	11.23	7.50	84.22	403.20
III. Tanácskozási terem	4.55	10.02	7.00	70.14	319.13
IV. Szertár rendelkezésre	4.55	7.82	3.43	26.82	122.03
V. Földrajzi és régiségi tárgyak tára	4.55	7.50	6.91	51.82	235.78
VI. Az igazgató lakása	4.55	6.83	5.68	38.79	176.94
VI. » » »	4.55	5.68	5.13	29.13	131.54
VII. Lépcsőház	5.00	7.89	6.00	47.34	236.70
VIII. Folyosó	4.70	91.48	2.50	228.70	1074.89
IX. Árnyékszék	4.55	7.00	3.35	23.45	106.69

Második emelet.

A helyiség neve	Magassága	Hosszasága	Szélessége	Területe m. ²	Térfogata m. ³
I. Rajzterem	4.60	17.72	7.00	124.04	570.58
II. Rajzszeretár	4.60	7.46	3.51	26.18	120.42
III. Ifjúsági könyvtár	4.60	9.84	7.00	68.88	316.84
IV. Természettajzi szeretár	4.60	11.23	7.50	84.22	387.41
V. „ dolgozó szoba	4.60	7.00	4.00	28.00	128.80
VI. Természettani szeretár	4.60	13.67	7.00	95.69	440.17
VII. Természettani és vegytani dolgozó szoba	4.60	7.00	6.00	42.00	193.20
VIII. Természettani előadó terem	4.60	9.80	7.00	68.60	315.56
IX. Vizsgálati terem	7.30	17.38	10.40	180.75	1319.47
X. Kápolna	4.60	10.26	5.68	58.27	268.04
XI. Sekrestye	4.60	5.68	2.82	16.01	73.64
XII. Lépcsőház	4.98	7.89	6.00	47.34	235.75
XIII. Árnyékszék	4.60	7.00	3.51	24.57	113.02
XIV. Főljáró a padlásra	—	3.26	2.93	9.51	—

Az egész épület alatt magas pinczehelyiségek vannak, melyek fűtőanyagok tartására és egyéb gazdasági célokra szolgálnak.

A tantermek és egyéb helyiségek *fűtésére* Meidinger-féle vaskályhák használatnak, s a fűtéssel kapcsolatban van a *szellőztetés* oly módon, hogy a friss levegő a folyosókról vezetetik a kályhákhoz, az elhasznált levegő pedig a termék falaiba, kevéssel a padozat fölött behelyezett szellőztető kürtök által vitetik tova.

A tantermek részben délnek, részben nyugotnak fekszenek. Mindenik tanterem három ablakkal van ellátva s mivel az ablakok 1·35 méter szélesek s 2·64 meter magasak, kellő *világítást* nyernek. Az ajtók 1·40 meter szélesek s 2·70 meter magasak.

A vizsgálati terem, a természettani, a vegytani és természetrajzi szertárak és laboratoriumok, a természettani előadóterem, a tornaterem, továbbá az igazgatósági iroda és a tanácskozási terem *gázvilágítással* vannak ellátva, mint szintén a folyosók és a lépcsőház is.

Vízzel az udvaron ásott kút s a vízvezeték látja el az épületet, s a mi egészségügyi és tisztasági tekintelben szerfölött fontos, az árnyékszék-pissoirjai vízlocsolással vannak szagtalanná téve.

A tornaterem fűtése hasonló a tantermekéhez, világítását egyik oldalon 5, másikon 3 nagy ablak által nyeri; kapcsolatban van vele a tornaszertár és öltöző hely.

A tantermeknek s az intézet összes helyiségeinek bútorai, a padok kivételével, dr. Klamarik János miniszteri tanácsos utasításai nyomán szerkesztett bútortervek szerint készültek.

A főgymnasium és a kegyesrendi ház épülete, továbbá a tantermek, szertárak és egyéb iskolai helyiségek bebútorozására 286,981 frt 24 krba került. Ezen összeghez az államkincstár a rendes nyolcz osztályon kívül szükséges parallel-osztályoknak az épületben való elhelyezése czímén egyszer s mindenkorra 50,000 frt kamat- és visszafizetés nélküli segélyt adott, a többi költséget Szeged szab. kir. város közönsége sajátjából fedezte.

Az intézet vagyoni állapota.

a) *Bevétel.*

Az intézetet Szeged szab. kir. város tartja fenn; az ő tulajdona az épület, ő viseli az iskola összes költségeit, de hozzájárul az állam is évi 4000 frttal a négy párhuzamos osztály fenntartása czímén. Ezen kívül az intézetnek egyedüli jövedelme a tandíj, mely évenként átlag 9000 frtra tehető.

Helybeli ifjú 10 frt 80 kr., vidéki 20 frt 80 krt fizet évi tandíjul.

Évi bevétel . . . 13000 frt.

b) Kiadás.

a) Tanárok illetményére	17985 frt*
b) Szolgák bérére	640 „
c) Épületek fenntartására	600 „
d) Helyiségek fűtésére	1180 „
e) Bútorokra, szerelvényekre	246 „
f) Irodai és házi átalányra	876 „
g) Tanszerátalányra	1047 „
h) Az intézeti saját ház béregyenértéke	9000 „
Évi kiadás	31574 frt.

* Ezen összegben bennfoglaltatik az igazgató és 18 kegyesrendi tanárnak, egy rendes és egy kisegítő rajztanárnak, a tornatanárnak és az énektanítónak évi fizetése.

A kegyesrendi tanárok a várostól nyert illetékük mellett még lakásban is részesülnek.

Értesítés a jövő 1895—96. tanév megnyitásáról.

A jövő tanévre a beíratások szeptember hó négy első napján történnek. A felvétel szabályai a következők:

I. A jelentkezés ideje.

A tanintézetnek eddig fennállott párhuzamos osztályai a szükséghez képest a jövő 1895—96. tanévre is fentartatnak, vagyis 3 első, 2 második, 2 harmadik és 2 negyedik osztály lesz; a négy felső osztály azonban továbbra is párhuzamosak nélkül marad.

Az 1883. évi XXX. t.-cz. értelmében ezen osztályok mindegyikébe 60 tanuló vehető fel, s a helybeliek a felvételnél előnyben részesülnek. Ebből kifolyólag:

1. Szeptember hó 1-én és 2-án délelőtt 8—12 óráig s délután 2¹/₂—5 óráig csak helybeliek iratkozhatnak be.

2. Szeptember hó 3-án és 4-én 8—12 óráig s délután 3—5 óráig helybeliek és vidékiek.

3. Valamint a helybeliek a vidékiek fölött, úgy azon vidékiek, kik már előbb is e tanintézet növendékei voltak, az ujonnan jelentkezők fölött a felvételnél elsőbbséggel bírnak.

II. A bemutatandó okmányok.

1. A gymnasium első osztályába csak oly tanuló vehető fel, ki a 9 évet betöltötte s 12 évnél nem idősebb, mely körülmény *keresztlevél* s illetőleg hiteles születési bizonyítvánnyal igazolandó.

2. Az ismeretek mértékére nézve megkívántatik, hogy a tanuló a népiskola 4-ik osztályának tananyagában kellő jártassággal bírjon s erről hiteles iskolai bizonyítványt mutasson fel.

3. A beírásra szülői vagy ezek megbízottja kíséretében jelentkezik a tanuló az igazgatóságnál s itt felmutatja az előbbi tanévről szóló *iskolai bizonyítványát* s azon iskolának Érte-

sitőjét, melyben ezen bizonyítványt nyerte, továbbá *keresztlevelét* vagy születési okmányát s szabályszerű *orvosi bizonyítványt* a sikeresen megtörtént *első himlőoltásról* s ha az ifjú 12 éves, az újraoltásról. Míg a tanuló ezen okmányokat be nem mutatja, addig magát az intézetbe véglegesen fölvettnek nem tekintheti.

Az V. osztályba belépő tanuló szülője illetőleg gyámja köteles kijelenteni, vajjon fia, illetőleg gyámoltja az 1890. évi XXX. t.-cz. értelmében a görög nyelvet, avagy az idézett t.-cz. által meghatározott más tantárgyakat fogja-e tanulni?

III. *A tandíjak.*

Szeged sz. kir. város köztörvényhatósága 1893. évi 263. sz. a. kelt határozata a tandíjakat a következő módon szabályozza:

1. Helybeli ifjú 10 frt 80 krt, vidéki 20 frt 80 krt fizet egész évre tandíjul.

2. A tandíj első fele 5 frt 40 kr., illetőleg a vidékiek részére 10 frt 40 kr. a beíráskor, másik fele pedig január hó végén fizetendő az igazgatóságnál.

3. Szegénysorsú, de jó magaviseletű, s előmenetelű növendék tandíjmentességért folyamodhatik. *A folyamodványok Szeged sz. kir. város tanácsához intézendők s beírás alkalmával a gymnasiumi igazgatóságnál nyujtandók be.*

Melléklendő a folyamodványhoz: 1. A jelen évről szóló hatósági szegénységi bizonyítvány. 2. Jó előmenetelről tanuskodó iskolai bizonyítvány.

A jó előmenetel olyképen értendő, hogy a gymnasiumból jövő tanulónak a tornázáson és szépíráson, a népiskolából jövőnek pedig a tornázáson és rajzoláson kívül a kötelezett tantárgyak nagyobb részéből jó vagy vegyest jeles és jó tanjegye legyen.

IV. *Javító és pótló vizsgálatok.*

Hogy mind a helybeli, mind a vidéki illetőségű ifjak a fentebb kitűzött időben jelentkezessenek a fölvételre, a fölvételi, javító és pótló vizsgálatok idejéül a helybeliek részére augusztus hó 30-ik, a vidékiek részére pedig augusztus hó 31-ik napja délelőtt 8— $\frac{1}{2}$ 12-ig, délután $2\frac{1}{2}$ —5 óráig tűzetik ki.

